

STANDARD FORSIDE TIL EKSAMENSOPGAVER

Fortrolig

☐

Ikke fortrolig

☒

Prøvens form (sæt kryds)	Projekt	Synopsis	Portfolio	Speciale X	Artikel	Skriftlig hjemmeopgave/24 timers prøve
-----------------------------	---------	----------	-----------	--------------------------	---------	--

Uddannelsens navn	Kandidat i Læring og Forandringsprocesser	
Semester	10. semester	
Prøvens navn/modul (i studieordningen)	Kandidatspeciale	
Gruppenummer	Studienummer	Underskrift
Navn: Regitze Hamborg Sørensen	20172779	
Navn: Simon Schultz Kristensen	20170978	
Navn: Tina Jensen	20171258	
Afleveringsdato	03. juni 2019	
Projekttitel/Synopsistitel/Speciale-titel	Hvor meget fylder klimaforandringer i indkøbskurven? – Et praksisteoretisk studie om fødevareindkøb	
I henhold til studieordningen må opgaven i alt maks. fylde antal tegn	504.000 tegn	
Den afleverede opgave fylder (antal tegn med mellemrum i den afleverede opgave) (indholdsfortegnelse, litteraturliste og bilag medregnes ikke)	269.367 tegn	
Vejleder (projekt/synopsis/speciale)	Marie Louise Martinussen	

Jeg/vi bekræfter hermed, at dette er mit/vores originale arbejde, og at jeg/vi alene er ansvarlig for indholdet. Alle anvendte referencer er tydeligt anført. Jeg/vi er informeret om, at plagiering ikke er lovligt og medfører sanktioner. Regler om disciplinære foranstaltninger over for studerende ved Aalborg Universitet (plagiatregler): <http://www.plagiat.aau.dk/regler/>

Indholdsfortegnelse

Executive Summary	4
Indledning	6
Introduktion til klimaforandringer	6
Problemfelt	10
Undersøgelser-kalejdoskop	11
Vanskeligheder ved klimavenlig hverdagspraksisser	12
Fødevareindkøbspraksis	14
Klimavenlighed	14
Klimavenlige fødevarer	15
Det etiske forbrug	16
Bourdieu inspirerede undersøgelser om fødevarer	17
Problemformulering	19
Empirisk genstandsfelt	19
Teori	20
Pierre Bourdieu	21
Bourdieu's videnskabsteori	23
Videnskabsteori	25
Habitus	26
Felt	28
Doxa	30
Kapital	30
Økonomisk, social, kulturel og symbolsk kapital	31
Metodologi	33
Metodetilgang	33
Deltagerobservation	34
Interview	35
Tilgang til interviews	36
Metodiske konstruktioner af interview	37
Selektion af informanter	40
Refleksioner over selektion	41
Transskription og kategorisering af empiri	43
Ethiske overvejelser	45
Analyse	47
Analysestrategi	47
Analyse af Karina	48
Dyrevelfærd	49

Økologi for klima, sundhed og dyrevelfærd	51
Børn og andre indflydelser ved fødevareindkøb	54
Analyse af Cassandra	55
Økologi og økonomi	56
Den vegetariske livsstil	57
Dyrevelfærd	59
Børn og klima	60
Analyse af Ella	62
Børn og dyrevelfærd	62
Økologi og økonomi	65
Oksekød og grøntsager	66
Økonomi	67
Analyse af Johannes	68
Børn og økonomi	68
Økologi og økonomi	71
Fra København til Sydsjælland	73
Oksekød	75
Analyse af Steffen	76
Økologi og økonomi	76
Grøntsager for sundheden og klimaet	78
Mediernes indflydelse	80
Analyse af Torsten	82
Variation	82
Økologi og sundhed	84
Økologi og økonomi	85
Fødevareproduktion og klima	85
Det usunde valg	88
Sammenfatning af analysernes fund	89
Diskussion	97
Diskussion af analysens fund	97
Måltider og madkultur	97
Medier og fødevareindkøb	100
Familiereationer	103
Diskussion af metode og teori	106
Kvalitetskriterierne transparens og gyldighed	106
Diskussion af metoden	108
Metodiske refleksioner	109
Diskussion af teori	110
Konklusion	111

Perspektivering	112
Ny undersøgelse i relation til klimavenlig madvaner	112
Klimavenlige madvaner	113
Forandringsforslag om viden, vaner og økonomi	115
Litteraturliste	118
Hvis ikke Klimabelastning påvirker Fødevareindkøb – Hvad gør så?	124

Executive Summary

This master's thesis is a result of a contemplation upon the question: Is climate change a present aspect of everyday practice in lives of ordinary danish citizens? In relation to this question, as a point of departure, the thesis narrowed into a defined inquiry exploring food shopping among a heterogenous group of six people in between the age of 35 and 45. The reason behind the chosen field of investigation was that science points out food consumption to be a part of citizens everyday lives which leaves a quite recognizable mark on the climate through CO₂-emission.

The inquiry of the food shopping practice is approached through an overall epistemological branch of social constructivism, considering that the knowledge of the practice (and reality in general) is a result of social accumulation. Thus working with the assumption that the material and social world is an objectively existing reality, but that our recognition and definitions of this reality is properties constructed by social interactions.

In this context Pierre Bourdieu's theoretical concepts of habitus, field, doxa and capital is used as utilities to describe the food shopping practice constituted by the empirical study of the six latter mentioned people/participants.

The methodical approach of collecting data found its way through a combination of interviews and participatory research. The practical application of this methodical concept was us (the researchers) doing interviews while the participators of the inquiry did their food shopping in a mall. Since we had a quite open and explorative interest in the field of study, we found this approach very useful as it gave us the possibilities to ask about the actual ongoing practice.

In the analysis of the thesis the food shopping practice is focused through the notion of field as an analytical frame to systemise the place wherein practice is taking place. In this defined field the Habitus is used to identify certain dispositions which structures the participators action. These identified dispositions were then subsequently used to get a hold of potential structures which enforced certain logics of obviousness. Conceptually this is explained as by using doxa in the analysis. The notion of capital is used to ascribe symbolic value to certain elements of practice with in the field of food shopping. Capital is identified through the participators statements.

The conclusion states that the question of climate change in relation to food shopping has a certain impact on the practice. Furthermore the conclusion shows that this element mainly is structured through the relation to family, but that media information also affects the participants food shopping. In addition to this question, it has to be emphasised that climate change is far from something, which can be considered as a huge influencing factor on all six participants food shopping. Besides the inquiry shows, that organic provision in the field of food shopping is considered the best to consume. Among the participants they grant organic food with benefits such as animal welfare, climate-friendly and better health. Due to the doxa of organic food, this is considered a rather strong cultural capital to possess within the field of food shopping. In this addition it is though concluded that elements like tastes and the lack of economical capital can limit the endeavour of pursuing an organic practice.

Indledning

I nærværende speciale forsøger vi at belyse den presserende klimaproblematik fra et praksisnært perspektiv forankret i hverdagen. Vores interesse for dette perspektiv skyldes, at vi i vores egen hverdag har oplevet, hvordan klimatiltag- og debatter er blevet tydeligere gennem de sidste par år. Eksempelvis har vi i vores dagligdag observeret, at der findes et stigende antal substitutvarer i supermarkederne, der angiveligt er mere klimavenlige, end de produkter de foregiver at erstatte. Ydermere har vi også oplevet, at vores køkken er blevet indrettet med en grøn spand til organisk affald, da dette potentielt kan blive til biogas, og dermed tjene formål som en mindre klimabelastende energikilde. Tillige kan vi henstille opmærksomheden mod vores garderobe, hvor vi oplever, at nogle af vores beklædningsgenstande er blevet udstyret med mærkater. Mærkater der certificerer dem som klimavenlige. Denne række af eksempler har været medvirkende til en grundlæggende undren om, hvordan klimahensyn egentligt ser ud i hverdagen. Mere specifikt blev vi interesserede i, hvorvidt klimahensyn var repræsenteret og forankret i det enkelte menneskes hverdagspraksisser, og i så fald hvilke omstændigheder og betingelser, der medvirkede til at strukturere disse hensyn. Denne forudgående interesse er efterfølgende blevet understøttet af, hvad vi vil præsentere i det kommende afsnit, *Introduktion til klimaforandringer* (jf. s. 6), hvor vi er blevet opmærksomme på at, Sekretariatet for FN's klimakonvention (UNFCCC) mener, at samtlige samfundsniveauer skal aktiveres for at afværge, eller i det mindste formindske klimakrisen. Vi læser dette opråb som et udtryk for, at det enkelte individs engagement i klimatiltag derfor også vurderes til at spille en rolle, for at kunne opnå en positiv forandring på klimaområdet. Vi vurderer på denne baggrund, at det er relevant at undersøge hverdagspraksisser i relation til klimaproblematikker.

Introduktion til klimaforandringer

I starten af det 20. århundrede gjorde den nobelprisbelønnede forsker, svenske Svante Arrhenius opdagelser, som kunne beskrive, hvordan kuldioxid (CO₂) påvirker klimaet (Nobelprize). Det har siden dengang været kendt, at forskellige atmosfæriske gasser afføder en drivhuseffekt på Jorden (Seidenkrantz, 2017).

“Drivhuseffekten spiller en nøkkelrolle når det gjelder klimaendringene” (Benestad, 2017, s. 187). Drivhuseffekten er et naturligt fænomen, og uden den ville sandsynligheden for liv på Jorden være minimal (Benestad, 2017, s. 187). Gasserne CO₂, metan og vanddamp bliver også omtalt som drivhusgasser (Benestad, 2017, s. 187). Disse har egenskaber, som gør dem i stand til at opfange Solens varmestråling, og bevare dem i Jordens atmosfære. Atmosfærens sammensætning af drivhusgasserne er derfor afgørende for jordklodens klima.

Ifølge Marit-Solveig Seidenkrantz professor ved institut for Geoscience på Aarhus Universitet, ville gennemsnitstemperaturen på Jorden være -18°C, hvis tilfældet var, at der ingen drivhusgasser var i vores atmosfære (Seidenkrantz, 2017).

Det centrale at forstå ved drivhusgasser i nærværende speciale er, at en reduktion i mængden forårsager temperaturfald, hvorimod en stigning omvendt forårsager temperaturstigning, og dermed bidrager til global opvarmning. Det er netop derfor, at drivhuseffekten spiller en nøglerolle i forhold til klimaforandringer, som Benestad påpeger i ovenstående citat.

For at forstå klimaforandringer må man først forstå, hvad der betegner klima. Klima refererer til et specifikt geografisk områdes dominerende vejrforhold med hensyn til temperatur, luftfugtighed, nedbør og lufttryk målt over en længere periode. Når vi taler om klimaforandringer, er det således en observation af forandring på en af de nævnte vejrfænomener over en længere periode. Eksempelvis er global opvarmning et udtryk for, at temperaturene gennemsnitligt er steget på hele Jorden, og på denne måde er der tale om globale klimaforandringer. Dette kendetegner også den nuværende diskussion om klimaforandringer; at klima forstås som *“[...] et globalt fænomen og ikke længere som karakteristiske træk ved regioner”* (Sejersen, 2014, s. 59), da det vurderes til at have *“[...] en global virkning i en sådan grad, at ingen art eller region vil kunne positionere sig udenfor”* (Sejersen, 2014, s. 59).

Vi ser på nuværende tidspunkt (anno 2019), at der efterhånden er en bredere forskningsmæssig og politisk konsensus om, at menneskets udledning af drivhusgasser bidrager til en øget drivhuseffekt, og at denne forøgelse er medforårsagende til klimaforandringer. For at forstå fremkomsten af den politisk etablerede årvågenhed for klimaforandringer, må vi i retrospektiv kigge på Brundtland-kommissionens rapport.

Rapporten blev lavet af Verdenskommissionen for miljø og udvikling, under FN i 1987, hvor kommissionen arbejdede i et politisk uafhængigt forum. Det var efter en akkumulerende

række af klimarelaterede møder fra 1970'erne til 1983 i FN's generalforsamling, at Verdenskommissionen for miljø og udvikling, blev bedt om at undersøge de vigtigste miljøspørgsmål og fremsætte realistiske idéer til håndtering af disse (Verdenskommissionen for miljø og udvikling, 1987, s. 15). Det var selve denne proces, som udmundede i Brundtland-kommissionens rapport, som havde målsætning om en global fælles bæredygtig udvikling. Målet om bæredygtighed skyldes eksempelvis, at man var blevet opmærksom på, at en forøgelse af det globale befolkningstal kunne medvirke til et øget pres på økosystemer, og dermed reducere adgangen til livsvigtige ressourcer. *“En bæredygtig udvikling er en udvikling, som opfylder de nuværende behov, uden at bringe fremtidige generationers muligheder for at opfylde deres behov i fare”* (Verdenskommissionen for miljø og udvikling, 1987, s. 51). Når vi anvender begrebet bæredygtighed i det videre forløb af dette speciale, er det med reference til ovenstående citat fra Brundtlandrapporten. Bæredygtighed fremstår for os, som et meget komplekst begreb, med mange fortolkningsmuligheder, men med udgangspunkt i ovenstående citat forstår vi bæredygtighed som en holdbar konstitution af verdens økosystemer, som skal komme fremtidens generationer til gode på lige vilkår med nuværende.

I specialet har vi valgt at anvende termer som klimavenlige handlinger synonymt med bæredygtighed. Definitionen af bæredygtighed i Brundtland-kommissionens rapport afføder dog et spørgsmål om, hvordan det er gået siden 1987 og hvorvidt at målsætningen om en global bæredygtig fremtid er forløbet? Målsætningens status kan følgende citat give et overordnede indtryk af: *“Human influence on the climate system is clear, and recent anthropogenic emissions of greenhouse gases are the highest in history. Recent climate changes have had widespread impacts on human and natural systems”* (IPCC, 2014, s. 2). Citatet bringer os frem til år 2014, hvor FN's klimapanel konstaterede i deres sammenfattende rapport omhandlende klimaforandringer, at menneskets indflydelse på klimaet stod klart. Klimapanelet bekræftede yderligere i rapporten, at menneskets aftryk på klimaet var stadigt tiltagende, og at de havde observeret indvirkende klimafænomener på tværs af samtlige kontinenter og oceaner (IPCC, 2014, s. 5). Endvidere understregede de i rapporten, at mange af de observerede forandringer siden 1950'erne, var uden fortilfælde og at flere af de menneskelige aktiviteter, som forstyrrede klimaet, udgjorde store risici, som ville have irreversible konsekvenser for mennesket og Jordens økosystemer (IPCC, 2014, s. 5).

Udfordringen er ikke blevet mindre siden 2014: *“Climate change is the defining challenge of our time, yet it is still accelerating faster than our efforts to address it”* (UNFCCC, 2018, s. 4). I år 2018 udråber sekretariatet for FN’s klimakonvention (UNFCCC) klimaforandringer, som en definerende udfordring for vores tid. Denne udfordring kan forstås som et kommende historisk forhold, der en dag vil stå i retrospekt og repræsentere et skelsættende øjeblik for mennesket og Jorden. Det kan imidlertid læses som, at dette skelsættende øjeblik vil efterlade et aftryk af negative konnotationer. Dette skyldes, at klimaforandringer ifølge UNFCCC udvikler sig hurtigere end de indsatser, der skal til for at bremse forandringerne. Disse forandringer forudsiges at forårsage ekstreme storme, tørke, naturbrande, oversvømmelser og stigende verdenshave (UNFCCC, 2018, s. 4).

Det globale samfund er som udgangspunkt, enige om at klimaforandringer er et problem, der skal løses. 196 lande tilsluttede sig i 2015 Parisaftalen (Politiken 2015), som sigter mod, at dæmme op for den menneskeskabte udledning af drivhusgasser og dermed begrænse global opvarmning. Aftalen træder i kraft i 2020, og de ratificerede lande forpligter sig til, at modvirke den globale opvarmning og skal forsøge at holde globale temperaturstigninger på under 2°C indtil da.

The world is currently not on track to achieve the Paris targets. We need urgent climate action and greatly increased ambition – in emissions reductions and in promoting adaptation to current and future impacts of climate change. Success demands broad-based concerted action from all levels of society, public and private, action coalitions across all sectors and the engagement of all key actors (UNFCCC, 2018, s. 4).

Der tegner sig desværre et billede af, at Paris-aftalens målsætning bliver svær at opnå, da nyere undersøgelser viser, at temperaturene stiger hurtigere end tidligere antaget (University of California - Berkeley, 2019). I ovenstående citat fra UNFCCC’s årsrapport fremgår det, at den hidtidige aktion, der er lagt for at imødekomme Paris-aftalens målsætning, ikke er tilstrækkelig. Der bliver efterspurgt en øget ambition på klimatiltag. UNFCCC lægger endvidere vægt på, at samtlige niveauer af samfundet i fællesskab bærer nøglen til succesfuldt, at kunne holde klimakrisen i skak.

Problemfelt

I *Indledningen* (jf. s. 6) forklarede vi, at vi ville undersøge den presserende klimaproblematik fra et perspektiv forankret i menneskets hverdagspraksis. I dette afsnit vil vi præsentere de grundantagelser, som vi under specialets påbegyndelse havde i forhold til, hvordan den almene borgers opfattelse af klimaforandringer er konstrueret. Ydermere indeholder afsnittet en afklaring af vores teoretiske forståelse for praksis, som er inspireret af Pierre Bourdieus praxeologi. En mere dybdegående præsentation af Bourdieu bliver udfoldet i afsnittet *Pierre Bourdieu* (jf. s. 21). Afslutningsvis vil vi præsentere hverdagspraksissen fødevareindkøb, samt baggrunden for at vi har valgt at afgrænse os til denne praksis.

En af de første grundantagelser vi havde gjort os, i forhold til individets opfattelse af klimaforandringer var, at medieborne budskaber ville udgøre en primær kilde til den manifesterede forståelse af fænomenet hos befolkningen. En lignende antagelse gør sig også gældende hos forskerne Peter Gundelach og Bettina Hauge, som skriver: *“Befolkningens opfattelse af klimaændringer er altså afhængig af perceptionen af medieborne budskaber fra mere eller mindre vidende samt desuden indbyrdes uenige politikere og eksperter, og af forskellige komplicerede tekniske beregninger”* (Gundelach & Hauge, 2012, s. 53). Citatet er taget fra rapporten, *For klimaets skyld?*, hvis anvendelse uddybes i næste afsnit. Citatets udlægning, af hvordan befolkningens opfattelse af klimaforandringer konstrueres gennem medierne, bidrog yderligere til vores antagelse.

En anden grundantagelse gik på, at det enkelte individs klimaforestillinger ville bære præg af, hvilke budskaber de var blevet eksponerede for hver især. Derfor betyder det også, at vi forventede, at en kollektiv-klimavenlig-praksis til en vis grad ville være et fragmenteret fænomen, da hvert enkelt individ potentielt var disponeret for en række forskellige budskaber.

Med udgangspunkt i ovenstående antagelser kan det ligeså godt stå klart her, at vores position i forståelsen af individets handlinger (praksis) er forankret i Bourdieus teorikompleks. Vi mener derfor, at individets praksis må forklares ud fra en betragtning om et slægtskab mellem subjekt og objekt. Det vil sige, at individets praktik ikke kan forstås ud fra rene subjektive forhold, men at der også må inddrages objektive forhold, der kan siges at danne et

bagvedliggende maxime for en given praksis (Prieur, 2006, s. 27). Bourdieus teorikompleks bliver uddybet i *teoriafsnittet* (jf. s. 19).

I specialet har vi valgt at afgrænse os til hverdagspraksissen fødevareindkøb, da vi blev opmærksomme på, at der til denne praksis var knyttet en væsentlig problematik i forhold til klimaforandringer. Men om dette er en disposition, der handles og træffes valg ud fra, når der skal købes fødevarer, mener vi, er tvivlsomt. I nærværende speciale undersøger vi derfor hvilke rationaler, der bliver handlet fødevarer efter hos en forbrugergruppe på 35-45 år.

Vi anvender også Bourdieus teorikompleks som hypotese i forhold til de individer vi undersøger, hvor han beskrives, at individet vil være påvirket af strukturer og relationer, som er blevet internaliseret og gjort til dispositioner, der praktiseres fødevareindkøb efter.

Vi formoder, at praksis vil være forankret i forskellige forståelser, og at de forskellige sociale forhold, som individerne har levet under, har været med til at forme disse forståelser, der aktivt handles efter i den konkrete fødevareindkøbspraksis, og som udgør specialets empiriske materiale.

Undersøgelses-kalejdoskop

Før vi fastlåser vores fokus om fødevareindkøbspraksissen, gennemgår vi det tekst- og undersøgelses-kalejdoskop, som har været med til at afgrænse dette emne.

De følgende afsnit *Vanskeligheder ved klimavenlig hverdagspraksis, Fødevareindkøbspraksis, Det etiske forbrug og Bourdieu inspirerede undersøgelser om fødevarer* tjener to formål.

Først og fremmest er formålet med afsnittene, at de skal vise de undersøgelser af forskellige forskningsresultater, som vi fandt forinden påbegyndelsen af arbejdet med det empiriske materiale, og som udgør undersøgelsesgenstanden i nærværende speciale.

Det andet formål som afsnittene tjener er, at de skal skitsere, vores interesse i et kronologisk forløb. Hvor vi er gået fra en overordnede interesse i klima og hverdagspraksis til den afgrænsede praksis; fødevareindkøb.

Vanskeligheder ved klimavenlig hverdagspraksisser

I bogen, *Klima og mennesker: Humanistiske perspektiver på klimaforandringer*, skrevet af Mikkel Sørensen og Mikkel Eskjær fra henholdsvis Aalborg- og Københavns Universitet beskrives at “[...] vores nuværende sociale organisering og de fleste af vores hverdagspraksisser er bundet til et højt energiforbrug [...]” (Sørensen & Eskjær, 2014, s. 18). Denne betragtning bliver også kaldt, at der leves “*high-carbon lives*” (Urry, 2011), hvilket kan forstås som, at vi lever et liv, hvor vi i egenskab af vores handlen og gøren, efterlader et stort CO₂-aftryk i atmosfæren.

Til genopfriskning er CO₂ en af de atmosfæriske gasser. Det er atmosfærens indhold af gasser, som for eksempel CO₂, der skaber drivhuseffekten. Et stort CO₂-aftryk fra mennesket er med til at øge drivhuseffekten, og som tidligere bekendt er en forøget drivhuseffekt den primære videnskabelige forklaring på globale temperaturstigninger, som forårsager klimaforandringer.

Sørensen og Eskjær har belyst, hvordan det moderne menneskes hverdagspraksisser historisk er båret af en eksponentiel stigende kulstof-økonomi (Sørensen & Eskjær, 2014, s. 18). Dette forstår vi som, at der bag en række af praksisser (forinden eller under) ligger processer, som er betinget af et energiforbrug, som afgiver CO₂ til atmosfæren. Sørensen og Eskjær peger på, at dette gælder alt fra “[...] boligindretning, transport, indkøb, fritidsinteresser, ferier og medieforbrug” (Sørensen & Eskjær, 2014, s. 18).

Med ovenstående, som et ontologisk udgangspunkt, ser Sørensen og Eskjær en klimavenlig praksis som en stor udfordring, da det handler om en forandring af hele vores kulturelle og sociale indretning af samfundet (Sørensen & Eskjær, 2014, s. 18).

Nogle andre faktorer, som vanskeliggør klimavenlig praksis i hverdagen, er ifølge den engelske sociolog, Anthony Giddens, den usynlige karakter, som klimaforandringer indtager for mennesket, i bogen, *The Politics of Climate Change*:

Global warming is a problem unlike any other; however, both because of its scale and because it is mainly about the future. Many have said that to cope with it we will need to mobilize on a level comparable to fighting a war; but in this case there are no

enemies to identify and confront. We are dealing with dangers that are abstract and elusive, however potentially devastating they may be. [...] since the dangers posed by global warming aren't tangible, immediate or visible in the course of day-to-day life, however awesome they appear, many will sit on their hands and do nothing (Giddens, 2009, s. 2).

Giddens betragter klimaforandringernes abstrakte karakter som en væsentlig kilde til, at mange mennesker ikke vil handle for at forhindre dem. Med hans illustration, betragtes klimaforandringer som en usynlig fjende, der ikke kan identificeres, hvilket derfor kunne besværliggøre en konfrontation. Han mener med andre ord, at den manglende objektive karakter af klimaforandringer, vanskeliggør det enkelte individs perception af fænomenet. Giddens betragtning betegnes som et paradoks. Det skyldes, at klimaforandringer som faretruende fænomen, generelt fremtræder i de flestes bevidsthed, men på trods af denne oplysning, er det de færreste, der vil handle på det, før det er for sent. Vi vurderer, at det er bevidstheden om klimaforandringer, kombineret med manglende handlen, som udgør det paradoksale i Giddens betragtning.

Giddens teori om klima-passive individer og forklaringer på manglende handlinger har Gundelach og Hauge forsøgt at udfordre, i den tidligere nævnte rapport, *For klimaets skyld?*. De to forskere har foretaget en omfattende kvalitativ og kvantitativ undersøgelse af 18-35 årige danskeres tanker og konkrete handlinger i forhold til kommende klimaforandringer (Gundelach & Hauge, 2012, s. 51). Her fandt de et stort forandringspotentiale hos den undersøgte population til at imødekomme klimaforændrende tiltag (Gundelach & Hauge, 2012, s. 51). I undersøgelsen beskrives også at *“langt størstedelen af de unge danskere er bekymrede for konsekvenserne af klimaforandringer”* (Gundelach & Hauge, 2012, s. 52).

I modsætning til Giddens paradoks, som lægger vægt på, at de fleste mennesker ikke vil skride til handling mod klimaforandringer, fordi de ikke opleves som nærværende, peger Gundelach og Hagues undersøgelse, i en anden retning. Deres resultater viser, at de 18-35 årige danskere oplever klimaproblemer som nærværende, og de siger, at *“[...] de er villige til at ændre adfærd i klimavenlig retning”* (Gundelach & Hauge, 2012, s. 52). Gundelach og Hagues undersøgelse viser, at der er en vilje til at forandre praksis, men understreger, at de har *“[...] svært ved at gennemskue, hvilke handlinger, der er de mest klimarigtige og -venlige”* (Gundelach & Hauge, 2012, s. 52).

Netop det uigennemskuelige aspekt ved ens handlinger, oplever vi, som et element, der kan pege tilbage i retning mod Giddens paradoks og den abstrakt, undvigende karakter som klimaforandringer kan iklæde sig. Vi formoder, at oplevelsen af ikke, at kunne se det umiddelbare resultat af ens handlinger; klimavenlige eller ej, spiller en væsentlig rolle i denne forvirring.

Konstruktionen af den individuelle borgers bevidsthed om klimaet, forestiller vi sjældent, vil være funderet i en større induktion af personlig, erfaret sansedata, som ville kunne vise hvordan drivhusgasser påvirker klimaet. *“Som borgere kan vi opleve, at udsving i vejret ser ud til at blive mere voldsomme, vi kan se reportager om, hvordan iskappen på indlandsisen bliver mindre, og billeder af oversvømmelser i fattige, lavtliggende lande”* (Gundelach & Hauge, 2012, s. 52). I citatet beskriver Gundelach og Hauge, hvordan det som borger er muligt, at sanse en række klimarelaterede fænomener, men understreger også, at disse oplevelser ikke kan sige noget om, hvorvidt fænomenerne er menneskeskabte. Vores forståelse af klimaforandringer er i sidste ende et spørgsmål om, vi tror på, at de etablerede eksperters udsagn om, hvorledes menneskeskabte klimaforandringer er reelle (Gundelach & Hauge, 2012, s. 52).

Fødevareindkøbspraksis

Vores inspiration i at undersøge fødevareindkøbspraksissens sensitivitet for klimavenlige bevæggrunde, skal til dels findes i Gundelach og Hauges undersøgelser. I deres undersøgelser fokuserer de på hverdagspraksisser som transport, brugen af elektricitet, samt vand- og varmemeforbrug (Gundelach & Hauge, 2012, s. 55-57). De lægger vægt på, at disse er handlinger *“[...] som resulterer i forbrug af elektricitet eller mere direkte brug af fossile brændstoffer”* (Gundelach & Hauge, 2012, s. 56), og at mange af disse hverdagspraksisser, er tillært og formet, af de social-objektive rammer, som man har levet i. De peger på, at disse praksisser kan fremstå som ureflekterede, og derfor skal *“[...] løftes op på et bevidst plan, før man kan overveje at foretage ændringer”* (Gundelach & Hauge, 2012, s. 56).

Klimavenlighed

På baggrund af den forudgående undersøgelsesprocess om hverdagspraksisser og klimahensyn, inspirerede det os til at finde andre praksisser, der tillige kunne indeholde

handlinger, hvor klimaaftryk var relevant at være opmærksom på.

Vi har i det tidligere nævnte afsnit *Indledning* (jf. s. 6), valgt at fokusere på fødevareindkøb, da vi vurderede dette område som en hverdagspraksis. Dette er en praksis, hvis CO₂-aftryk tilsvarende er relevant, at være opmærksom på. Ydermere bunder disse valg i en række anekdotiske oplevelser, som vi beskriver indledningsvis i næste afsnit.

Efterfølgende forenes dette med et udpluk af videns- og forskningslitteratur på området. Afsnittene skal forsøge at skildre, hvordan vi har bevæget os fra personlige erfaringer af området om klima og fødevarer, til en bredere faglig viden omkring emnet.

Klimavenlige fødevarer

Vi har bemærket, at der over de seneste par år, har været en opblomstring af fødevarer i supermarkederne, der bliver markedsført som klimavenlige. Vores oplevelse er også, at der har været en forholdsvis stor medieomtale rettet mod disse klimavenlige fødevarer. Her tænker vi særligt på substitutter til kød- og mejerivarer, som for eksempel plantefars og havredrik (Naturli' Foods A/S). Disse fødevarers varedeklARATIONER foregiver en mindre klimabelastning end de varer, der imiteres. Vi har desuden bemærket, at mælkekartonen, eksempelvis er blevet udskiftet med en angiveligt mere CO₂-venlig indpakning (Arla, 2015). Disse anekdotiske sanseindtryk konstruerede en idé om, at fødevaresektoren måtte afgive et væsentligt klimaaftryk på Jorden, da vi antager, at ovenstående klimavenlige fødevarer udspringer af et reelt problem.

Vi er efterfølgende blevet opmærksomme på, at fødevareproduktion grundlæggende udgør en stor del af menneskets klimabelastning. I artiklen, *På vej mod en sundere og mere bæredygtig kost*, fra DTU's fødevareinstitut peger de på: “[...] at fødevareforbruget står for omkring 25 % af den samlede klimabelastning per person i de vestlige lande” (Trolle, Lassen, Fragt & Christensen, 2019, s. 1). Ydermere er konklusionen i artiklen, at en omlægning i kostvaner kan reducere den enkelte danskers CO₂-aftryk (Trolle et al., 2019, s. 10). I artiklen forklares, hvordan CO₂-aftrykket kan reduceres ved at følge de officielle danske kostråd, dette fremgår i nedenstående citat:

[...] få danskere følger de officielle danske kostråd, og hvis flere danskere fulgte kostrådene, ville kosten – ud over at blive sundere – samtidig blive mere

plantebaseret, hvilket alt andet lige vil have en lille, men positiv effekt på klimabelastningen fra fødevareforbruget (Trolle et al., 2019, s. 10-11).

Det etiske forbrug

Efter at vi havde fået en grundlæggende forståelse for fødevarers gennemsnitlige klimaaftryk per dansker, blev vi interesserede i, at få en forståelse af, hvorvidt det enkelte individ er påvirket af spørgsmålet om klimaet, når det gælder fødevarer og indkøb af dem. Dette spørgsmål medførte, at vi undersøgte nogle af de moralske aspekter, som måtte være knyttet til klimaet og fødevareforbrugeren.

For at få en teoretisk forståelse for fødevareforbrugers moralske dilemmaer, har vi undersøgt redegørelsen, *Den etiske forbruger*, fra Det Etiske Råd, som behandler den *“Den Etiske Forbruger; det at forbrugere gennem deres forbrug tager ansvar for de etiske problemer, produktion af fødevarer kan give anledning til”* (Det Etiske Råd, 2016, s. 6).

Der bliver i redegørelsen diskuteret, om forbrugere er forpligtede til, at tage hensyn til varernes effekter, på eksempelvis miljø og klima, overforbrug af knappe ressourcer, problematisk natursyn og dyrevelfærd (Det Etiske Råd, 2016, s. 6).

Det Etiske Råd peger på at *“Etiske forbrugere handler ud fra deres værdier, og nogle værdier deles ikke af alle – de kan være religiøst begrundede og eksempelvis fordre, at kød og mælk holdes adskilt”* (Det Etiske Råd, 2016, s. 6). Med henvisning tilbage til citatet, kan dette sammenlignes med den praksisforståelse, som vi præsenterede tidligere i *Problemfeltet* (jf. s. 9). Dette betyder for os, at den individuelle forbrugers værdier, må forstås ud fra objektive forhold; for eksempel er religion et objektivt forhold, som den enkelte forbrugers praksis kan være påvirket af.

I redegørelsen forsøger Det Etiske Råd dog, at diskutere værdier, som de peger på, vil være mere grundlæggende og fælles. En af de værdier, som Det Etiske Råd peger på, er *“[...] at man ikke har ret til alvorligt at skade dyr eller naturen, når man producerer fødevarer”* (Det Etiske råd, 2016, s. 6). Det Etiske Råd kan dog ikke nå til enighed om, hvad der skal til *“[...] for at en skade er så alvorlig, at det er etisk forkert at udføre den”* (Det Etiske Råd, 2016, s. 6).

Da Det Etiske Råd ikke kan fremsige et konkret etisk imperativ for fødevareforbrug, bidrager dette til en hypotese hos os, om at de forbrugere vi vil møde, sandsynligvis også har forskellige moralske komplikationer i forhold til fødevarer. Det Etiske Råd peger desuden på,

den subjektive dimension ved det etiske forbrug “[...] at det er en måde at udtrykke sine personlige præferencer på. Man køber de varer, man associerer med særlige værdier, eller man lægger vægt på andre parametre som pris og/eller kvalitet” (Det Ethiske Råd, 2016, s. 18).

Det enkelte individ vil givetvis kun have en lille effekt på klimabelastningen gennem en forandring i sit fødevarerforbrug (jf. undersøgelsen fra DTU). Det Ethiske Råd peger dog på en interessant pointe: *“Hvis en kritisk masse af forbrugere tager etisk ansvar, kan det sende et signal gennem markedet, således at bestemte varer, fx økologiske grøntsager, bliver fremmet på bekostning af mindre grønne varer”* (Det Ethiske Råd, 2016, s. 18). Det Ethiske Råd ser altså et potentiale i, at et akkumuleret etisk ansvar hos forbrugerne vil, kunne forandre markedet.

Bourdieu inspirerede undersøgelser om fødevarer

Vi har efterfølgende i vores udforskning om fødevarer og forbrug, undersøgt konkrete studier, hvor fødevarerindkøbspraksis er den repræsenterede forskningsgenstand, og hvori Bourdieus teori har været anvendt.

I det canadiske kvalitative studie, *Cultural and Symbolic Capital With and Without Economic Constraint*, undersøges fødevarerindkøbspraksis ud fra beskrivelser om indkøbsmetoder og indkøbsprioriteter (Beagan, Chapman & Power, 2016, s. 45).

Undersøgelsen er foretaget med udgangspunkt i, at klasseforskelle er udslagsgivende. Klasserne i artiklen er inddelt efter højindkomst og lavindkomst familier (Beagan et al., 2016, s. 45). Undersøgelsen viser, på trods af hypotesen om at klasseopdeling var udslagsgivende, at begge klassers tilgange var afledt af sunde, kulinariske, kvalitetsbevidste og etiske aspekter ved fødevarerindkøb (Beagan et al., 2016, s. 45). Kort sagt, tillægger samtlige klasser fødevarerne samme værdier. Det der viser sig, at adskille klasserne i undersøgelsen, er den økonomiske kapital, der bevirker, at der forekommer en distinktion mellem klasserne: *“In contrast, while both high- and low-income shoppers were interested in high quality and authentic foods from a variety of cuisines, on the the high-income shoppers could afford them, ensuring their status as markers of class distinction”* (Beagan et al., 2016, s. 46). Undersøgelsen peger i sidste ende på, at det sundhedsorienterede og det etiske aspekt ved fødevarerforbrug, muligvis er ved at miste sin symbolske betydning. Da det er ved at være

‘common place’ for alle klasserne, og derfor ikke er en måde at distancere sig på (Beagan et al., 2016, s. 67). Kvalitet og autenticitet ved fødevarer udgør de vigtigste kriterier for højindkomst-indkøberne, og er på denne måde nu den primære kulturelle kapital for de højere klasser, førhen var sundhed og etisk forbrug også ofte forbeholdt denne klasse (Beagan et al., 2016, s. 67).

I artiklen, *Moral conventions in food consumption and their relationship to consumers’ social background*, studerer Naja Buono Stamer fra Københavns Universitet ligeledes, hvordan social baggrund influerer menneskers fødevareindkøbspraksis (Stamer, 2018, s. 202). For at forstå hvordan social klasse og moralske værdier er forbundet, forsøger hun, at kombinere Bourdieus teori om klassebaseret praksis, med de to franske sociologer Luc Boltanski og Laurent Thévenots teori; situated judgement (Stamer, 2018, s. 202).

Boltanski and Thévenot (1999) claim that our experience of the natural order of things is not just grounded on class-structured perceptions of good and bad, as Bourdieu claims, but on deeper common moral conventions about which things, practices and persons have worth (Stamer, 2018, s. 204).

Det empiriske materiale består af kvantitativ data om danske fødevareforbrugeres holdninger til mad, indkøb og tilberedning, sammenholdt med information om deres sociale baggrund, som bliver brugt til at klassificere dem. Artiklens analytiske fokus går på, hvorvidt de sociale klasser med forskellige konfigurationer af økonomisk, kulturel og social kapital trækker på forskellige værdier, når de bliver udfordret på spørgsmål om fødevareforbrug (Stamer, 2018, s. 208).

Artiklen forsøger ved hjælp af den empiriske undersøgelse at sætte fokus på hvilke evalueringer og meningsdannende processer, forbrugerne udfører, for at retfærdiggøre og forstå egne samt andres fødevarepraksis (Stamer, 2018, s. 219). Konklusionen viser, at der bliver trukket på en række internt konsistente, men ofte konkurrerende værdisæt. Værdisættene kan dog ikke blive reduceret til specifikke klassesdispositioner, da de vurderes til, at være baseret på bredere og fælles moralske konventioner (Stamer, 2018, s. 219). Resultatet peger på, at de værdier, der bliver lagt vægt på, går på tværs af forbrugerne med forskellige socioøkonomiske positioner, og at de strukturelle betingelser, som lader til at have

størst indflydelse på vurderingen af fødevareindkøbspraksis, relaterer sig til den enkelte forbrugers besiddelse af kulturel kapital, køn samt alder.

Nu har vi præsenteret vores tekst- og undersøgelses-kalejdoskop, hvorfor vi derfor kan fastlåse vores fokus yderligere. Dette betyder, at vi i forlængelse af alle ovenstående afsnit, præsenterer følgende problemformulering:

Problemformulering

I den nedenstående tekstboks (jf. tekstboks 1) har vi opstillet vores problemformulering, efterfulgt af en række fokuserede forskningsspørgsmål som kan hjælpe os til at besvare problemformuleringen:

Klimabelastning er et reelt problem ved forbrug af fødevarer, men er dette et element, der har indflydelse på de valg, der bliver truffet i fødevareindkøbspraksissen hos individer i aldersgruppen 35-45 år?

Forskningsspørgsmål

- Hvordan spiller biografiske/familiemæssige erfaringer ind?
- Har medier indflydelse på fødevareindkøb?
- Hvordan spiller uddannelse ind?
- Hvilke interesser og rationaler er styrende når informanterne handler?
- Hvordan spiller økonomi ind?

Tekstboks 1: Viser problemformulering samt forskningsspørgsmål.

Empirisk genstandsfelt

Vi har beskrevet i problemformuleringen, at vi tager udgangspunkt i aldersgruppen 35-45 år, eftersom vi fandt gruppen underbelyst i de klimapraksisorienterede forundersøgelser, vi tidligere præsenterede. Undersøgelserne er primært forankret i et yngre segment med argumentet om, at de unge er vigtige, blandt andet fordi man må “[...] antage, at klimaforandringer er vigtigst for dem (de skal leve længst), og fordi man kan antage, at de

unges opfattelser er pejlemærker for hvilke ændringer i værdier og handlinger, man kan forvente, efterhånden som de yngre generationer bliver ældre” (Gundelach & Hauge, 2012, s. 54). I denne sammenhæng, inddrager vi Danmarks statistik, som i maj 2018 har udsendt et dokument over befolkningsfremskrivninger i Danmark 2018-2060 (Danmarks Statistik, 2018, s. 1). Her beskrives det, at der både ventes flere fødte børn i de næste ti år, men samtidig også, at de ældre lever længere (Danmarks Statistik, 2018, s. 1). Derfor vil der være flere ældre forbrugere i fremtiden, hvorfor dette endnu er en markør for, at indkøbsvaner i det udvalgte segment, synes vigtige at forstå og undersøge.

Vi præsenterede i øvrigt tidligere, at klimaforandringerne eskalerer hurtigere end tidligere antaget (UNFCCC, 2018, s. 4). Hvorfor vi med vores opmærksomhed på fødevarers generelle CO₂-afledning, fandt det særligt relevant, at undersøge aldersgruppen 35-45 år, da de for os repræsenterer en gruppe hvor et stort fødevareforbrug, i egenskab af familie og købedygtighed, ville være mere sandsynligt end hos unge.

Det skal selvfølgelig gøres klart, at vores undersøgelse ikke beskæftiger sig med 35-45 års segmentet i en bred forstand, da vi anvender en forholdsvis snæver gruppe på seks informanter til at undersøge denne gruppes fødevareindkøbspraksis. Vores baggrund for, at foretage denne kvalitative undersøgelse af disse individer, er tillige, at de undersøgelser vi fandt om fødevareindkøb var større kvantitative undersøgelser, som ikke var foretaget, hvor selve indkøbspraksissen fandt sted.

Vores forhåbninger er derfor, ved at gå helt tæt på denne gruppe af seks individer og lave dette praksisnære studie, kan bidrage med nogle dybere nuancer ved fødevareforbrug og forhåbentligt perspektivere individernes enkeltstående praksissers interesser og rationaler, som støtter tendenser i fødevareindkøbsfeltet.

I afsnittet, *Selektion af informanter* (jf. s. 40) vil vi beskrive nærmere om vores til- og fravalg af de seks individer.

Teori

Følgende afsnit består af en kort præsentation af sociologen Pierre Bourdieu, samt hvilken ambition, der ligger bag udviklingen af hans praxeologi. Efterfølgende præsenterer vi hans videnskabsteoretiske position, efterfulgt af vores eget videnskabsteoretiske udgangspunkt. Herefter vender vi tilbage til praxeologien, hvor der bliver redegjort for centrale dele af

Bourdieu's teorikompleks i form af habitus, felt, doxa og kapital, som vi anvender i specialets analyse.

Pierre Bourdieu

Franskmanden Pierre Bourdieu (1939-2002) har bevæget sig inden for en række domæner på den videnskabelige scene. Hans produktion af viden spænder blandt andet over områderne filosofi, antropologi og sociologi (Sestoft, 2006, s. 10-16), og han er på den måde “[...] *i ordets egentlige forstand tværfaglig*” (Bourdieu & Wacquant 1996, s. 17). Sociologien betegnes dog nok som det felt, hvor han navnligt har gjort sig mest bemærket.

Ifølge professor Lisanne Wilken fra Aarhus universitet, som har en længere produktion af Bourdieu-værker bag sig, bliver han i dag betragtet, som en af de mest indflydelsesrige samfundstænkere, og det er særligt hans teoretiske udlægninger af hvordan menneskelig praksis bliver organiseret, som hun mener, kan tilskrives denne betydning (Wilken, 2005, s. 211). Wilken mener, at Bourdieus begreber kan bruges til “[...] *at undersøge og forklare, hvorfor folk handler som de gør, hvorfor de selv forstår og forklarer deres handlinger på bestemte måder, og hvordan forskelle og uligheder produceres i moderne samfund*” (Wilken, 2014, s. 9).

Til Wilkens betragtning af Bourdieu som indflydelsesrig samfundstænkere, er det værd at bemærke, at han også er anerkendt for, at have haft indflydelse på det politiske plan, hvor hans forskning i værket, *La Misère du monde*, samt hans rolle som offentlig intellektuel er blevet vurderet til, at have “[...] *spillet en stor rolle for en fransk og europæisk modstand mod globalisering og neoliberalisme*” (Alstrup et al., 2010, s. 89).

For at vende tilbage til det videnskabelige, har Bourdieus primære sociologiske mål, ifølge professor Davide Nicolini ved Warwick Universitet og specialist i praksisteori været, at konstruere en generel teori om praksis, der kan indfange de mange forskellige niveauer af hverdagslivet, mens at den på samme tid skal opretholde en i sig selv praktisk tilgang (Nicolini, 2012, s. 53). “*As a practising ethnographer, Bourdieu always believed in the fundamental importance of starting the study of human conducts from the appreciation and representation of real-time practices*” (Nicolini, 2012, s. 53). Med henvisning tilbage til citatet argumenterer Nicolini for, at Bourdieus ambition om en praktisk tilgang bunder i, at han fundamentalt tror på, at det vigtigste ved et studie af menneskelig adfærd begynder, hvor

praksissens finder sted i virkeligheden. Nicolini peger dog også på, at Bourdieu ikke mente, at det teoretisk set er nok, kun med en beskrivende repræsentation af praksis, som den viser sig for subjektive bevidstheder (Nicolini, 2012, s. 53). Omvendt mente Bourdieu heller ikke, at praksis eller sociale fænomener ville kunne begribes *“[...] som en objektiv struktur, der kan beskrives ud fra og hvis fysiske elementer kan observeres, måles og kortlægges uafhængigt af de forestillinger som individerne gør sig om samfundet”* (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 21). Bourdieus udgangspunkt for at forstå praksis er derimod *“[...] en socialontologi, hvor der ikke opereres med en adskillelse eller modstilling af subjekt og objekt, hensigt og årsag, materialitet og symbolsk fremtrædelsesform”* (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 19).

Modstillingerne i ovenstående citat er ifølge Bourdieu lægfolks forestillinger om virkeligheden, som sociologien bør distancere sig fra (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 27). Bourdieus opfattelse af praksis er, at det er et primært relationelt fænomen, hvor der ikke er noget, der har en ontologisk fortrinsret (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 27). Med andre ord, gør dette sig hverken gældende for *“[...] struktur eller agens, samfund eller individ, system eller aktør”* (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 27). Praksis er, i Bourdieus forstand, en dialektisk forbundet proces, hvilket vi i vores læsning af Bourdieu mener, må forstås i lyset af, at tidligere nævnte modstillingsforhold altid vil være sammenvævede konstruktioner, der er betinget af hinanden. Yderligere kan seneste citat for eksempel vise, at struktur og agens genererer hinanden, og på den måde er relationelt forbundet. Vi forstår det som, at strukturer rent genetisk er social konstitueret i den forstand, at individer aktivt handler og agerer i relation til hinanden, og gennem disse relationer opstår der det, som Bourdieu kalder for felter. Disse felter kan betegnes som de objektive eller materielle strukturer, der henvises til i hans teori. Inde i disse felter, opstår der en række normer for praksis, der i takt med at de bliver internaliseret af aktørerne i feltet, kommer til at fungere som sociale perceptionsmatricer der *“[...] har en naturlig tendens til at reproducere de materielle strukturer som naturgivne og uafvendelige fænomener snarere end et resultat af historisk givne styrkeforhold mellem forskellige grupper”* (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 26). Vi vil udfolde feltbegrebet yderligere (jf. s. 28).

På denne måde er strukturelle mekanismer som i første omgang er et produkt af sociale individer, med til at producere og disponere individers agens og dermed praksis. Det skal hertil nævnes, at Bourdieu aldrig har formuleret en egentlig definition på, hvad han mener med praksis, men ifølge Nicolini er der tale om, at praksisbegrebet hos Bourdieu er en

teoretisk måde, at referere til hvordan mennesker egentlig agerer i deres hverdag (Nicolini, 2012, s. 53). Tillige mener Nicolini, at Bourdieus baggrund for at bruge termen praksis i sin teori, bunder i en intention om at omfavne en sociologi, hvis primære epistemiske projekt er, at undersøge hvad mennesker gør, når de er i en praktisk relation til verden (Nicolini, 2012, s. 61). Ydermere var det ifølge Bourdieu sociologiens opgave “[...] at afdække de dybest nedgravede strukturer i de sociale verdener, der udgør det sociale univers, og de mekanismer, der sørger for, at de bliver reproduceret eller forandret” (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 20).

Bourdieu's videnskabsteori

I en videnskabsteoretisk kontekst kan Bourdieus praxeologi kategoriseres inden for det socialkonstruktivistiske område, da han grundlæggende beskæftiger sig med at forklare, hvordan menneskers praksis, og i den forstand også deres viden, er konstrueret og begrænset af sociale relationer. Selv betegner Bourdieu sin tilgang som konstruktivistisk strukturalisme eller strukturalistisk konstruktivisme:

By structuralism or structuralist, I mean that there exist, within the social world itself and not only within symbolic systems (language, myths, etc.), objective structures independent of the consciousness and will of agents, which are capable of guiding and constraining their practices or their representations. By constructivism, I mean that there is a twofold social genesis, on the one hand of the schemes of perception, thought, and action which are constitutive of what I call habitus, and on the other hand of social structures, and particularly of what I call fields and of groups, notably those we ordinarily call social classes (Bourdieu, 1989, s. 14).

I ovenstående citat forklarer Bourdieu, hvad han mener med, at han er strukturalistisk konstruktivist, og i denne forklaring udfolder han en ontologisk antagelse om, at den sociale verden er et resultat af objektive strukturer, som eksisterer uafhængigt af aktørers bevidsthed og vilje, og at disse strukturer evner at dirigere og begrænse aktørers praksis og repræsentationer i verden. Endvidere mener han, at disse objektive strukturer, eller felter er sociale konstruktioner i den forstand “[...] at sociale felter, er at opfatte som eksternaliseret menneskelig praksis, der konstituerer en social objektivitet, som på sin side virker tilbage på

aktørerne i form af en strukturel tvang” (Rasborg, 2014, s. 425-426).

Som vi var inde på i forudgående afsnit, er der fra Bourdieus synspunkt ikke noget, der har ontologisk fortrinsret. Som vi forstår det, konstitueres strukturer af aktører, men omvendt konstituerer strukturerne også aktørernes handlinger - de er på denne måde dialektisk forbundet.

Wilken forklarer, at i stedet for, at klassificere Bourdieu som socialkonstruktivist eller poststrukturalist, er det mere belejligt, at betegne ham som generativ strukturalist (Wilken, 2005, s. 214). Wilken betoner, at dette skyldes hans praxeologi, hvor praksis *“[...] skabes og genskabes i de sociale (interaktions)processer, der omsætter “strukturerende strukturer” til “strukturerede strukturer” i det konkrete sociale liv*” (Wilken, 2005, s. 214).

Bourdieu's eget forhold til teori var, at det altid skulle være sammenvævet med empirisk materiale. Set fra Bourdieus perspektiv, måtte teori aldrig *“[...] være en form for profetisk eller programmatisk tale, der skabes ved, at man dissekerer eller sammenstykker såkaldte teoridannelser”* (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 145). En videnskabelig teori definerede han som en kombination af et struktureringsprincip og et handlingsprogram, der kun viser sig udfoldet i et stykke konkret empirisk arbejde (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 145). Teori i sig selv, er en foreløbig og midlertidig konstruktion. Bourdieus pointe var, at det først er i det egentlige samspil med empiriske aktiviteter, at teorien former sig (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 145). Han betragtede derfor, mere sine egne teoretiske produktioner og begreber, som tænkeredskaber, der først blev synliggjort gennem de resultater, som de skabte. Bourdieus teorikompleks, er ifølge ham selv, også affødt af praktiske problemer i forskningsprojekter, og han mente også, at det var sådan, de skulle vise deres værdi efterfølgende (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 145). Det tilskyndes, at Bourdieus tænkemåde ikke er en lukket ontologi, men snarere en instrumentalistisk måde at videretænke og analysere sociale fænomener på (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 13).

Bourdieu's begreber skal ifølge forordet til hans og Loic Wacquants bog, *Refleksiv sociologi*, *“[...] per definition tænkes og forstås som processer uden fastlagte facitlister og endegyldige svar”* (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 13). Det synes på denne måde, at Bourdieus tænkemåde har et relativistisk udgangspunkt, der skal sættes i forbindelse med empiri, for at opnå en form for gyldighed. Dette påpeger Bourdieu også selv, med sin recitation af et Immanuel Kant citat der lyder, *“[...] at forskning uden teori er blind og [...] teori uden forskning er tom”* (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 145).

Videnskabsteori

Vi er overordnet af opfattelsen, at verdens beskaffenhed går forud for individets erkendelse og, at den materielle virkelighed eksisterer, på trods af vores egen forsvinden - både mentalt, såvel som fysisk. Dette er et ontologisk forhold, når vi forholder os til verden, Jorden eller med andre ord universet, hvori vi fysisk befinder os.

Når det tilgængæld kommer til vores måde at begrebsliggøre og diskutere dette sted, denne verden, den sociale og den fysiske virkelighed, så er vi af den opfattelse, at vores viden omkring disse fænomener, er social konstrueret. Med denne opfattelse kan vores videnskabsteoretiske position på denne måde relateres til en erkendelsesteoretisk konstruktivisme, som hævder, at det er *“vores (videnskabelige) viden om virkeligheden, der er socialt konstrueret”* (Rasborg, 2014, s. 406). Modsat en ontologiske variant, som ville hævde, at det er selve virkeligheden, der er en social konstruktion (Rasborg, 2014, s. 406).

Vi deler på denne måde Bourdieus opfattelse af, at det enkelte individs viden og handlemuligheder, i vid udstrækning, er et fænomen, som er begrænset og muliggjort af de objektive sociale strukturer, som subjektet har internaliseret gennem sit liv.

Vi mener tillige, at en lang række af disse sociale forhold ubevidst er tilegnet, og dermed fungerer som indlejrede mentale matricer, til at opfatte og forstå verden på. Disse internaliserede forhold, mener vi dog, kan løftes op på et forholdsvist bevidst plan, i det der kan reflekteres omkring visse forhold, som har genereret måder, hvorpå praksis gøres.

Grunden til, at vi kun ser det som et forholdsvist bevidst plan er, at vi mener, at vores muligheder for refleksion, på mange måder også er socialt betinget, da det refleksive individ, i og for sig, også kun er muliggjort gennem en internalisering af viden eller sprog, der i sig selv er social konstrueret.

Når vi vælger at bruge Bourdieus praxeologien til, at forklare og forstå fødevareindkøbspraksissen, hos de informanter, der konstituerer vores empiri, er det derfor ikke med en egentlig overbevisning om, at praxeologien er en absolut objektiv sandhed af, hvordan praksis er. Derimod betragter vi praxeologien, som et nyttigt redskab, der for os kan bruges hensigtsmæssigt til, at forstå en praksis med. Det kan dermed siges, at måden, hvorpå vi anvender praxeologien, læner sig op af pragmatismens instrumentalistiske epistemologi, da den er kendetegnet ved, *“[...] at sandhed skal forstås som en form for nytte eller*

redskabsmæssig (instrumentel) værdi” (Alstrup et al., 2010, s. 557). For os, vil et erkendelseskriterium derfor være opfyldt, hvis vi opnår den overbevisning, at praxeologien, som redskab fungerer tilfredsstillende til, at forklare informanternes fødevareindkøbspraksis med (Alstrup et al., 2010, s. 557).

Habitus

Det første centrale begreb, der præsenteres ud fra Bourdieus teorikompleks, er habitus. “[...] *habitus består af en serie historiske relationer, der så at sige er aflejret i den enkelte i form af bestemte perceptionsmatricer, vurderingskriterier og handlingsmønstre*” (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 28). Habitus kan forstås, som et historisk fænomen eller nærmere “[...] *som et socialt konstitueret system af strukturerede og strukturerende holdninger, der er tilegnet i en praksis og konstant er orienteret mod praktiske mål*” (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 106-107). Habitus opfattes således som et produkt af socialisering, som bliver internaliseret og formet til dispositioner i individets underbevidsthed. Bourdieu mente, at disse dispositioner altid ville være relateret til sociale formationer eller klassifikationer (Wilken, 2005, s. 217). Dispositionerne er ikke “[...] *en bevidst, detaljeret, reflekteret forståelse af den sociale virkelighed, men en “praktisk sans” for, hvordan man gebærder sig*” (Wilken, 2005, s. 217). Derved er dispositionerne styrende for, hvordan et individ handler og agerer i praktiske situationer. Også individets tidlige socialisering, spiller en central rolle i, hvordan habituelle dispositioner bliver dannet, da der i barndommen ifølge Wilken “[...] *sker en overvejende ubevidst internalisering af objektive strukturer gennem erfaring snarere end gennem forklaring*” (Wilken, 2005, s. 216).

Disse dispositioner, som udgør konstitutionen i habitus, kan være svære at forandre, men skal dog ikke forstås som uforanderlige, da de stadig kan udvikle og ændre sig i takt med, at individet relaterer sig til nye sociale fællesskaber, og på denne måde internalisere andre praktiske handlingsmønstre (Wilken, 2005, s. 217).

På et videnskabeligt niveau kan habitus anvendes til, at forstå særlige holdninger og principper. Mere specifikt kan habitus anvendes til at beskrive måden hvorpå praksis konstrueres “[...] *i dens specifikke logik, navnlig i den tidsmæssige dimension*” (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 106). Med ordet logik henvises der til, hvordan en praksis ikke nødvendigvis er logisk for alle, men at principperne ofte er opstået per logik hos individet, i

kraft af en social kontekst. På denne måde er habitus et social konstitueret system, som er indlejret i et subjekt (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 106).

Habitus kan anvendes, som en praktisk refleksion over, hvorledes en krop er socialiseret og struktureret, med andre ord; hvordan den enkelte krop “[...] har tillagt sig strukturerne i den verden, den lever i” (Prieur, 2006, s. 39). Individets subjektive- og mentale strukturer er bestemt af de social-objektive strukturer, som individet har internaliseret, gennem sit levede liv. Det vil sige, at individet praktisk talt handler og agerer på måder, som er struktureret af tidligere oplevelser, og på denne måde bliver de internaliserede strukturer, eksternaliseret, og udgør igen en objektivitet i en ny social kontekst (Wilken, 2006, s. 43).

Habitus, kan således begribes, som en strukturerende mekanisme. Bourdieu beskrev også habitus som:

[...] et strategisk-generativt princip, der sætter den enkelte i stand til at klare vidt forskellige situationer ... et system af varige og transponérbare holdninger, der på én gang integrerer individets samlede sum af tidligere erfaringer, samtidig med at det i det givne øjeblik fungerer som matrice for individets måde at opfatte, vurdere og handle på (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 29-30).

Hvorfor habitus både kan ses som et muliggørende og begrænsende fænomen for individets praksis.

Væsentligt at forstå ved habitus er, at den kan fungere som inkorporerede strategier. Med strategibegrebet henviste Bourdieu ikke til noget intentionelt individet handler efter. Strategi refererer derimod til “*Spontane tilpasninger, der udspringer af en habitus, som er tilpasset den omgivende verden*” (Prieur, 2006, s. 47). Det skal forstås således, at når man handler, og når man gør praksis, er det ikke nødvendigvis med et bevidst mål for øje, men kigger man tilbage på handlingsforløbet, vil processen kunne ligne et strategisk planlagt forløb, for at opnå et mål. Prieur prøver endvidere, at forklare dette med følgende eksempel om akademisk karriere:

Man kan [...] gøre en strålende akademisk karriere uden nogensinde at have stillet sig dette mål, og i tilbageblik kan det hele se ud til at have været strategisk planlagt. men idet man handler, forholder man sig ikke til et mål på en bevidst og strategisk

måde (Prieur, 2006, s. 47).

Prieur peger på, at der i stedet for bevidste målrettede strategier, er tale om inkorporerede praktiske skemaer for opfattelse og værdsættelse af verden på en bestemt måde “[...] *som gør, at visse valg simpelthen falder helt naturligt*” (Prieur, 2006, s. 47).

Bourdieu har selv forsøgt at afklare, hvad han mener med sit strategibegreb, da det angiveligt har skabt forvirring tidligere. Han forklarer det på følgende måde:

[...] ordet strategi giver tilbøjelighed til en naiv finalistisk opfattelse af den sociale praksis (en anskuelse der også ligger til grund for den almindelige anvendelse af sådanne begreber som interesse, rationel kalkulation osv.). I modsætning til denne anvendelse drejer hele min bestræbelse sig i virkeligheden om – f.eks. ved hjælp af habitusbegrebet – at redegøre for, hvordan det går til at (økonomiske eller andre) handlinger tager form af handlesekvenser, der objektivt er orienteret mod et bestemt mål, uden at de nødvendigvis er resultatet af en bevidst strategi eller af mekanisk determination (Bourdieu, 2005, s. 94).

Vi vurderer, at strategibegrebet er belejligt at tænke, i forhold til de relationer individet befinder sig i. I vores undersøgelses tilfælde, kan det for eksempel være væsentligt, om der er nogle særlige påskønnelser i informanternes familie, som gør, at de handler på en bestemt måde.

Felt

Bourdieu udviklede sit feltbegreb tidligt i hans forfatterskab, dog blev begrebet først anvendt omkring 1980'erne (Wilken, 2005, s. 222). Feltet eksisterer kun i den forstand, at man kan påvise, at det praktiseres, men skal ikke forstås som et fysisk rum, område eller samfund. Feltet er derimod “[...] *relationelt konstitueret*” (Wilken, 2005, s. 222). Endvidere kan det karakteriseres ved “[...] *en serie objektive, historiske relationer mellem samfundsmæssige positioner, hvis forankringspunkt er forskellige former for magt (kapital) [...]*” (Bourdieu & Wacquant, 1996, 28).

Feltbegrebet kan anvendes empirisk til at sætte praksis i system, det vil sige, at systematisere den givne praksis, men indenfor et forholdsvis autonomt område. Således bliver feltet ifølge Wilken beskrevet som “[...] *det “sted”, hvor sociale relationer konkret udfoldes, hvor habitus sættes i spil, og hvor agenter faktisk handler. Et felt betegner et relativt autonomt “rum” af objektive relationer*” (Wilken, 2005, s. 222). Citatet beskriver, at et felt kan sammenlignes med et socialt ‘sted’, hvor der udspiller sig kampe om kapital. Disse kampe er ikke baseret på samme præmisser, da hvert felt har sin egen logik og struktur (Wilken, 2005, s. 222). Hertil kan et felt umiddelbart sammenlignes med et spil, her skal det dog bemærkes, at der ikke findes bevidste eller fastlagte regler om, hvordan noget bør gøres, for at kunne ‘vinde’, men der findes stadig klare normer og regelmæssigheder, som gør at individerne i feltet kan investere i spillet (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 85).

Investeringen finder sted med henblik på, at kunne opnå en gevinst for eksempel i form af anerkendelse og værdi. Ydermere kan investeringen opstå, fordi individerne ønsker at fastholde, samt optimere deres sociale position i feltet (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 85, 89). Det danske samfund kan for eksempel inddeles i en række minisamfund, og disse minisamfund kan hver for sig betragtes eller begribes som felter. I denne henseende har hvert felt egne normer og regler og dermed egen logik og krav. Det skal her tydeliggøres, at den samme position og den samme logik, ikke medfører den samme position i andre felter (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 84).

For eksempel vil det ikke have samme værdimæssige position at være god til at spille fodbold, hvis man bevæger sig ind i et felt hvor der er mere prestige i at spille golf. I denne sammenhæng vil der være andre værdier, der er øverst i dette felt.

Felt kan på et analytisk plan defineres som “[...] *et netværk eller en konfiguration af objektive relationer mellem forskellige positioner*” (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 84).

Det er essentielt at nævne habitus og felts relation til hinanden, når der arbejdes med praksis, hvilket illustreres i følgende ligning: “*(Habitus X Kapital) + Felt = Praksis*” (Wilken, 2005, s. 226). Feltets relation til habitus kan tilpasses på to måder. Habitus fungerer for det første som en form for vidensrelation, altså: “[...] *en kognitiv konstruktionsproces*” (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 112). For det andet at “*feltet strukturerer habitus som et internaliseret produkt af feltets immanente nødvendigheder [...]*” (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 112). Derved er habitus medvirkende til, at konstituere feltet, som noget der giver mening. Det er

overordnet en tilpasningsproces, der bidrager til, at individer vil efterstræbe værdier med mening for det specifikke felt (Bourdieu & Wacquant, 1996, s.112).

Doxa

Ifølge Bourdieu indebærer et felt en doxa. Doxa er en logik som eksisterer i et specifikt felt. Det skal her forstås, som en slags spilleregler, der er accepteret i feltet. Et felts doxa kan ikke reduceres værdimæssigt til et andet felt (Wilken, 2005, s. 230-231), og ifølge Prieur skal doxaen forstås som, at feltets sociale verden har en karakter af selvfølgeligheder, hvor doxa derfor er den viden, som man ikke sætter spørgsmålstegn ved (Prieur, 2006, s. 44).

Doxa er “[...] *det ubevidste lager af viden, der ikke sættes spørgsmålstegn ved, alt det, der ses som selvfølgeligt eller som common sense*” (Prieur, 2006, s. 56). Det vil sige, at den position individet indtager i et felt, vil være betinget af de selvfølgeligheder, der både logisk og historisk set er opstået (Prieur, 2006, s. 55).

Det skal dog nævnes, at hverken felt eller doxa er statiske (Wilken, 2005, s. 224). *“Doxa er altså de udtalte – og et langt stykke hen ad vejen uudsigelige – præmisser, som agenterne i et givet felt handler i forhold til, og som gør kampen i feltet meningsfuld”* (Wilken, 2005, s. 223). Doxa vil ofte reproducere i feltet, da doxa er den præmis, der til at starte med gav deltagelse i feltets kampe en mening (Wilken, 2005, s. 223).

Kapital

Kapitalbegrebet dækker over de materielle og immaterielle ressourcer, som et individ har adgang til. Disse ressourcer bliver inden for Bourdieus teoretiske ramme begrebsliggjort som kapitaler. Kapitaler kan betragtes som kilder til indflydelse, et individ besidder, eller kan besidde. Det er kapitalerne, som gør det muligt, at positionere sig i de konkrete felter, og samtidig er det de forskellige kapitalkonfigurationer ved positionerne, som gør, at der er forskellige positioner i hvert felt (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 94). *“Capital is in broad terms anything that can be exchanged, determining as a consequence a variation in legitimacy and power”* (Nicolini, 2012, s. 59). Med henvisning tilbage til Nicolinis citat er kapital på denne måde, det middel, der udveksles i feltet og medvirker til at styrkepositioner, bestemmer feltets regler og logikker.

Kapitaler kan analogisk forstås som trumfkort, som en spiller kan smide i et givent spil, for at

forbedre sin position i spillet (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 85-86). Bourdieu definerede selv kapital som:

[...] akkumuleret arbejde (som materialiseret eller inkorporeret fænomen), der i det øjeblik, det tilegnes i privat eller eksklusivt regi af aktører eller grupper af aktører - sætter indehaverne i stand til at tilegne sig social energi i form af tingsliggjort eller levende arbejde” (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 254).

Kapitaler optræder, som tidligere beskrevet, både som materielle og immaterielle former. I sin materielle form viser kapital sig eksempelvis i form af penge, eller andre økonomiske fordele. Den materielle form for kapital kan dog, også komme til udtryk gennem andre fysiske objekter, som kan have særlig betydning for et givent felt, og på denne måde have en symbolsk betydning for feltet. Den immaterielle form af kapital er modsat den materielle form, noget der er inkorporeret i individet, hvilket vil sige i habitus.

Økonomisk, social, kulturel og symbolsk kapital

I Bourdieus forfatterskab optræder kapitalbegrebet i fire forskellige former. De kapitalformer han har udviklet, drejer sig om økonomisk, social, kulturel og symbolsk kapital (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 104). Ifølge Wilken hævdede Bourdieu, at der i princippet findes lige så mange kapitalformer, som der findes felter (Wilken, 2005, s. 222).

Vi har tidligere i ovenstående afsnit været inde på, at ressourcer som penge eller andre materielle goder er en kapital. Disse vil inde for Bourdieus teoretiske ramme betragtes som økonomisk kapital (Wilken, 2005, s. 218).

Social kapital betegner de ressourcer, som et individ har i kraft af sit sociale tilhørsforhold og netværk. Det er en kapital i den forstand, at individet kan få adgang til nye positioner i gennem disse relationer (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 104). Eksempelvis kunne dette være på arbejdsmarkedet, hvor relationen til den rigtige person angiveligt ville kunne give adgang til et bedre job og dermed en bedre position i samfundet. Det kan naturligvis være forskelligt, hvad der betragtes, som et godt job i de forskellige felter.

Kulturel kapital er et begreb, som Bourdieu anvendte og systematiserede i en tredelt terminologi. Inddelingen af kulturel kapital optræder i en inkorporeret, institutionaliseret og objektiv variant (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 104-105).

Lektor Kim Esmark har specificeret begreberne i kapitlet; *Bourdieu's uddannelsessociologi*.

Den inkorporerede variant af kulturel kapital betegner mentale og legemliggjorte dispositioner, som dækker over “[...] måder at tale, klæde og bevæge sig på, som viden, smag og tilbøjeligheder, som evner til at skelne mellem og værdsætte (fin)kulturelle udtryk” (Esmark, 2006, s. 89). Den inkorporerede variant er kort sagt de dispositioner, som også beskrives med habitusbegrebet (Esmark, 2006, s. 89).

Den institutionaliserede variant af kulturel kapital eksisterer i egenskab, af anerkendte akademiske grader, arbejdstitler og professions betegnelser (Esmark, 2006, s. 90).

Esmark peger eksempelvis på, at en doktorgrad, kan anses som et statsgaranteret bevis på kulturel kompetence (Esmark, 2006, s. 90). En sådan grad sikrer indehaveren af titlen en varig distinktion i et givent felt, da han/hun ikke behøver, at vise sig værdig i sin position igen og igen. Institutionaliserede titler er på denne måde et certificeret bevis på, at man besidder nogle specifikke og prisværdige kompetencer.

Den objektive variant af kulturel kapital er en materialiseret form for kapital. Den dækker over besiddelsen af kulturelle objekter, som for eksempel bøger, malerier, musiksamlinger og lignende (Esmark, 2006, s. 91). Den objektive variant kan være forudsætningen for individets inkorporerede eller kropsliggjorte variant af kulturel kapital, da de kropsliggjorte dispositioner ofte vil være strukturerede gennem adgangen til de objektive kulturelle artefakter. Omvendt vil tilegnelsen af objektiv kulturel kapital dog oftest allerede være forankret i en allerede kulturaliseret habitus. Det vil sige, at anskaffelsen af objektiv kulturel kapital som regel hænger sammen med, at individet gennem opvæksten er struktureret til at anskaffe sig denne kapital.

I det tidligere afsnit om Bourdieu og hans videnskabsteori (jf. s. 23), blev der beskrevet, at hans begreber skal “[...] tænkes og forstås som processer uden fastlagte facitlister og endegyldige svar” (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 13). For eksempel kan det være nærliggende, at tænke kulturel kapital anderledes ind i autonome felter, frem for nødvendigvis, at betragte finkulturelle kompetencer- eller objekter som præskriptive for kulturel kapital, for det enkelte felt. Felter kan i princippet tænkes som kulturelle enheder, hvori den kulturelle kapital vil have et anderledes udtryk, end det der i en normativ forstand vil opfattes som høj kulturel status. Samtlige felter er konfigureret med forskellige kapitalsammensætninger, hvilket betyder, at hvert autonomt felt ikke nødvendigvis vil være

domineret af de samme kapitaler.

I sagens natur er kulturel kapital sværere at vurdere end for eksempel værdien af den økonomiske kapital, det der er svært at vurdere, er hvem der er dannede og hvad de er dannet i forhold til (Esmark, 2006, s. 91).

Principielt kan alting fungere som kapital. Det afgørende for kapitalen er, i hvilken grad den kan konverteres til anerkendelse og prestige i det konkrete felt (Esmark, 2006, s. 94). Har en kapital denne egenskab, kan den defineres som en symbolsk kapital (Esmark, 2006, s. 94). Symbolsk kapital er overordnet “[...] *den form eller tilstand enhver kapital eller blanding af kapitaler kommer til at antage når den/de bringes i spil i en social sammenhæng, hvor den/de bliver anerkendt, tilskrevet værdi og dermed giver social anseelse*” (Esmark, s. 94). For at en kapital kan have en symbolsk effekt, skal der eksistere en gruppe af aktører, der via deres habitus er disponerede for, at genkende og anerkende kapitalens symbolske værdi, frem for at vurdere de objektive betingelser, der ligger til grund for den (Esmark, 2006, s. 94). Den symbolske kapital er altså, hvad der giver prestige og anerkendelse i et givent felt, og det er særligt den eksklusive karakter, som en specifik kapital kan have, der determinerer dens symbolske betydning.

Metodologi

De følgende afsnit vil være vores modus operandi, som indeholder beskrivelser og argumentationer for de valg samt fravalg, vi har gjort os gennem konstruktionsprocessen af undersøgelsens empiri. Afsnittet er opdelt i underafsnit, som hver især tjener det formål, at forklare progression, operationalisering og refleksioner over vores metodiske tilgang, hvorfor indholdet i disse er sammenvævede.

Metodetilgang

Vores tilgang til fødevareindkøbsfeltet, har hovedsagelig været åben og eksplorativ. Den åbne tilgang skal i forbindelse med undersøgelsen forstås som en slags induktiv opmærksomhed, som har givet os mulighed for at opdage emner, eller erfare noget andet end det forventelige (Hansen & Larsen, 2015, s. 132). Dette kunne for eksempel være emner, som ikke relaterer sig direkte til klima, eller emner der falder udenfor undersøgelsens teoretiske ramme.

I, *Problemfeltet* (jf. s. 9) forklarede vi, at vi allerede forinden projektets påbegyndelse var teoretisk inspirerede af Bourdieu. Derfor prøver vi, at foretage et brud med den akademiske vanetænkning, da han påpeger, at *“Faren ligger i, at den halvkloge i fuld tillid til traditionelle akademiske tænkemåder glemmer at vende tilbage til den umiddelbare oplevelse, som den videnskabelige konstruktion i første omgang var nødt til at anbringe i en parentes”* (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 231). Med reference til at bryde med akademisk vanetænkning, har vi forsøgt, at afvige fra at anvende metode- og teoretisk litteratur blindt som rigide retningslinjer for hvordan, man skal gå metodisk og akademisk til værks.

Vi har i stedet for operationaliseret tentativt i den forstand, at vi tidligt i processen valgte, at indsamle empiri baseret på en slags metodisk/teoretisk habitus, hvilket vil sige, at vores tilgang i højere grad har været fokuseret på praksisudførelse med afstand til, at følge en boglig-metodisk-tjekliste. Det skal ikke forstås sådan, at der ikke har været bevidste valg gennem hele processen, men at de valg, der er taget, er en kombination af en praktisk-intuitiv-fornemmelse, blandet med en portion af forskellig metodelitteratur. Vi ser dette som en opposition til en skolastisk tilgang, som ville tilstræbe, at alt var bundet op på og forankret i en metodebog inden eksekvering. Til at indsamle empiri har vi afholdt seks interviews, inden disse interviewsituationer fandt sted, havde vi dog gjort os flere teoretiske antagelser og overvejelser, eftersom vi var inspireret af vores første vejleder og professor Kristian Larsen. Vi var særligt inspireret af hans kapitel, *Teori-metode-empiri-teknik: sammenvævede konstruktioner* i bogen, *Metodefetichisme* (Hansen & Larsen, 2016).

I bogen står der blandt andet, at *“Anbefalingen er således en bevidsthed herom og en eksplicit inddragelse af teori i alle dele af forskningsprocessen - som grundlag for udformning af problemstilling, udvalg af informanter, udformning af guide osv”* (Hansen & Larsen, 2015, s. 131). Inddragelse af teori var derfor allerede til stede under produktionen af det empiriske materiale.

Deltagerobservation

Vi betegner som udgangspunkt vores empiriske indsamlingsmetode som interviews, men dette skal nuanceres i egenskab af, at vi faktisk også har suppleret interviewene med en simultan form for deltagerobservation.

Deltagerobservatør-elementet blev en kendsgerning, da vi mente, at det ville være givende for

vores undersøgelse, at den fandt sted, hvor fødevareindkøbspraksissen egentlig blev gjort. De seks interview fandt sted mens informanterne udførte indkøb i et selvvalgt supermarked på et selvvalgt tidspunkt. Dette valg kan til dels tilskrives vores teoretiske forankring, hvor et studie af praksis fundamentalt set skal starte, hvor praksissen finder sted i virkeligheden (Nicolini, 2012, s. 53).

I praksis har denne tilgang fungeret således, at vi bevægede os med rundt og deltog i informanternes fødevareindkøbspraksis. Igennem denne proces stillede vi løbende spørgsmål, som var planlagt på forhånd, ud fra en indlært interviewguide, som vises i tekstboks 2 (jf. s. 39). Dertil skal det tilføjes, at vi også benyttede informanternes handlinger i supermarkedet til at stille spørgsmål ud fra. Handlinger, der fremkaldte disse spørgsmål, var eksempelvis når informanten tog et bestemt produkt ned i sin indkøbskurv. Dette aspekt gav os mulighed for, at spørge ind til konkrete dynamikker og holdninger, som viste sig i praksis. Vi vurderede denne strategi til at være effektiv, da det gav os mulighed for, at få informantens forklaringer og refleksioner over hvorfor han/hun gjorde fødevareindkøbspraksis, som de gjorde.

Vi oplevede denne fremgangsmetode som en fordel, eftersom informanterne, i takt med at de bevægede sig rundt i supermarkedet, selv kom til at kommentere og præsentere holdninger i forhold til specifikke fødevarer, uden at vi havde spurgt konkret ind til disse.

Deltagerobservatør metoden gav os mulighed for at vurdere og reflektere, om der optrådte divergens eller konsensus mellem deres ytringer og handlinger i praksis.

Efterfølgende har det dog været udfordrende, at vurdere noget helt klart og konkret om dette aspekt, da det efter vores optik har været muligt for informanterne, at afvige fra deres faste indkøbspraksis den éne gang, vi har observeret dem. Vi er derfor opmærksomme på, at vores deltagerobservation ikke er ensbetydende med, at vi nødvendigvis forstår den enkelte informants praksis fuldt ud, men vi arbejder ud fra en tese om, at deltagerobservationen har medvirket til et mere nuanceret indblik i informanternes forståelse af undersøgelsens fænomen (Glasdam, 2004, s. 42).

Interview

Kvalitative undersøgelser, som nærværende speciales praksisteoretiske undersøgelse også placerer sig indenfor, tager ofte udgangspunkt i interview-overvejelser fra den norske professor Steinar Kvaales fænomenologiske interview-tilgang (Glasdam, 2004, s. 42). Vi har

fravalgt en eksplicit betoning af Kvaless tilgang til, at udføre interviews i undersøgelsen. Dette skal dog ikke forstås som, at vi fraskriver Kvaless metode fuldstændig, men ser den som inkorporeret i det vi tidligere refererede til som metodisk habitus. I den forstand er dele af Kvaless tilgang implicit blevet eksternaliseret i udførelsen af interviews. Valget skyldes, at vi til den praktiske udførelse af interviewene, primært var funderet i professor Stinne Glasdams diskuterende artikel, *Interview*, hvor hun sammenligner Kvaless og Bourdieus metodeovervejelser i kvalitative interviewsammenhænge (Glasdam, 2004, s. 42). I den forbindelse er Bourdieus afsæt til interviewmetode fremlagt, som noget der skal erfares og prøves. Denne fremgangsmåde inspirerede os, og det har betydet, at vi har valgt at opbygge interviewene omkring erfaring og viden vi har fra tidligere projekter. Hvor interviews også har været en del af den empiriske indsamlingsmetode.

Kvaless overvejelser i samarbejde med professor Svend Brinkmann fra bogen, *Interview - Det kvalitative forskningsinterview som håndværk* (Kvale & Brinkmann, 2015), har vi dog fundet anvendelig i følgende afsnit transskription og kategorisering (jf. s. 42).

I de følgende afsnit, *Tilgang til interviews*, *Metodiske konstruktioner af interview*, *Selektion af informanter*, *Transskription og kategorisering*, giver vi et deskriptivt indblik i, hvordan empirien er genereret, samt hvilke overvejelser og argumentationer, der ligger bag de metodologiske valg.

Tilgang til interviews

Efter at vi var blevet enige om, at undersøge hvordan fødevareindkøb praktiseres, havde vi forskellige overvejelser om, hvordan vi rent praktisk skulle indsamle den mest hensigtsmæssige empiri. I startfasen havde vi en overvejelse om, at tage udgangspunkt i ét bestemt supermarked, da vi vurderede, at dette kriterium ville kunne ligestille informanternes handlemuligheder. Vi vurderede dog, at dette scenarie egentlig kunne betyde, at informanterne ville ende i en uvant situation, og dermed ikke have mulighed for, at vise deres sædvanlige og retvisende adfærd i forbindelse med deres fødevareindkøbspraksis. Til dette skal det også påpeges, at vi for så vidt muligt ønskede, at interviewene foregik i en så autentisk praksissituation som muligt. Vi har tidligere beskrevet, at vi valgte at lade vores

informanter vælge tid, dag og indkøbssted for, hvor og hvornår interviewene skulle finde sted, som det mest hensigtsmæssige at gøre.

For at kunne få den bedste indsigt i informanternes praksis og hvordan habituel adfærd kunne være konstitueret. Inden vi mødte informanterne orienterede vi os om dem via deres profiler, på eksempelvis Facebook. Ydermere udførte vi uformelle samtaler før og efter interviewene blev lydoptaget. Disse samtaler skal forstås som tovejskommunikation, og drejede sig om alt fra sport, børn, nyheder, arbejde et cetera. Emnerne var ikke strukturerede eller planlagte, men tjente det formål, at vi kunne danne en relation til informanterne, samt opnå en grad af indsigt i deres livsstil. Da vi var interesserede i, at vurdere hvordan denne viden, kunne kædes til felter, som muligvis ville have strukturel betydning for deres habitus og dermed praksis (Hansen & Larsen, 2015, s. 137).

For at sammenfatte ovenstående, mener vi, at have opnået viden, som reelt kunne have indvirkning på informanternes handlevaner i praksis. Disse videnselementer bliver integreret i analysedelen, til at forklare aspekter af informantens praksis.

Metodiske konstruktioner af interview

Vi har valgt, at nedskrive vores metode og refleksioner omkring denne efter selve udførelsen af interviewene, da vi er af den opfattelse, at metode først kan begribes a posteriori.

Det er særligt med opmærksomhed på, at refleksioner forinden-, de praktiske handlinger under- og refleksionerne efter- interviewsituationen, udgør et væsentligt element af en metode, og derfor er essentielle for, at kunne forklare hvordan den egentlige metode har fundet sted.

Vi har som tidligere beskrevet taget afstand fra en skolestisk præfabrikeret metode, som ikke er forankret i indsamlingen af empiri, og som kunne fremstå som proforma i egenskab af et referat af metodelitteratur.

Ifølge Bourdieu er interview en interaktion mellem alle de deltagende individer. Vi taler alle sammen, og konstruerer alle hinanden (Glasdam, 2004, s. 44). Vi havde ikke stringente retningslinjer for interviewets praktiske fremgangsmåde, da det efter Bourdieus overbevisning, gerne må være et habituel og praktisk handlingsmønster, der udfolder samt styrer processen under et interview (Glasdam, 2004, s. 42-43). På denne måde er interview, noget der sker "*pr. krop in actu*" (Glasdam, 2004, s. 42).

Dette medførte dog ikke, at vi forinden interviewene undlod at opstille en semistruktureret interviewguide (jf. tekstboks 2). Denne interviewguide indeholder spørgsmål, vi var interesserede i at få besvaret og som muligvis kunne hjælpe til at frembringe udsagn om informanternes praksis. Vores måde at bedrive, forberede og tilrettelægge interviewes på, vurderer vi, kan være betinget af vores habituelle handlingsmønstre. Interviewguiden blev dog aldrig anvendt under selve interviewene, men var i stedet blevet til en indlejret mental disposition, som vi hver især arbejdede ud fra under interviewene.

Grunden til at vi ikke benyttede interviewguiden i praksis var, at vi ville forsøge, at undgå en formel distance mellem os og informanterne. Grundlæggende vurderer vi, det er hensigtsmæssigt, at have fokus på konstruktionen af interviewsituationens relationelle aspekt. Med dette mener vi igen med reference til Bourdieus teori, at interviewsituationen kan betragtes som en social begivenhed, konstitueret af den relation og position mellem os og informanterne. Dette betyder, at vi ville kunne risikere, at informanterne ville klassificere eller læse os på en bestemt måde afhængigt af vores fremtoning. Denne kodning af os ville altså i værste fald fremtvinge uhensigtsmæssige handlingsmønstre for informanternes fødevarerindkøbspraksis. Da informanterne i kraft af vores position, som interviewer, kunne komme til at tro, at vi forventede noget bestemt af dem. Vi vurderer, at dette kunne medføre, at informanterne tilpassede deres praksis anderledes, for at imødekomme denne antagede forventning.

Vi har forsøgt at afværge konstruktionen af en sådan position, ved helt lav praktisk at lægge vægt på anerkendelse, uformelt sprog, samt tage afstand til akademisk sprog. På denne måde har vi forsøgt gennemgående at være empatiske og forstående over for valg og argumentationer, som kom til udtryk under interviewsituationerne.

Vi har haft fokus på, at være en krop i et supermarked på lige fod med den enkelte informant. Det kan endvidere understreges, at vi gjorde en dyd ud af, at betone, at informanterne ikke kunne gøre noget forkert under selve interviewene.

Interviewguide	Uddybning af spørgsmål
Baggrundsinformation af informant • Alder • By • Civilstatus • Beskæftigelse	Samlever, bor alene Hjemmeboende børn? Job/uddannelse
Intro • Hvor ofte handler du? • Hvad handler du til i dag? • Handler du alle varer det samme sted? • Handler du altid her?	Hvis informanten har en samlever • Er det altid dig der handler?
Hvorfor har du valgt dette produkt (peger)? • Vil du beskrive grunden til dette valg? • Hvad tænker du har indflydelse på dine køb? • Hvad lægger du særlig vægt på når du handler? • Har du overvejet om dine indkøb har ændret sig? • Hvad er dine tanker i forhold til kødsustitutsprodukter? • Har du bekymringer i forhold til dine indkøb i hverdagen • Hvorfor har du købt det frem for noget lignende?	Økologi, etik, klima, dyrevelfærd et cetera.? Er det f.eks. pris, sociale medier, omgangskreds mm.? Fordele/ulemper
Bæredygtighed i praksis • Hvad betyder bæredygtighed for dig?	Ændring af vaner/adfærd, livsstil?
Afslutning • Har du en sidste bemærkning eller noget du synes vi mangler? • Forandringsperspektiv → Hvordan sikres en bæredygtig fremtid?	Tusind tak for din tid

Tekstboks 2: Dette viser den semistrukturerede interviewguide.

Selektion af informanter

I vores selektionsproces af informanter har vi i grove træk været inspireret af Bourdieus klassesetænkning. Baggrunden for denne inspiration var, at vi gerne ville arbejde med nogle sociale kategorier, som kunne fungere som distinktioner informanterne imellem.

I forhold til Bourdieus klassesetænkning, har vi tidligere i specialets teoriafsnit beskrevet, at habitus udruster individer med dispositioner for praktisk adfærd, og at en af Bourdieus vigtige pointer omkring disse dispositioner var, at de altid ville være kædet til sociale formationer eller klassifikationer (Wilken, 2005, s. 217).

Aktørerne Bourdieu arbejdede med i sine analyser, var “[...] *altid del af allerede eksisterende sociale relationer og altid medlemmer af samfund, der i en eller anden forstand er stratificeret*” (Wilken, 2005, s. 217). Klassesetænkning er i Bourdieus teori struktureret via individets sammensætning af de forskellige kapitalformer; økonomisk-, kulturel-, social- og symbolsk kapital (Wilken, 2005, s. 218).

I vores undersøgelse har vi dog ikke vurderet eller målt på informanternes samlede mængde af kapital, hvilket gør, at vi ikke ville kunne inddele dem i et decideret hierarkisk system af klasser. Vi har derimod, været mere optaget af, at arbejde med kategorierne køn, demografiske tilhørsforhold og civilstatus, da vi var interesserede i, om disse ville vise sig som distinktioner, der var udslagsgivende for forskelle eller ligheder mellem informanternes fødevareindkøbspraksis.

I forhold til informanternes kapitalsammensætning, har vi valgt dem på baggrund af deres kulturelle kapital i form af uddannelse og beskæftigelse. Da vi vurderede, at denne distinktion ville være interessant i forhold til, om det kunne vise en forskel mellem informanternes praksismønstre. Eftersom tidligere nævnte undersøgelser om fødevareindkøb indikerer, at der kan være forskelle (Stamer, 2018).

I nedenstående skema (jf. tekstboks 3) præsenteres informanterne og de forskellige sociale kategorier, som de er selekteret efter.

Navn Mand (M) Kvinde (K)	Alder	Uddannelse/job	Geografiske betegnelser	Familie og børn
Karina (K)	40 år	Sygeplejerske, suppleret med forsknings- og kvalitetsuddannelse	København	Gift. To hjemmeboende børn (10 og 15 år)
Kassandra (K)	35 år	Socialrådgiver	København	Gift. To hjemmeboende børn (2 og 4 år)
Ella (K)	43 år	Laborant	Sydsjælland	Gift, men bor hver for sig. To hjemmeboende børn (17 og 24 år)
Johannes (M)	40 år	Lektor på ernæring og sundhedsuddannelsen	Sydsjælland	To hjemmeboende børn (0 og 3 år)
Steffen (M)	45 år	Ufaglært, varmeaflæser	København	To hjemmeboende børn (10-13 år)
Torsten (M)	45 år	Laborant	Sydsjælland	Single

Tekstboks 3: Dette viser et skema over informanternes sociale forhold.

Refleksioner over selektion

I det følgende vil vi give en dybere forklaring af, hvordan og hvorfor vi har udvalgt de seks informanter mellem 35-45 år, samt hvorfor vi arbejder med de udvalgte kategorier.

Vores refleksioner om at have forskellige køn repræsenterede i vores empiri, var, at der kunne være et strukturerende element i selve det, at være mand eller kvinde. Vores antagelser, om disse strukturerende mekanismer ved kønnet, kan spores tilbage til Bourdieus arbejde, i hans bog, *Den maskuline dominans*, hvor han peger på, at en række historiske forhold har skabt en særlig kønslig orden (Bourdieu, 2001, 7-11). Ifølge Bourdieu er køn et institutionaliseret fænomen, som over en længere periode er blevet indskrevet i de sociale strukturer. Dette gør, at der er opstået en række perceptionsmatricer for, hvad der er feminine og maskuline valg (Prieur, 2006, s. 56-57). Bourdieu argumenterede for, at der er opstået en konstruktion af, hvad der er rigtig eller forkert mande- eller kvinde-praksis (Bourdieu, 2001).

En interessant nuance i forhold til dette er at Stamer i undersøgelsen, *Moral conventions in food consumption and their relationship to consumers' social background*, som vi præsenterede tidligere i afsnittet: *Undersøgelses-kalejdoskop* (jf. s. 10) peger på, at køn lader til at have en større strukturerende rolle for hvordan, at fødevarer vurderes end for eksempel klasse.

Baggrunden for at vi valgte, at undersøge informanter fra forskellige demografier, tilskriver vi i stor grad en prækonstrueret forestilling om, at der ville være forskel på informanternes indkøbspraksis, baseret på hvilke regioner de bor i. Vi påpeger her, at vi har været yderst kritiske over for denne antagelse om demografiske forskelle, men vi har valgt at operere med disse. Det har vi gjort for, at kunne foretage et brud med, hvad vi oplever, som en slags prækonstrueret forestilling fra dagligdagen om, at demografier per definition har stor indflydelse på, hvordan man gør ting (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 217).

De udvalgte områder, vi har undersøgt, er København og Sydsjælland.

Vores antagelser om københavnernes var, at deres indkøb sandsynligvis ville være præget af den repræsenterede kulinariske og gastronomiske kultur, som byen indeholder. Dette er som sagt en konstrueret forståelse, som vi har opbygget ved at tale med hinanden og andre om emnet. I vores specialegruppe delte vi i en antagelse om, at de mange profilerede michelin-stjerne restauranter, alternative fastfood-steder og madmarkeder ville være at spore i københavnernes fødevareforbrug. Da vi mener, at disse kulinariske steder let ville kunne udgøre et strukturerende element for, hvordan de ville tænke måltider i København. Vi antog altså, at en særlig vægtning af gastronomiske- og særlige kvalitetsbeskrivelser til fødevarer ville komme til udtryk her. Vi er altså af den opfattelse at fødevarer og madkultur udgør en kapital i københavn, som giver en vis form for prestige. Vi har bemærket at nogle af disse profilerede spise- og madsteder gør en dyd ud af at promovere en bæredygtig og klimavenlig madfilosofi. På denne måde har vi derfor haft forestillingen om, at denne filosofi sandsynligvis også ville kunne spores i den almene københavnernes forbrugers indkøbspraksis.

Vi havde ikke på samme måde forudgående antagelser om folk fra Sydsjælland. Dog valgte vi stadig, at operere med segmentet, for, som tidligere beskrevet, at undersøge, om der fandtes distinktioner. Det var vigtigt for os, at inddrage et andet segment. Selvom det forholdsvis var et ukendt område for os. Dette understøttes endvidere med andre undersøgelser fra fødevareområdet. Eksempelvis finder vi i en artikel fra Berlingske Tidende beskrevet, at der

er forskel på, hvad der kommes i indkøbskurvene “[...] *alt efter hvilket postnummer bopælen hører hjemme i*” (Berlingske).

Vi har tidligere beskrevet i dette afsnit, at vi har været kritiske over for antagelsen om, at der eksisterer tydelige forbrugsmæssige forskelle mellem demografier. Hvorfor vi netop har valgt, at udforske informanter fra forskellige demografier, da vi, gerne ville have mulighed for, at fremskrive indikationer på, hvordan denne tese i et eller andet omfang forekommer.

For at opsummere på selektionsprocessen, startede vi med at screene vores netværk for potentielle informanter, der tilhørte de forskellige demografier, og efterfølgende skrev vi rundt til dem, og valgte blandt en gruppe af dem, som meldte tilbage. Vi valgte som beskrevet ud fra køn, beskæftigelse og uddannelse, da vi gerne ville have informanter, der kunne repræsentere noget forskelligt i forhold til sociale klassifikationer. Igen var baggrunden for dette, at vi interesserede os for, hvorvidt informanternes fødevarepraksis ville divergere qua disse kulturelle forskelle.

Transskription og kategorisering af empiri

Interviewene vi udførte i praksis, blev lydoptaget. På denne måde havde vi mulighed for, at være tilstede i samtalerne og dermed ikke bruge tid på, at notere hvad informanterne berettede. Vi kunne derfor koncentrere os om interviewets emne og dynamikker (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 237). Transskriptionerne blev foretaget hurtigt efter interviewene, eftersom vi ønskede at sikre troværdigheden i empirien, ved at have situationerne friske i erindringen. Derudover blev det empiriske materiale også hurtigt tilgængeligt samt håndterbart (Christensen et al., 2008, s. 76). Vi er bevidste om, at det mundtlige interview indeholder ufuldstændige sætninger, og det derfor kan være udfordrende at nedskrive disse til tekst, men vi har alligevel valgt, at transskribere direkte, hvad vi kan høre i lydoptagelserne (Tinggaard & Brinkmann, 2015, s. 43). Vi er tre gruppemedlemmer, som har foretaget transskriptioner, hvorfor vi på forhånd havde udformet transskriptionskonventioner. Dette blev gjort, for at sikre transskriptionernes skriveprocedurer så ensrettet og stringent som muligt (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 237-239). Vi har udformet vores egne transskriptionskonventioner, som kan ses i nedenstående boks (jf. tekstboks 4).

F	Forsker
I	Informant
S	Suppleant
B	Barn
(Kursiv)	Observationer
(Griner)	Angives når der grines
...	Angives når der er pause
???	Angives ved uforståelig tale

Tekstboks 4: Dette viser transskriptionskonventioner

Vi påpegede tidligere at, vi fra begyndelsen af undersøgelsesprocessen har været inspirerede af Bourdieus måde at tænke praksis på, og det er muligt, at vi var drevet af den måde.

Vi har valgt ikke at kategorisere, eller meningskondensere systematisk (Kvale & Brinkmann, 2015), men anvendte en ad-hoc inspireret metode, hvor den begrebsmæssige tilgang til interviewmaterialet blev kategoriseret, ved en form for eklektisk meningsskabelse. Dette betød, at vi selv udvalgte kategorier ved første gennemlæsning, til at danne et overordnet indtryk, af det samlede materiale (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 303). De udvalgte kategorier vurderede vi på tidspunktet, som muligvis kunne fremstå interessante og relevante analysekategorier til at forklare, hvad informanternes fødevareindkøbspraksis var præget af.

Første gennemlæsning frembragte følgende kategorier (jf. tekstboks 5). Disse blev sat som kommentarer i dokumentet:

Magt, bæredygtighed, klima, dyrevelfærd, økologi, økonomi, madspild, skyld (dårlig samvittighed), bliver påvirket af medierne, lokalitet/geografi, relationer og sociale tilhørsforhold, familiekonstellation og andre fællesskaber, sundhed, kulinarisk oplevelse, habituel vane, ændring af vaner, sociale medier

Tekstboks 5: Dette viser de opståede kategorier efter første gennemlæsning af transskriptionerne.

Vi har efterfølgende valgt, at gennemlæse transskriptionerne igen. Denne gennemlæsning blev udført, efter speciales teoriafsnit var etableret. Det vil sige, at vores opmærksomhed, var mere teoretisk funderet. Ved anden gennemlæsning valgte vi, at gå tilbage til de specifikke passager (kommentarer i dokumentet), for at vurdere, om de stadig synes relevante i sammenhængen med teori (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 303). Det gjorde det blandt andet nemmere for os, at fremhæve strukturer og sammenhænge til analysen (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 304). Vi slettede de første kommentarer ved anden gennemlæsning, og processen udmundede i følgende overskrifter, hvor vi blandt andet har inddraget forskningsspørgsmålene (jf. tekstboks 6). De udvalgte overskrifter kan desuden findes i bilagene under den dertilhørende transskription for hver informant.

- *Hvilke interesser og rationaler er styrende når informanterne handler?*
- *Hvordan spiller biografiske/familiemæssige erfaringer ind?*
- *Hvordan spiller økonomi ind?*
- *Hvordan spiller uddannelse ind?*
- *Induktive emner/bryde med rutiner*
- *Substitut varer*
- *Den økologiske doxa*
- *Social smitte*
- *Klima*
- *Ekstra*

Tekstboks 6: Dette viser de opståede overskrifter/kategorier efter anden gennemlæsning af transskriptionerne.

Etiske overvejelser

I forbindelse med afholdelse af interviewene, og den empiri som de konstituerer, har vi haft forskellige etiske overvejelser i forhold til, at behandle informanterne respektfuldt. Dette omfatter både, hvilken betydning selve interviewet ville kunne have for informanternes person. Men også i særlig grad hvordan den efterfølgende behandling af empiri ville give et retvisende billede af, hvad der har fundet sted i praksis.

Først og fremmest sikrede vi, at deltagerne ønskede, at deltage frivilligt under de præmisser, som vi havde for interviewene. Dette indebar, at vi indhentede informanternes samtykke, til at vi måtte optage interviewene og bruge dette, som empirisk materiale til analytisk brug. Derudover har vi lovet informanterne anonymitet i form af, at give dem pseudonymer for at minimere risikoen for, at informanterne kan blive genkendt og deres persondata misbrugt. Vi har endvidere transformeret informanternes byer, til den region de ligger i. Vi har også fundet det nødvendigt at nedtone specifikke beskrivelser af stillingsbeskrivelser, men statussen og niveauet for uddannelse og job er ikke ændret.

Forinden eksekvering af interviewene valgte vi, at give begrænset information om undersøgelsens formål til informanterne. Informationen vi valgte, at tilbageholde var klimaaspektet ved fødevareindkøbspraksissen. Vi valgte dog, at oplyse om, at interviewene skulle hjælpe med at belyse indkøbsvaner og adfærd. Grunden til at vi undlod klimaaspektet for vores informanter, var som vi tidligere omtalte, at vi helst ikke ville påvirke informanternes indkøbspraksis ved, at plante en tanke i deres hoved, om at de skulle forholde sig til klimaet som en problemstilling ved deres indkøb (Glasdam, 2004, s. 44). Vi vurderede, at oplysninger om klimainteressen kunne mindske chancerne for, at få rene repræsentationer af informanternes fødevareindkøbspraksis.

Vi er opmærksomme på at tilbageholdelsen af denne type information, kan betegnes som uetisk, da det mindsker transparensen af undersøgelsen for informanterne på det givne tidspunkt. Vi valgte derfor, at oplyse om klimaaspektet, da indkøbene næsten var gennemført, og interviewene befandt sig i slutfasen. Vi vurderede, at informanterne alligevel per intuition forestillede sig, hvad vi ønskede at høre, og til tider virkede det som om, at de havde forberedt, hvad de skulle handle, og i denne sammenhæng faldt valget i mange tilfælde på de økologiske fødevarer.

Ydermere vurderede vi, hvordan informanterne oplevede tilbageholdelsen af denne information, og vi oplevede, at de hverken blev stødt eller krænket af denne skjulte interesse. Grundlæggende fandt informanterne det derimod spændende, og vi havde efter oplysningen nogle interessante samtaler, om hvordan de oplevede klima og bæredygtighed, og om de var påvirket af dette i deres hverdag.

En anden etisk overvejelse, som vi forsøgte, at praktisere i forbindelse med interviewene, var at undgå en asymmetrisk magtrelation mellem os som interviewer og informanterne. Med andre ord ville vi for så vidt muligt undgå, at der opstod udtalte hierarkiske positioner i den

sociale kontekst, som vi sammen med informanten udgjorde under selve interviewene (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 84). Da vi helst ville afværge risikoen for, at der opstod et symbolsk magtforhold (Glasdam, 2004, 43-44). Vores forsøg på at afværge dette i praksis, gik på at undgå en normativ tilgang til de valg og ytringer vores informanter gjorde sig under selve interviewene. Eksempelvis omfattede dette, at vi ikke ville vurdere deres indkøb eller ytringer, om fødevarer eller andre relaterede emner til praksissen som gode, dårlige, sunde, usunde, klimavenlige eller ikke-klimavenlige. Derimod ønskede vi kun at forholde os til informanternes egne deskriptive udsagn og handlinger, samt tale ind i denne oplevede virkelighed.

Til sidst skal det nævnes, at vi har gjort informanterne opmærksomme på, at de efterfølgende kunne kontakte os, hvis der var information fra interviewene, som de ønskede at trække tilbage (inden aflevering af nærværende speciale). Ydermere har informanterne også fået muligheden for, at læse specialets analyse igennem, og se hvordan deres interview anvendes.

Analyse

I de følgende afsnit analyserer og behandler vi det empiriske materiale. Først i afsnittet bliver der redegjort for vores analysestrategi, hvori vi forklarer, hvordan vi operationaliserer specialets teoretiske begreber i analysen. Herefter følger analysen, som er inddelt efter de seks informanter, hvis fødevarerpraksis bliver analyseret enkeltvis. Efter de seks analyser følger der en længere sammenfatning af resultatmæssige ligheder og forskelle i informanternes fødevarerindkøbspraksis.

Analysestrategi

I analyserne undersøger vi hvilke rationaler og interesser, der viser sig, i den empiri transskriptionerne fra informanternes indkøbsture konstituerer, samt hvordan disse interesser og rationaler kan siges, at være forankret i strukturer som er i, det vi definerer som fødevarerindkøbsfeltet.

I analyserne har vi ikke fokus på, hvordan feltet har udviklet sig i et historisk spil mellem forskellige samfundsmæssige positioner. Vi anvender derimod feltbegrebet til, at systematisere det sted, hvor vores informanter praktiserer deres fødevarerindkøb. Dermed

bruger vi feltbegrebet, som en analytisk ramme for stedet hvor informanternes habitus sættes i spil. Habitus udleder vi via de beretninger, som fremtræder i transskriptionerne. Vi undersøger altså, hvordan informanterne gennem deres habitus har tilegnet sig forskellige dispositioner, som de handler efter i fødevareindkøbsfeltet.

Vi bruger efterfølgende disse identificerede dispositioner til at få greb om potentielle objektive strukturer, som er med til at rammesætte fødevareindkøbsfeltets selvfølgheder og logikker, hvilket vi konceptuelt betegner som doxa.

Kapitalbegrebet bruger vi til at fremskrive, hvad vi igennem informanternes beretninger, analytisk kan definere, har særlig symbolsk værdi i forhold til deres fødevarepraksis.

Efter analyserne af de enkelte informanter, sammenfatter vi fundene fra disse. Dette gør vi for, at fremvise nogle overordnede tendenser, der gentager sig i de separate analyseafsnit, da disse samlet set, kan give en bedre indikation af, hvad der florerer, og har indflydelse i fødevareindkøbsfeltet. Tillige vil vi i sammenfatningen også inddrage de divergente aspekter, som vi finder ved informanternes fødevareindkøbspraksis.

Analyse af Karina

I denne analysedel fokuserer vi på informanten Karina og hendes fødevareindkøbspraksis.

Karina bor i et lejet rækkehus i København på tyvende år med sin mand. De har været gift i ti år. Sammen har de to børn på henholdsvis 10 og 15 år. Karina er 40 år, arbejder fuldtid som sygeplejerske, og er i gang med at supplere med en forsknings- og kvalitetsuddannelse. Vi møder Karina i SuperBrugsen, og Karina fortæller, at hun handler cirka seks gange om ugen, gerne i SuperBrugsen, men fortæller, at hun aldrig handler i Aldi. Derudover får hun også tilsendt en måltidskasse hver uge, fra firmaet Aarstiderne. Ydermere fortæller Karina, at hendes ældste datter er vegansk inspireret, og foretrækker kødsubstitutter, fremfor rigtigt kød. Hun spiser dog stadigvæk kød af og til. Karina fremhæver under interviewet, at hendes fødevareindkøbspraksis er præget af børnene, dyrevelfærd og økologi. Karinas mand er i øvrigt kok, hvilket muligvis har betydning for, at der er en særlig interesse for fødevarer, og måden hvorpå måltiderne tilberedes.

Dyrevelværd

Et af de væsentligste elementer, der træder tydeligt frem i empirien, for Karinas måde at praktisere fødevareindkøb på, er, at dyrevelfærd udgør en interesse, der bliver handlet ud fra. I nedenstående citat forklarer Karina, hvordan erfaringer fra barndommen har lagret sig, som en disposition til at gøre indkøb af fødevare efter.

Ej men det, jeg tror allerede fra da jeg var barn, så havde jeg det virkelig dårligt med at se de burhønsæg, og så har det bare holdt ved. Og så har det bare været en prioritering. Sådan, har aldrig røget, drikker ikke alkohol i hverdagen og cykler. Det er ikke alle produkter jeg tager som er økologiske, øhmm, men som udgangspunkt er princippet at det skal være økologisk. Det er bare bedre. Med æggene kan det ikke være anderledes. Jeg ved ikke, det er bare sådan et levende billede inde i ansigtet af de der høns, det vil jeg ikke se (jf. bilag 1, citat 42).

Jeg tror måske også bare at jeg er gammeldags røvhul, så jeg kan altså, da jeg var barn, var jeg ude i sådan nogle grisefarme i sommerferien og se sådan nogle grise stå i lag og de bed hinanden og havde bidsår og sådan noget, ej det var altså ikke et værdigt liv, jeg kan huske at da jeg havde det stramt med som barn ik, øhh sååå øhm ja, både min mor og jeg var så forarget, men det var svært at handle ind efter dengang. Og jo det er da bare mega fedt, at der er nogle kæder som der har begyndt at sige, vi vil slet ikke have altså i 2020 vil vi slet ikke have burhønsæg [...] (jf. bilag 1, citat 66).

Karina projicerer sine erfaringer fra barndommen til en måde at handle efter, særligt når hun handler fødevare, der involverer dyr. Karina går målrettet efter animalske fødevarer, der på en eller anden måde repræsenterer dyrevelfærd. Denne erfaring kan betragtes som en habituel disposition, som i praksis sætter Karina i stand til, at navigere mellem de mange forskellige valg, der er mulige, når det kommer til at handle fødevarer. Den tidligere erfaring fra barndommen med grisefarmen, og de indtryk den har medført, kan altså betragtes som et habituel forhold, der bliver transponeret over i andre kontekster - i dette givne tilfælde, en fødevareindkøbs kontekst.

Som Bourdieu sagde om habitus, er det “[...] *et strategisk-generativt princip, der sætter den enkelte i stand til at klare vidt forskellige situationer*” (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 29-30). Dette kan altså betragtes som et tilfælde af, hvordan Karinas habitus fungerer som en matrice for hendes opfattelser, handlinger og måder at vurdere fødevarer på (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 29-30). Der tegner sig også et billede af, at denne opfattelse er konstitueret i relationen mellem Karina og hendes mor, og derfor kan dyrevelfærd være et forhold, der er indlejret i Karina, gennem socialisering i barndommen. Dette kan underbygges med Wilkens fortolkning af habitus, hvor hun påpeger, at individets tidlige socialisering spiller en central rolle i, hvordan habituelle dispositioner bliver dannet. Karinas erfaring kan altså betragtes som en internalisering af moderens reaktioner, snarere end noget der bevidst er internaliseret gennem forklaring (Wilken, 2005, s. 216).

Når Karina handler, kan dyrevelfærd dermed betragtes som en strategi, tilpasset gennem en internalisering af hendes families normer. Det kan således antages, at dyrevelfærd er noget, der ville gå igen, hvis man for eksempel kiggede på hendes mors fødevareindkøbsmønster. Dyrevelfærd kan på denne måde også forklares som en strategi til at gøre, hvad der i hendes familie er doxa (som i - selvfølgelig handler man efter dyrevelfærd). Vi antager altså, at det eksempelvis for Karinas familie ville være illegitimt at købe buræg, da denne vare symboliserer noget grimt (eller et lavkulturelt objekt). Derfor kan Karinas dyrevelfærdspraksis ses som en strategi til at opretholde en god position i familien (familiefeltet). På denne måde har dyrevelfærd en symbolsk værdi når den sættes i relation til familien. Overordnede kan dyrevelfærd ses som noget, der er struktureret igennem Karinas omgivende verden, hvilket gør, at den påskønnes på en særlig måde, og at valg omkring denne, derfor falder hende helt naturligt (Prieur, 2006, s. 47).

Med de forskellige udsagn om dyrevelfærd vurderer vi, at det tilskrives en særlig værdi af Karina i fødevareindkøbsfeltet. Dyrevelfærd kan derfor ses som en kapital i fødevareindkøbsfeltet, som Karina investerer i, og på denne måde bruger til, at positionere sig med. Hvorvidt at dyrevelfærdspraksisen udsender en stærk symbolsk værdi i fødevareindkøbsfeltet, og kan bruges som et middel, Karina reelt kan positionere sig med, er ikke rigtigt til at sige før, Karinas fødevareindkøbspraksis sammenfattes med analyserne af de andre informanter. Da de tilsammen kan pege på, hvad der er doxa i fødevareindkøbsfeltet. Hypotetisk set, hvis dyrevelfærd overordnet er værdsat i fødevareindkøbsfeltet, kan, Karinas dyrevelfærdspraksis betragtes som en inkorporeret kulturel kapital, der er tilegnet gennem

socialisering i familien. Det kan på denne måde siges, at det er Karinas sociale kapital, der er konverteret til en kulturel kapital. Det er en inkorporerede variant af kulturel kapital, da det er en legemliggjort disposition, som sætter Karina i stand til at skelne mellem forskellige kulturelle udtryk, som eksisterer i fødevareindkøbsfeltet. Nærmere bestemt er denne disposition evnen til at skelne mellem dyrevelfærdsvarer og ikke-dyrevelfærdsvarer.

Denne inkorporerede kulturelle kapital, som Karina besidder, kan selvfølgelig konverteres til objektiv kulturel kapital, da hun i kraft af de legemliggjorte dispositioner kan afkode, hvordan hun anskaffer sig de rigtige kulturelle objekter; økologiske æg frem for buræg.

Økologi for klima, sundhed og dyrevelfærd

Et andet element, der træder frem under Karinas indkøbstur, er interessen for at handle økologisk. Økologi som for Karina i øvrigt, lader til at gå hånd i hånd med dyrevelfærd, når det kommer til animalske fødevarer. Det fremgår for eksempel af nedenstående citat, hvori hun blandt andet siger, at det ikke er “[...] *alle produkter jeg tager som er økologiske, øhmm, men som udgangspunkt er princippet at det skal være økologisk*” (jf. bilag 1, citat 42).

Hun fremhæver ydermere økologi som baggrunden for, at de derhjemme køber måltidskasser fra Aarstiderne. I nedenstående citat, forklarer Karina, hvorfor en del af deres fødevareindkøb bliver gjort hos Aarstiderne.

Det er økologisk, og det er hovedsageligt årsagen. så at det var så nemt at hver mandag, så står der en kasse om morgenen, og vi står op, så står der en kasse ude foran døren, med frugt og grønt ik. Og så synes jeg, altså en af grunden også er kødet,. Jeg kan næsten ikke forestille mig at gå tilbage til at købe kød, øhhh det sker engang imellem, men synes virkelig at det ser så klamt ud nu. Det er nok hende den ældste datter, der har påvirket mig lidt (jf. bilag 1, citat 55).

Karinas tilbøjelighed til at vælge økologiske fødevarer frem for konventionelle fødevarer kan være et udtryk for, at økologiske varer signalerer nogle særlige værdier. Da Karina blev spurgt ind til, hvad det var, der gjorde, at hun som udgangspunkt forsøgte at handle økologisk, svarede hun: “*Det er simpelthen for at værne om miljøet og klimaet ja, altså undgå pesticider og med kødet er det som med æggene, tror jeg, noget dyrevelfærd over det, så*” (jf. bilag 1, citat 59). Med henvisning tilbage til citatet, er det interessant om hendes

bevæggrunde for at handle økologisk stemmer overens med lignende opfattelser af praksis. Hvis dette er tilfældet, er der tale om en økologisk doxa, som indebærer logikken; at handler man økologisk, så handler man klima- og miljøvenligt; man handler sundere fødevarer, da de ikke indeholder rester af pesticider; og når det kommer til animalske produkter - så er dyrevelfærden bedre.

Det er ikke utænkeligt, at nogle af disse ting som bliver fremhævet, kun viser sig ved Karinas fødevarerindkøbspraksis, men mere sandsynligt er det, at det vil være elementer, der ville træde frem hos flere aktør i fødevarerindkøbsfeltet, hvis de skulle italesætte økologiske fødevarer. Dette synspunkt antager vi, da vi som udgangspunkt arbejder ud fra Bourdieus hypotese om, at der vil være overensstemmelse mellem aktør og struktur.

Ligesom med dyrevelfærdspraksissen, kan Karinas økologiske fokus på fødevarerindkøb være et eksempel på en strategisk disposition i habitus, som når Karina handler eksternaliseres i fødevarerindkøbsfeltet.

Ehm, det er det, jeg tror tidligere i historien har jeg gået meget op i det, i miljø ik.

Ehm men jeg synes at min datter nu, hvor hun har sådan lidt mere vegansk minded end jeg er f.eks. så er vi endnu mere obs på det ik, øhh og jeg kan mærke på mig selv, at jeg nærmest bliver lidt forarget når jeg er hjemme hos folk og åbner deres køleskab og jeg kan se de har en mælk som ikke er økologisk, fordi lige præcis mælk, de koster jo næsten det samme, jeg ved jo godt at det ikke er mig der skal dømme, men altså hvis min mand han købte en liter letmælk forleden til persillesovs, som ikke var økologisk, jeg ville gå amok. Og det er åndssvagt ik, men sådan det, det ligger bare og så har jeg sådan at det, jeg køber f.eks. ikke økologisk flormelis, fordi der er alligevel så stor en difference ik, så der er også nogle ting, hvor okay, det bliver alligevel lidt for dyrt i husholdningen ik, såå øhm og jeg har også må give fortabt på de der opvasketabs, har jeg også prøvet at købe nogle økologiske nogen, men hele min opvask fik glaspest (jf. bilag 1, citat 63).

Med henvisning op til det lange ovenstående citat, illustrerer det, hvordan økologi i familien (konstellationen mellem Karina, hendes mand og to børn) er blevet en etableret selvfølge eller doxa, som der er med til, at strukturere Karinas måde at købe fødevarer på - det er en virkelighedsforståelse i familien.

Karinas økologiske bestræbelser, som træder frem ved interviewet under fødevarerindkøbspraksissen, mener vi, viser at, Karina handler ud fra en ikke-bevidst strategisk interesse - en interesse i at følge familiens doxa. For eksempel kan vi se citatet, som et regelsæt eller et kodeks for, hvordan forholdet er til økologi i familien “[...] *men altså hvis min mand han købte en liter letmælk forleden til persillesovs, som ikke var økologisk, jeg ville gå amok*” (jf. bilag 1, citat 63) - man kan stille sig selv spørgsmålet, hvordan det ville være den anden vej rundt, hvis det var Karina, der købte en ikke-økologisk mælk. De økologiske køb er en praktisk måde, at reproducere nogle strukturer hjemme i familien på. Økologi har en værdi i familien, den bliver der handlet efter, samt det er en ressource til at opretholde, måske endda ændre hvilken position, man indtager socialt i familien. Udelader man økologien, skal den trumfes med et eller andet “[...] *jeg køber f.eks. ikke økologisk flormelis, fordi der er alligevel så stor en difference ik, så der er også nogle ting, hvor okay, det bliver alligevel lidt for dyrt i husholdningen*” (jf. bilag 1, citat 63). Det viser sig, at økonomisk kapital - eller rettere sagt - manglen på økonomisk kapital legitimerer, at der ikke altid kan handles økologisk, men hvis differencen ikke er for stor på den konkrete vare, så ville det være en illegitim handling.

For at vende tilbage til et andet aspekt, som Karina påpeger ved sine økologiske indkøb, er det, at de praktiseres for klimaet og miljøets skyld: “*Det er simpelthen for at værne om miljøet og klimaet*” (jf. bilag 1, citat 59). I forhold til problemformuleringen og interessen bag specialet er dette interessant, for det viser, at klimabelastning faktisk er et spørgsmål, som praksis hos Karina bliver struktureret efter. Klimaproblematik er således en internaliseret disposition i habitus, som der gøres praksis ud fra. Økologi, viser sig dermed yderligere, som et rationale, der handles ud fra i fødevarerindkøbsfeltet, hvis man skal passe på klimaet. Det er i hvert fald Karinas ræsonnement. Om dette er en dominerende doxa for fødevarerindkøbsfeltet, vil dog først vise sig i takt med, at der sammenlignes med andre aktørers praksis. Det skal understreges, at Karina dog har sine forbehold til logikken; økologisk er klimavenligt. I nedenstående citat bliver hun spurgt ind til, om hun synes, det er gennemskueligt at købe de ting, der er mest klimavenlige, og udleder færrest drivhusgasser. Til dette svarer Karina:

Det er det jo ikke og så alligevel så er det jo sådan noget med at handle lokalt altså, den der, så står jeg med en eller anden økologisk ting fra Sydamerika og så står jeg

med et eller andet, så skulle jeg måske lade være med at købe avocadoen, øhh der, græd jeg lidt da de der avocadoer kom frem og hvor meget vand, altså (jf. bilag 1, citat 64).

Citatet skal egentlig bare understrege kompleksiteten, som der opleves ved at skulle handle klimavenligt. Karinas citat illustrerer den tvivl, der følger med at forsøge sig med klimavenlig praksis, da den ikke er gennemskuelig. Vi formoder ikke, at Karina står alene med denne oplevelse. Hun peger dog på, at det handler om at handle lokalt.

Børn og andre indflydelser ved fødevareindkøb

Når vi begynder, at lede efter Karinas bevæggrunde for at handle klimavenligt opdager vi en del af dette ideal kommer fra børnene, og navnlig den ældste af de to, som Karina og hendes mand har. Karina fortæller blandt andet, at de har skåret væsentligt ned på oksekød de senere par år, og at denne nedskæring særligt skyldes den ældste piges holdninger til fødevarer. Det er særligt kød, hun har opmærksomhed omkring.

[...] hun er begyndt at spise mere kød igen og sådan noget ik, hun er sådan meget hun vil slet ikke spise gris, undtagen stegt flæsk, alt andet slags gris, pølser og alt muligt, sådan noget, nej det gider hun ikke, øhh så det og hun har skåret meget ned på oksekød og sådan noget ik og det er for klimaets skyld siger hun, det har altså en effekt på mig (jf. bilag 1, citat 68).

Karina bliver yderligere spurgt ind til, om de normalt har spist meget oksekød, hvortil hun svarer:

Ja, helt sindssygt meget, vi var førhen sådan nogle ja, min mand er jo tidligere kok så vi var bøf mennesker og altså virkelig rød bøf øhh næsten rå, super lækkert og øhh vi talte om det for et par uger siden, at det var fandeme lang tid siden, de havde sådan nogle poser om fredagen hvor man kunne købe bøffer, bearnaise og kartofler og så var der en salt med og ja to citronmousse eller sådan noget så easy ik, det har vi altså skåret ned på på grund af vores ældste datter, hun argumenterer jo godt for sagen og det er ikke engang så, jamen det har vi bare begge to talt om at det, og jeg vil sige han

er mere konservativ min mand derhjemme sådan men det har været sådan en stillesigende accept, uden at vi har diskuteret det for meget. Vi skal bare skære ned og vi må købe lidt mere fisk og sådan noget ik, eller bare droppe det ik (jf. bilag 1, citat 69).

Karina fortæller i ovenstående citat baggrunden for deres ændring i oksekødsvaner, og hævder, at datterens holdninger og argumenter har haft en væsentlig indflydelse på denne ændring af praksis. Man kan snakke om, at den yngre generation på denne måde, har været med til at forandre fødevareindkøbspraksissen hos Karina og hendes mand. Vi kan overordnet tale om en ændring af doxa angående oksekød. Datteren har altså skabt en ny forståelse af oksekød, nemlig, at den er klimabelastende. Der er tale om, at Karina og hendes mand gennem relationen til deres datter, har tilegnet sig, nogle nye dispositioner, at handle fødevarer efter. På denne måde, kan vi betragte Karinas habitus som forandret gennem socialisering til datteren. Karina fremhæver, at datteren følger en række sociale medier, hvor hun får sin viden fra. Dette kan være et eksempel på, hvordan datteren har internaliseret nogle doxaer, som blandt andet kød fra medier. Vi kan betragte datterens holdninger som perceptionsmatricer, der er formet gennem en relation til et særligt medie. Hun er på sin vis socialiseret gennem et mediefelt, og har internaliseret sig nogle strukturer derfra, som eksternaliseres i familien og derefter udgør strukturer for Karina. Efterfølgende bliver dette internaliseret af hende, og transponéres efterfølgende ind i fødevarefeltet, som en ny doxa at købe efter.

Udover at være præget af hendes barn nævner Karina også nyhederne som et element, der er med til, at mediere fødevareindkøbspraksissen i forhold til kød hos hende. Hun siger: *“Jeg tror det fylder meget i nyhederne ik, så ja jamen helt klart, altså sådan generelt så er vores kødforbrug nærmest halveret, det kan jeg ligeså godt sige”* (jf. bilag 1, citat 70).

Analyse af Cassandra

Den næste informant som vi vil inddrage i følgende analyse er informanten Cassandra. Hun er 35 år og er bosat i København, hvor hun ejer et hus sammen med sin mand. Kassandras mand er arkitekt og de har sammen to børn på henholdsvis 2 og 4 år. Cassandra er uddannet socialrådgiver, men er på nuværende tidspunkt på barsel. Familiens fødevareindkøb bliver

foretaget næsten hver dag, eller i hvert fald fem gange om ugen. Cassandra og hendes mand skiftes ind imellem at foretage indkøbene. Hun foretrækker at gøre sine indkøb i Netto, hvilket også er det supermarked vi møder hende i. Denne Netto ligger desuden også tæt på familiens hjem. Derudover mener hun, at det er belejligt at handle i dette supermarked, når børnene er afleveret i børnehave og vuggestue.

Familiens indkøb er baseret på sundhed, hvor overvejelser omkring økologi, dyrevelfærd og helbred fylder en del. Familiens spisevaner er overvejende vegetariske, men de spiser til tider lidt fisk, ost og æg. Cassandra er ikke tilhænger af kødsustitutsprodukter, men det er hendes mand til gengæld. I den følgende analyse vil vi inddrage, og analysere fire bemærkelsesværdige aspekter fra Cassandra indkøbstur i fødevarefeltet.

Økologi og økonomi

Det første bemærkelsesværdige aspekt vi identificerer ved Kassandras fødevareindkøbspraksis, er hendes bevidste overvejelser angående økologi.

[...] altså min mor gik faktisk meget op i økologi, altså ikke vildt meget, men i forhold til tiden så tror jeg hun gjorde. Sådan i hvert fald mælk kan jeg huske, det havde vi altid, det går hun ikke på kompromis med (jf. bilag 2, citat 38).

I forhold til hvordan Kassandras familiemæssige erfaringer spiller ind på hendes indkøb, illustrerer citatet, hvordan Cassandra har internaliseret en habituel disposition gennem moderens måde, at foretrække økologiske fødevarer på. Moderen ønskede ikke at gå på kompromis med de økologiske fødevarer, og særligt ikke i forhold til indkøb af konventionel mælk. Dette kan have været determinerende for, hvordan denne økologiske disposition er blevet inkorporeret hos Cassandra, da hun som voksen også selv foretrækker at handle økologisk. Dette betragter og vurderer vi, som en økologisk strategi, der eksternaliseres gennem måden, hun gør fødevareindkøb på. På Kassandras indkøbstur nærmer vi os hylden med slik, hvor hun siger: *“Slik, det køber jeg stort set hver eneste gang jeg er ude og handle, det er frygteligt”* (jf. bilag 2, citat 14), dog går hun en kæmpe bue udenom, selvom hun fortæller, at hun næsten køber slik, hver gang hun er ude at handle. Dog efter princippet, at det kun bliver købt, hvis det er billigt. Ellers synes Cassandra, at det er overflødigt. Hun fortæller, at hun gerne vil skære ned på indkøb af slik, men har til tider svært ved at efterleve

sine egne principper. I samme samtale informerer hun om, at hun for det meste er nærig, når det handler om at købe usunde varer.

I følgende citat beretter Cassandra til gengæld om hendes tilgang til, at handle varer som hun finder er økologiske og sunde: “[...] *men til gengæld, kan jeg også godt købe nogle rigtig dyre ting, ligeså snart det er økologisk og sundt, så sådan, så er jeg faktisk ikke så nærig*” (jf. bilag 2, citat 16). Vi identificerer en økonomisk kapitalform i citatet, eftersom Cassandra prioriterer og tilskriver de dyre, sunde og økologiske fødevarer værdi. Ydermere kan det være en strukturerende økonomisk disposition betinget af habitus, der kan medvirke til at fremme Kassandras position i feltet, i forhold til måden hun gør fødevareindkøb på. Det aspekt at Cassandra investerer i dyre, sunde og økologiske fødevarer kan signalere en form for statussymbol for at opnå anerkendelse og prestige i fødevareindkøbsfeltet. Så længe det er sundt og økologisk, lader det til, at Cassandra ingen begrænsninger har i forhold til det økonomiske mulighedsrum. På denne måde kan det eksternalisere det objektive internaliserede, hun har med fra sin mors indkøbserfaring. Derudover har vi fået indblik og forståelse for, at hun gerne vil købe økologisk, eftersom fødevarerne ikke indeholder pesticider, og på samme tid ytrer hun, at det er en fordel for Jorden. (jf. bilag 2).

Den vegetariske livsstil

Et andet bemærkelsesværdigt aspekt vi identificerer ved Kassandras fødevareindkøbspraksis er, at Cassandra på intet tidspunkt gennem sin indkøbstur lægger animalske fødevarer i kurven, men mange grøntsager og andre vegetabiliske produkter. Dette aspekt spørger vi nysgerrigt ind til, altså hvordan det kan være, at hun ikke køber nogle former for animalske produkter. Cassandra fortæller, at hun og familien har valgt at leve efter en vegetarisk livsstil. Det er dog tilladt, at spise fisk, æg og ost, dog ikke når de er hjemme, men primært når familien er ude. Når børnene er henholdsvis i børnehave og vuggestue, er det lidt anderledes, her må de gerne få fisk og æg, hvilket Cassandra helst undgår hjemme (jf. bilag 2, citat 38). Efterfølgende spørger vi ind til, hvilken motivation og hvilke bevæggrunde der gjorde, at familien besluttede at konvertere til en vegetarisk livsstil;

Jamen, det er den der, hellige treenighed med helbred, miljø og dyrevelfærd ikke. Det er sådan virkelig svært at vælge, fordi de vejer altså virkelig alle tre, jeg synes nogle gange så, man kan sige ud fra helbredsmæssige så er det jo lige meget om man tager

en gang om året, eller to gange om året, eller, men det gør vi ikke, og det er nok på grund af dyrevelfærden, altså det der med at nu er det blevet sådan lidt et etisk spørgsmål, et filosofisk spørgsmål omkring hvorvidt at det er okay at spise andre følede, levende væsner (jf. bilag 2, citat 54).

Det vi vil fremhæve fra dette citat, er at Cassandra og hendes familie, besluttede at leve efter en vegetarisk livsstil på grund af helbred, miljø og dyrevelfærd. Den bevæggrund som potentielt har den største betydning for familiens konvertering til den vegetariske livsstil, skyldes dyrevelfærd “[...] så jeg tror det, det er på grund af dyrevelfærden, at vi slet ikke gør det” (jf. bilag 2, citat 55). (Dyrevelfærdsaspektet er noget vi vil komme ind på lidt senere i denne analyse).

I forhold til den helbredsmæssige dimension ved fødevareindkøb påpeger Cassandra, at det ikke vil have betydning for familien, hvis de valgte, at spise kød en gang om året for eksempel til jul, men det er alligevel noget de tager afstand fra. Ydermere fortæller Cassandra, at hendes mand aldrig har haft det bedre, efter de besluttede at leve uden animalske produkter, hvilket primært er kød. I denne forbindelse finder vi, at den kødfrie kost hos Kassandras familie giver positive, sundhedsfremmende betingelser.

Ydermere antager vi, at hun og familien selv konstruerer deres kostvaner i forhold til en konceptuel forståelse af den vegetariske livsstil. Med dette mener vi, at de selv tilpasser og legitimerer kosten, på denne måde bliver det lettere for familien, at navigere i. Især når børnene skal i institution eller ved indkøb af slik “Og det er heller ikke sådan 100% vegetarianer med slik vel, der er jo også animalsk gelatine i ikke” (jf. bilag 2, citat 44).

Vi kan antage, at det eksempelvis ville være illegitimt i Kassandras familie at købe og/eller spise kød udover fisk, som noget der ikke er acceptabelt (eller lavkulturelt objekt). Ydermere tager Cassandra afstand fra substituerende produkter, der findes for kød, på trods af, at hendes mand foretrækker dem. Hun bryder sig ikke om, at hun ikke ved, hvad der er i produkterne.

Kassandra og familien har ikke altid været vegetarianer, hvilket vi finder interessant. Ifølge Bourdieus teori kan det være udfordrende, at ændre dispositioner i livet, som habitus bliver konstitueret af. Disse dispositioner er stadig i udvikling og kan danne andre praktiske handlingsmønstre ved internalisering, som vi vurderer, kan blive understøttet af andre, og nye sociale fællesskaber Cassandra indgår i, gennem hendes levede liv som voksen (Wilken,

2005, s. 217). Med dette mener vi, at hende og familien, kan blive præget af andre, som også lever en vegetarisk livsstil. Dette nævner Cassandra også i interviewet [...] *der er virkelig mange veganere i virkeligheden, i min omgangskreds* [...] (jf. bilag 2, citat 57).

Når Cassandra socialiseres med andre, bliver de andres normer og værdisæt muligvis internaliseret hos Cassandra, hvilket efterfølgende kan blive eksternaliseret gennem hendes fødevarerindkøb i praksis. I denne henseende kan vi påpege, at den vegetariske livsstil, som har værdi, som er konverterbar til kulturel kapital i Kassandras omgangskreds.

Tillige beskriver Cassandra, hvordan det er at være vegetar, når hun lever i et samfund, hvor kødet umiddelbart har en stor værdifastsættelse i madkulturen. Selvom det til tider kan være udfordrende, at leve en vegetarisk livsstil bryder Cassandra og hendes familie med en form for traditionel madkulturmønster, hvor der har eksisteret en form for doxa - selvfølgelig spiser man kød, da kødet har haft en dominerende rolle, og tidligere har haft et statussymbol.

Dyrevelfærd

Det tredje bemærkelsesværdige aspekt vi identificerer ved Kassandras fødevarerindkøb, er i forbindelse med den vegetariske livsstil. Cassandra nævnte i det tidligere citat (jf. bilag 2, citat 54), at det er svært, præcist at udpege hvilket element, som har størst betydning i forhold til livsstilen, men fremhæver alligevel dyrevelfærd som den kategori, der har størst betydning. Når Cassandra handler ind, kan dyrevelfærd betragtes som en form for rationale, hvilket vi i sammenhæng med Bourdieus teori, betegner som strategi. Denne strategi er betinget af Kassandras habitus, som vi tidligere beskrev bliver tilpasset gennem internalisering. Internaliseringen kan være betinget af hendes familiekonstellation (sig selv, hendes mand og to børn), og andre sociale fællesskaber hun interagerer med. I denne sammenhæng tænker vi for eksempel på hendes sociale tilhørsforhold i hendes omgangskreds, som ovenstående citat viser (jf. bilag 2, citat 57). Omgangskredsen kan være medvirkende til kollektivt, at konstruere den vegetariske livsstil ved for eksempel, at værne om dyrevelfærd, hvilket vi potentielt kan betragte som en dyrevelfærdsdoxa.

Vi vurderer, at dyrevelfærd kan anskues som en strategi for, hvad der i hendes familie og omgangskreds er en selvfølgelighed, som i - selvfølgelig handler man efter dyrevelfærd.

I dette tilfælde finder vi, at dyrevelfærd tillægges en høj værdi i Kassandras fødevarerindkøbspraksis, og muligvis ligesom i Karinas tilfælde, også i familien (familiefeltet). Potentielt kan dette også være en værdi, vi finder hos andre aktører i

fødevarerindkøbsfeltet, men dette kan vi først reflektere over, når vi sammenfatter informanternes fødevarerindkøbspraksisser.

Dyrevelfærd kan, ud fra ovenstående derfor også konverteres til en social kapitalform i Kassandras familie og omgangskreds.

Herved forstår vi, at doktrinen for Cassandra og familien primært vælger vegetarisk, er fordi dyrevelfærd har den mest betydningsfulde rolle, og kan derfor betragtes som en påvirkende objektiv struktur. Cassandra mener, at dyrevelfærd indeholder et etisk og filosofisk spørgsmål, om hvorvidt det er okay at spise andre følende og levende væsner. Hvorfor vi formoder, at familien potentielt forbinder negative følelser i relation til kød og det at spise kød.

Ved at sammenfatte Kassandras beretninger om sine indkøb, kan vi vurdere, at dyrevelfærd har en værdi, som er konverterbar til kulturel kapital, eftersom det kan give et statussymbol at handle efter dyrevelfærd.

Børn og klima

Det sidste bemærkelsesværdige aspekt vi vil inddrage fra Kassandras fødevarerindkøbspraksis, er hendes perspektiv på klima, som hun sætter i relation til sine børn. I Kassandras ytring (jf. bilag 2, citat 54) om den hellige treenighed nævnes helbred, miljø og dyrevelfærd, alle tre kategorier, er noget hun vægter højt, men dyrevelfærd viste sig i sidste ende, at betyde en anelse mere.

Og så er der også den med altså med klimaet, klimaet tager sindssyg meget skade af vores sindssyge kødforbrug, men også bare, øhm hvis altså jeg spiste kød juleaften, altså det skulle miljøet jo nok kunne holde til, hvis det var den ene gang jeg gjorde det på hele året ikke. Og hvis resten af jordens befolkning gjorde det på samme måde, så skulle det også nok gå det hele [...] (jf. bilag 2, citat 55).

Efterfølgende udtrykker Cassandra en bekymring om klimaet (vi antager, at miljø aspektet i Kassandras hellige treenighed sidestilles med klima). Hun fortæller, at det er svært ikke, at være “lidt i klimapanik” disse dage (jf. bilag 2, citat 56), da det kan være udfordrende at navigere efter, hvordan man bedst agerer hensigtsmæssigt og klimavenligt.

Kassandra fremhæver blandt andet, at klimaet tager skade af det overdrevne kødforbrug, der findes. Hun beretter, at hun selv er typen, som ikke bare kan sidde stille uden at gøre noget. Dette er især med tanke om, sit ansvar for sine børn, hvilket bliver understøttet i følgende citat: *“Ja, for jeg er ikke typen der bare kan sidde og bare se med, at det bare sker, når man har små børn, så det er sådan min måde at føle at, så gør man fandme noget [...]”* (jf. bilag 2, citat 57). Vi fortolker, at Kassandra sandsynligvis er præget af hendes børn, og at relationen til dem delvist udgør en struktur, hun praktiserer fødevareindkøb efter. Ydermere oplyser hun, at en handling de praktiserer hjemme i familien, er genanvendelse af emballage, som er produceret af plastik, eftersom Kassandra har dårlig samvittighed over alt det plastik, der produceres i dag.

“[...] Men det er så noget hvor jeg virkelig skal hanke op i mig selv og lade være med at købe, fordi at jeg tænker bare at vi bruger bare så meget plastik. Plastik er virkelig en ting jeg tænker rigtig meget over, altså at hvis man tænker over at vi får sådan et sygt forhold til det ikke. Det der med sådan at, nu tager jeg bare noget, og så åbner jeg det, og så smider jeg plastikken væk, det er sådan, det er jo lavet af olie, det er jo, altså det er jo faktisk ret vildt ikke (jf. bilag 2, citat 66).

Dette antager vi, er i forhold til at bedrive omsorg for sine børn, da der også skal være ressourcer til deres liv på Jorden. Dette vælger vi at betegne, som en social kapitalform, som har en stor værdi i familien.

Kassandra føler sig overordnet ‘lidt i klimapanik’, hvilket vi fortolker kan betyde, at hun ikke føler, hun kan sidde tilbage og ikke foretage nogle ændringer. Dette kan desuden medvirke til, at Kassandra kan opnå en højere position i fødevareindkøbsfeltet. Hvorfor både eksternaliseringen af aspektet med plastik og den vegetariske livsstil er konstrueret af flere habituelle dispositioner. Dette nævnes, da det er habitus, der udgør matricen for hendes måde at agere, vurdere og handle ud fra, når hun gør fødevareindkøb.

På denne måde ser vi samtidig, at dispositionerne for habitus kan ændres over tid, og kan afstedkomme ændringer, i forhold til hvordan hun prioriterede indkøb tidligere.

Kassandra er blevet opmærksom på, hvilke negative effekter kødet for eksempel har på klimaet, hvorfor vi ser at generationstemaet og spørgsmålet om klimabelastningen har stor

betydning. Vi vurderer at Kassandras udsagn, og de ovenstående kapitalformer kan medvirke til, at konstituere doxa i fødevareindkøbsfeltets.

Analyse af Ella

I denne analysedel fokuserer vi på informanten Ella og hendes fødevareindkøbspraksis. Ella er en kvinde på 43 år, og er lige flyttet til Sydsjælland med sine to børn på henholdsvis 17 og 24 år. Hun er gift, men bor ikke sammen med sin mand for tiden. Familiekonstellation er her muligvis begrænsende for Ellas økonomiske forhold, da hendes løn er den eneste indtægt i et hjem med tre personer. Ella er uddannet laborant, og arbejder til daglig fuldtid som laborant (patologi og kræft). Hendes foretrukne supermarkeder er Kvickly og Menu. Kvickly, hvor interviewet fandt sted. Kvickly er foretrukket, da hun arbejder lige ved siden af. Ella handler hver dag. Hvor aftensmåltiderne primært bliver formet efter kød. Ydermere har Ella tidligere arbejdet i en griseproduktion, og er medlem af gruppen 4Ocean, hvor der samles plastik på strandene. Derudover har hun også interesse for dykning.

Ellas yngste datter kalder sig selv for fleksitar, hvilket betyder, at man bevidst fravælger kød for det meste. Datteren foretrækker kød substitut produkter, og beskrives som værende vegansk inspireret. Datteren er også medlem af 4Ocean. Dertil skal det nævnes, at Ellas ældste datter ingen kostrestriktioner har, men elsker kød samt Nutella.

I analysen af Ella er der ikke tale om direkte beskrivelser af oplevelser fra hendes barndom eller tidligere familiemæssige relationer, derfor kan vi ikke beskrive strategier, som er udledt fra barndommen, i forbindelse med Ellas måde at gøre fødevareindkøb på. Derimod har vi beskrivelser fra hvordan job, ungdomsliv og familiemæssige erfaringer angiveligt påvirker, og har indflydelse på Ellas fødevareindkøb.

Børn og dyrevelfærd

Der kommer hurtigt et bemærkelsesværdigt aspekt til udtryk i interviewet med Ella. Det er hvordan Ella positionerer sig i forhold til at gøre indkøb af animalske produkter, som kød og æg på. Måden Ella forholder sig til animalske produkter på, er blandt andet konstrueret af oplevelser fra et tidligere job. Dette job var i landbruget, nærmere bestemt en griseproduktion. Ella har følgende associationer om stedet; *“[...] men jeg har også arbejdet i landbruget, jeg har arbejdet på en griseproduktion. Jeg har set det selv og det har jeg ikke*

lyst til at støtte” (jf. bilag 3, citat 64). Det tyder på, at oplevelser og erfaringer fra dette job, er internaliseret som en habituel disposition, der udtrykkes i Ellas fødevareindkøbspraksis. Det har altså værdi for Ella, at købe produkter, hun forbinder med positive dyrevelfærds konnotationer, *“Jeg synes simpelthen at man skal behandle dyrene ordentligt”* (jf. bilag 3, citat 62). Dette betragter vi, som en strategi der bliver eksternaliseret med et udtryk af modstand mod oplevelsen i jobbet. Det er ydermere tydeligt, at Ellas samvittighed over for dyr i produktion, påvirker strategien, der eksternaliseres i praksis: *“Ehm, fordi at vi gerne vil kunne spise med god samvittighed og gøre det godt for dyrene”* (jf. bilag 3, citat 12). Vi spørger ind til om Ella kan beskrive, hvordan hun ved, at hun handler i forhold til at støtte dyrevelfærd - altså køber produkter, hvor dyrene bliver behandlet ordentligt. Dertil svarer Ella, at hun udelukkende handler økologisk, i forbindelse med animalske produkter.

Det økologiske mærke sidestiller Ella med dyrevelfærd *“Altså bare det er økologisk”* (jf. bilag 3, citat 22). Vi vurderer, at hendes perspektiv på, hvad dyrevelfærd indebærer, betinges af en økologisk reference. Dyrevelfærd har altså en værdi, som er baseret på økologi, som kan konverteres til en kulturel kapital, både i familien og i indkøbspraksissen. De økologiske animalske produkter er ofte dyrere, end de konventionelle, men Ella prioriterer dog dette i høj grad i hendes antagede begrænsede økonomiske råderum (jf. bilag 3).

Den yngste datter er som tidligere beskrevet fleksitar, og vil kun spise økologisk kød. Dertil skal det nævnes, at Ella handler til familiens måltider, selvom døtrene er 17 og 24 år. Datterens ønske om at spise økologisk kød, præger indkøbene: *“Hvis det er økologisk, så spiser hun det, men hun vil ligeså gerne undvære det”* (jf. bilag 3, citat 49). Ella giver udtryk for, at dyrevelfærd i form af økologi, har en familiemæssig værdi. Værdien mener vi kan være konverterbar til social kapital i familien.

Det økologiske kød kan konverteres til en økonomisk kapital i familien, eftersom de økologiske produkter er dyrere. Derved konverteres økonomisk kapital, i kraft af økologi, til en social kapital, men mest i forhold til den yngste datter.

Vi identificerer altså mange forskellige overvejelser i forbindelse med indkøb af animalske produkter i Ellas fødevareindkøbspraksis. Et andet aspekt som stadig omhandler dyrevelfærd, fremkommer i vores dialog ved betalings situationen. Vi observerer, at Ella køber en plastikpose, da hun betaler, og pakker sine varer, spørger vi ind til, om hun altid vælger at købe en plastikpose, når hun handler. Hvortil hun svarer: *“[...] hvis den er plantefremstillet”* (jf. bilag 3, citat 98). Hun leder hurtigt samtalen hen på dyrevelfærd, men denne gang i en

anden kontekst. Hvor dyrevelfærd skal sættes i forbindelse med plastikforurening i havene. Ella har dykket meget som ung, og fortæller, at hun derigennem personligt har erfaret hvordan, og hvor meget plastik forurener i havene. Vi vurderer, derfor dette som værende en habituel internaliseret disposition, som har en værdimæssig betydning. Følgende citater fremkom af snakken om Ellas aversion mod plastik:

Vi snakker meget om det, og vi er med i sådan en gruppe der hedder For Ocean. [...] Som arbejder for at fjerne plastik fra havene og går rundt og samler affald på strandene, det gør vi. [...]
Mest mig og min yngste datter, øhm og det er selvfølgelig noget der er startet i kraft af at hun har fået den her interesse også ikke, men jeg har dykket meget som ung og har altid været sådan (jf. bilag 3, citat 102, 103, 104).

Ella synes, at plastikforurening er synd for dyrene, hvilket også bliver understøttet af den empati, Ella beskriver i forhold til dyr, hele vejen igennem interviewet.

Ellas interesse for dykning, har hun videreudviklet sammen med sin yngste datter. Dykning og dyr, er blevet endnu et fælles interesseområde, hvormed tanken om at prioritere dyrevelfærd understøtter de tidligere nævnte kapitaler i familien. Denne symbolske værdi for interesseområdet kan bruges til, at fremvise de selvfølgeligheder i mellem den yngste datter og Ella. Hvilket muligvis kunne være en dyrevelfærdsdoxa, en doxa, vi måske også identificerer hos flere informanter, men dette vender vi tilbage til i det sammenfattende afsnit. Om den yngste datter fortæller Ella, blandt andet: *“Ja jeg har en datter der gerne vil være havbiolog og redde alle spækhuggere”* (jf. bilag 3, citat 100). Wilken pointerer, at habitus og individets tidlige socialisering kan spille en central rolle i, hvordan habituelle dispositioner udvikler sig med tiden. Derfor udleder vi at den interesse og erfaring, den yngste datter beskrives at besidde, muligvis kan betragtes som en internalisering af moderens habituelle dispositioner i forbindelse med opvæksten (Wilken, 2005, s. 216). Det er i denne sammenhæng svært, at definere hvordan datterens interesse er opstået, - om den er præget af Ella, eller omvendt. Det kan samtidig også være, at datterens interesse for dyr, har påvirket Ella til at prioritere sin gamle interesse for dyr og dykning igen. Dette skal forstås således, at eksternaliseringerne af disse dispositioner kan være konstitueret begge veje, altså en gensidig påvirkning mellem begge individer. Derfor kan det sagtens være, at det er Ellas udtryk, der

gennem tiden har skabt datterens interesse for dyr, og som også har påvirket til ønsket om en vegansk livsstil, og det at være fleksitar.

Ella fortæller desuden, at hun tror, at datterens fleksitarlivsstil er en trend, som hun har fra gymnasiet. Det vi lige har analyseret kan også vise, at det kan være Ellas egen påvirkning, der kan have betydning for strukturen - livsstil som fleksitar. Disse forhold vurderer vi, muligvis kan betragtes som en cirkulær eksternalisering, af de internaliserede forhold.

Det cirkulære mønster kommer blandt andet til udtryk i forhold til hvordan Ella efter datterens ønske, prøver at handle mere grønt. Derudover udviser Ella en accept af datterens dedikation til sin fleksitariske livsstil.

Døtrene fremstår som en vidensressource for Ella. Ella er stolt af sine døtre og hendes primære opgave i praksissen er, at handle så fornuftigt som muligt, med henblik på at drage omsorg for døtrene. Det har en symbolsk værdi for Ella, som kan konverteres til en kulturel kapital. Ud fra ovenstående analyse, er det tydeligt, hvordan disse strategier integreres mange steder i fødevareindkøbspraksissen.

Økologi og økonomi

I Ellas fødevareindkøbspraksis identificerer vi yderligere en økonomisk disposition, i forbindelse med økologi, som påvirker de resterende indkøb. Når det ikke omhandler de animalske produkter, vurderer Ella fødevarerne i forhold til smag og pris, som betyder noget for hende.

Følgende citat fremkom efter vi havde stillet en række spørgsmål, om hvordan økologien ikke nødvendigvis var strukturerende for hendes måde at gøre indkøb på: *“Nej, ikke rigtigt, nu mit rugbrød er økologisk, det er det simpelthen fordi vi rigtig godt kan li det”* (jf. bilag 3, citat 35). Ella positionerer sig derfor ud fra en kulinarisk disposition, måske for at undgå at tale mere om de økonomiske forhold, nu bliver smag et værdiudtryk - altså en økonomisk symbolsk strategi, der omformes til en kulinarisk kapital om smagsværdier. Det kan også kan være et udtryk for et forhold til varer hun ikke har dannet en betydningsfuld økologiske/økonomiske disposition til.

Vi fortolker, at Ella samvittighedsfuldt udtrykker, at hun er klar over hvorledes, man primært bør købe økologiske fødevarer, som en selvfølge. Dette beskriver en økologisk eksternaliseret strategi, som jævnfør teorien kan være et symbolsk udtryk for kulturel kapital (hvor økologi i form i animalske produkter er højt rangeret).

Ella efterlever ikke det økologiske rationale fuldt ud, kun i forhold til de animalske produkter. Dette modsætningsforhold skal sættes op i forhold til hendes økonomiske position, da vi vurderer, at økonomien kan være styrende i hendes tilfælde.

Ovenstående forhold kan anses som være styrende elementer i en mulig økologisk doxa i fødevareindkøbsfeltet. Det kan, om muligt være den samme struktur, der viser sig i andre af informanternes indkøbspraksis. Da vi arbejder med, at en struktur ud fra Bourdieus hypotese, som går ud på, at der ofte vil være overensstemmelse mellem aktør og struktur. Den økonomiske del vender vi tilbage til afslutningsvis.

Oksekød og grøntsager

Ella beskriver oksekød som et værdifrit emne, da spørgsmålet falder på hendes forbrug og holdninger til oksekød. Referencen udspringer fra en snak omhandlende klimabelastning i forbindelse med valg af kød, eftersom det er kødet, der i Ellas tilfælde altid definerer basen til forberedelse af aftensmåltidet: “[...] Jeg beslutter typisk hvad vi skal have at spise, når jeg står her, og lige ser hvad der er af kød” (jf. bilag, 3 citat 10). Ella vælger at købe kød ud fra, som vi vurderer, hendes egen logik. Hvilket indebærer at indkøb af oksekød ikke er en klimasyndig handling;

Og det synes jeg man glemmer at tænke på, fordi problemerne med CO₂ og alt det her, det stammer jo ikke fra dyrene, det stammer jo mere fra vores måde at leve på, med biler og produktioner og fabrikker og alt sådan noget (jf. bilag 3, citat 82).

Ella vælger at legitimerer sit kødforbrug og særligt oksekød kontra klima: “Og altså ja, jeg tror der er nogle andre ting der skal til for at gøre en forskel for klimaet end at vi holder op med at spise oksekød” (jf. bilag 3, citat 84). Ella fortæller desuden dette i flere citater, og holder i hele interviewet fast i holdningen om, at oksekød forbrug ikke gør en forskel for klimaet, selvom eksternaliseringen kan fremstå forkert i forhold til forskning generelt.

Ella fortæller, at hun gerne vil integrere flere grøntsager i måltiderne: “Ja det prøver vi, flere grøntsager” (jf. bilag 3, citat 92), men har udfordringer med at komme ud af vanerne (jf. bilag 3). Vanerne er internaliseret og der spises kød til alle aftensmåltider, dette kommer til udtryk i nedenstående citat:

Ja, det tror jeg faktisk. Jeg baserer dem på hvad der er af kød, som ser spændende ud. Vi prøver sådan at hjemme hos os, at spise ikke alt for meget kød og når vi spiser kød, skal det helst være økologisk” (jf. bilag 3, citat 11).

Den symbolske værdi der udtrykkes i forbindelse med, at Ella køber oksekød, fremstår altså, som en ikke-bevidst problematik for hende (jf. citat 84). Til gengæld eksternaliseres et ønske om at bryde med (kød)vaner, og få mere grønt. Vi vurderer, at Ella tilsyneladende kan være påvirket af den betydning oksekød har fået tildelt i fødevareindkøbspraksissen.

I forhold til Ellas ønske om at implementere flere grøntsager i måltiderne, er Ella ligesom i forbindelse med dyrevelfærd, inspireret af den yngste datter. Datteren foretrækker substituetsprodukter, som mandel-, soya- og havredrik *“Nej, den ældste gør ikke, hun kunne ikke drømme om at skifte det ud, men min yngste hun drikker mandel mælk og så soyamælk og havremælk”* (jf. bilag 3, citat 44). Ella fortæller yderligere, at datteren gerne vil *“[...] være mere økologisk og sund, og så tror jeg det er lidt en trend. [...] Ja og især også fra skolen, hun går i gymnasiet”* (jf. bilag 3, citat 45-46). Det er igen Ellas overbevisning at sundhedstrenden kommer fra skolen, men som tidligere beskrevet kan den også syne cirkulær, på samme måde som med dyrevelfærd.

Økonomi

Ovenstående afsnit henleder afslutningsvis til den økonomiske strategi i Ellas fødevareindkøbspraksis. Ellas økonomiske disposition er beskrevet gennem analysedelen, og det er tydeligt, at Ella givetvis ikke har økonomiske forhold til primært at efterleve alle ønskværdige rationaler.

Ella siger ikke direkte, at det er familieforholdene, der betinger økonomi, men vi vælger, at fortolke at det muligvis kan have betydning, da familien boede sammen, havde de råd til at modtage måltidskasser, men det er blevet for dyrt:

Jeg tror fantasien ikke rækker så langt altid, vi har faktisk i en lang periode kørt sådan noget, vi har fået leveret sådan nogle måltidskasser [...] Og noget af det er færdiglavet, så du ikke skal bruge 20 min, men det er bare så dyrt (jf. bilag 3, citat 74+76).

Den økonomiske begrænsning kommer ydermere til udtryk i form af en illegitim handling: *“Ja. Vi har ikke lyst til at spise buræg og burhøns, eller hvad det ellers hedder alt sammen. Samtidig så er det sådan dyrt, så det er ikke altid at det kan lade sig gøre”* (jf. bilag 3, citat 13). Det er ikke med Ellas gode vilje, at hun køber disse æg. Førhen har Ella købt fritgående æg fra naboen (jf. bilag 3). I forhold til de forskellige økonomiske beskrivelser antager vi, at Ella har udfordring ved, at få sin løn som Laborant til at slå til i deres nuværende familiekonstellation.

Analyse af Johannes

I følgende analysedel fokuserer vi på informanten Johannes og hans fødevareindkøbspraksis. Johannes er 40 år og er gift. Johannes og konen har sammen fået to børn på henholdsvis 0 og 3 år. Datteren Elisa på 3 var med Johannes ude at handle, den dag vi skulle interviewe ham. Endvidere arbejder Johannes fuldtid som ernæringsfaglig lektor, og er uddannet sociolog. Johannes og familien er ved at flytte til Sydsjælland fra København, hvor de har købt en campingplads og et hus. Det er altid Johannes, som handler og hans foretrukne supermarked er Rema 1000, hvor vi møder ham. Johannes mener, at Rema 1000 har et bredt økologisk sortiment, et bredt udvalg af dagligvare og er på samme tid prisvenlige. Men af hensyn til tid handler han for det meste i SuperBrugsen, som ligger i lokalområdet. Hver uge handler Johannes stort ind, og derefter hver anden dag, til det han har glemt og hvad familien ellers mangler. Johannes indkøb består overvejende af økologiske fødevarer, men til tider må han gå på kompromis, hvis det er nemmere eller billigere at handle konventionelle fødevarer. Ydermere får han en gang om måneden en pose med grøntsager fra arbejdet, som kommer fra Københavns Fødevarefællesskab, og er biodynamisk produceret. Johannes er derudover stor modstander af alle substituerende produkter for fødevarer.

Børn og økonomi

Johannes er far, og skal handle stort ind til hele familien. I interviewet med Johannes fremgik det ikke tydeligt, hvordan hans barndom og opvækst var forankret i hans indkøb den dag, vi skulle interviewe ham. I forhold til det familiemæssige aspekt, og her tænker vi på familiekonstellationen (ham selv, konen og deres to børn), finder vi et tydeligt element, der er dominerende for Johannes måde, at gøre fødevareindkøb på. Dette er, hvor betydningsfuldt

datterens påvirkningen har på indkøbene. Johannes og familien er netop hjemvendt fra ferie, hvor datteren har fået meget frugt. Hvorfor Johannes fortæller, at han skal finde jordbær, da datteren elsker dem. Dette kan ses i følgende citat:

Nu skal vi finde nogle jordbær, det plejer vi normalt ikke at gøre, men vi har lige været på Gran Canaria, der levede hun af jordbær og vi har lovet frugtsalat i dag, så jeg tror det er første gang i år jeg ville købe jordbær, uden for sæson, men hvis de har jordbær så har jeg lovet hende det. Jeg ved ikke om de har jordbær Elisa, men hvis de har så.. vi kører meget frugt for tiden, hun elsker frugt [...] (jf. bilag 4, citat 47).

Hvordan Johannes fødevareindkøb bliver konstrueret, kan være med henblik på, at skabe et godt liv for familien. Hvorfor vi vælger at inddrage ovenstående citat, da vi identificerer dette som en strategi, når Johannes handler fødevarer. Johannes har lovet sine børn frugtsalat. Det fremstår ikke tydeligt i citatet, men vi vælger blandt andet at antage, at det muligvis kan være med henblik på, at bevare den gode stemning mellem Johannes og datteren Elisa, da hun begyndte at blive en anelse utålmodig under interviewet. Situationen med at lave frugtsalat sammen kan også være for at få samlet familien omkring et fælles måltid. Herved vurderer vi, at Johannes iværksætter en strategi i relation til opdragelse, da han forsøger at skabe rammerne omkring et fælles måltid, hvor han kan få sine børn til at deltage sammen med resten af familien. I forbindelse med ovenstående citat, kan det tænkes, at Johannes kan få succes, angående det element, at få børnene med til bords, hvis han tager hensyn til deres smagspræferencer til maden, og dermed kan undgå en potentiel konflikt i handle situationen. I samme citat fortolker vi yderligere, at Johannes samtidig vurderer, at det til dels er okay at købe jordbær uden for dansk jordbærsæson, fordi datteren elsker dem. Med dette mener vi, at hans holdning bliver efterrationaliseret og legitimeret. Vi betegner at drive omsorg for sin datter som et generationstema, hvilket vi vurderer, kan være en værdisættende og dominerende kapitalform for Johannes. Kapitalformen vælger vi at betragte som social kapital, eftersom dette skyldes, at Johannes har nogle særlige overvejelser, når det omhandler indkøb til familien. Denne investering i den sociale kapitalform kan konverteres til kulturel kapital. Vi antager, at investeringen kan give Johannes status som far, eftersom det har værdi, at være omsorgsfuld i forbindelse med opdragelse.

Ydermere ser vi dette som en habitus konfiguration, som konstrueres gennem de forskellige kapitalformer Johannes tenderer. Efterfølgende retfærdiggøre Johannes, at han normalvis aldrig kunne finde på at købe jordbær, når de ikke er i sæson i Danmark. Med dette fortolker vi, at Johannes føler, at han er nødsaget til, at forsvare sine indkøb, fordi der potentielt kan eksistere en form for doxa i relation til os, når vi interviewer ham. Her tænker vi på, doxa - selvfølgelig køber man kun danske jordbær, når de produceres herhjemme. Tillige italesætter Johannes, at hans datter primært får lov til at vælge, hvad hun har lyst til, når de er ude at handle. Ydermere havde Johannes fået en indkøbsliste med, som indeholdte hvad han (selvfølgelig) skulle handle, og hvad han ikke måtte købe (jf. bilag 4, citat 16, 29). I den forbindelse identificerer vi, hvordan Johannes disposition for habitus, er blevet ændret og præget af andre, eftersom han tidligere har været modstander af “[...] sådan noget kapitalistisk helvede der, og børneting [...]” (jf. bilag 4, citat 104).

Efter Johannes har fået børn, vurderer vi, at hans livsbetingelser er blevet ændret, og har sandsynligvis etableret andre perspektiver og prioriteringer i forhold til indkøb, muligvis grundet ressourcemæssige begrænsninger. Han fortæller desuden, at han er blevet langt mere pragmatisk end han var tidligere, hvor han levede ud fra mere fanatiske og idealistiske principper (jf. bilag 4, citat 68+149). Johannes livsbetingelser og de prioriteringer han vægter, når han handler, minder ham om sin gymnasietid, hvor han sammenligner sin nuværende situation med en ‘snob ned ad periode’, hvor det blandt andet er mere legitimt for ham at kigge på varenes pris kontra tidligere.

[...] Jeg tror vi er lidt i en snob ned ad periode, i vores, altså i de her gamle ting, som man gik meget op i da man gik i gymnasiet, blandt andet, som vi sådan lige pludselig reintroducere i vores børnehverdag. Altså det er utroligt svært at få hende til at spise noget, så er man lidt næsten ligeglad, hvad det er (jf. bilag 4, citat 88).

Og Johannes fortsætter:

Øhh, ja ja vi var jo på ferie og jeg tog mig i at sige tre gange, du får først en is når du har spist dine pommes frites, altså sådan en sætning jeg ikke havde regnet med jeg skulle sige [...] (jf. bilag 4, citat 90).

I ovenstående citater identificerer vi, endnu et aspekt i forhold til hvordan Johannes tidligere dispositioners internalisering bliver eksternaliseret, efter han har fået børn, hvorfor vi fornemmer, at der er andre elementer som bliver prioriteret. Tillige kan vi overordnet fortolke, at Johannes bryder med sine egne forestillinger om, hvordan han troede, han skulle eksekvere børneopdragelse. Med dette inddrager vi hans profession som ernæringsfaglig lektor, hvor det kan tænkes, at han har en interesse for at vægte ernæringsdelen højt, men når alt kommer til alt, vil han blot have sin datter til at spise, og det er næsten underordnet hvad det er.

Økologi og økonomi

Et tredje element hos Johannes fødevarerindkøb vi vil inddrage, er hans tidligere dispositioner for habitus. Altså i forhold til hvordan Johannes og konen levede førhen. Vi vurderer, at der for dem eksisterede en selvfølgelighed om økologi, hvilket vi betragter som en mulig økologi doxa. Denne selvfølgelighed antager vi, at de har udviklet og internaliseret sammen gennem årene. Denne internalisering bliver nu ændret, hvilket kan skyldes, at familien har fået børn. For eksempel stiller Johannes sig kritisk overfor valget af økologiske æg og eksternaliserer følgende paradoks:

Ja og der er jeg sådan lidt igen, hvorfor vi køber (???), men det gør jeg også, men jeg synes da det er mærkeligt, at det er så noget hvor det er sådan lidt et dogme, at der skal man købe økologisk (jf. bilag 4, citat 119)

I den forbindelse vil Johannes gerne udfordre det økologiske dogme (jf. bilag 4, citat 119). Vi spørger ham, om det kunne være i forhold til dyrevelfærd, hvilket han bekræfter “*Ja men også bare at det er sådan lidt dårligt stil at have konventionelle æg stående*” (jf. bilag 4, citat 120), men uddyber ikke yderligere i forhold til dyrevelfærd. Dog henleder det til en form for økologi doxa, som vi vil komme nærmere ind på i sammenfatningen med de andre informanter.

Ej jeg har et princip om at man, at det må ikke blive sådan en blind, man tager altid en vurdering den enkelte dag, sådan pris og kvalitet og om det skal være det ene eller det andet, men jeg kigger primært på den økologiske og så kigger jeg på den

konventionelle og så ser jeg synes jeg jeg får tilpas mere for pengene hvis jeg køber økologisk, men idealet er at købe økologisk (jf. bilag 4, citat 21).

Nej men overvejende, jeg synes det er der jeg er mindst bekymret, bortset fra mælk og æg, dem køber jeg efterhånden økologisk, men grøntsager oftest. Men spidskål der køber jeg tit konventionel, fordi de er så meget større og pænere, men igen når jeg er i Rema 1000 så prioriterer jeg mere økologisk så vidt, for jeg føler ikke jeg bliver revet fuldstændig (jf. bilag 4, citat 19).

Ud fra ovenstående citater fremhæver Johannes, at det ikke er hensigtsmæssigt, at handle efter økologi blindt. Med dette påpeger han, at det skal være op til den enkelte forbruger, at vurdere efter kvalitet og pris. Dette vurderer vi, også kan henlede til Johannes uddannelsesniveau, eftersom det måske kan være udfordrende for andre at navigere i de forskellige mærkningsordninger, kvalitet, pris et cetera, når man står nede i supermarkedet. Johannes disposition er tilsyneladende struktureret efter idealet - at handle økologisk. Dette kan desuden være betinget af hans habitus, som kommer til udtryk gennem en muligvis ubevidst strategi, hvor vi vurderer, at Johannes sandsynligvis stræber efter den ønskede kapital i feltet, for at opnå en bestemt position i feltet.

Vi har tidligere beskrevet, at Johannes foretrækker, at handle økologisk, men han fortæller, at han går på kompromis med de økologiske grøntsager, og vælger ind imellem de konventionelle. Det ovenstående citatet demonstrerer, at Johannes foretrækker de konventionelle spidskål. Johannes italesætter sit rationale i form af, at spidskålene til dels er større og pænere, hvilket vi vurderer henleder til smagspræference. Selvom han foretrækker økologiske fødevarer, legitimerer han i den forbindelse, at det er okay at købe konventionelle spidskål, eftersom han kan have en følelse af, hvad der er mest hensigtsmæssigt at gøre, jævnfør den fortælling med at en forbruger netop skal vurdere varen i forhold til pris og kvalitet. I denne relation tænker vi, at det stadig er med forbehold for at passe ind, samt bevare sin position i feltet. Ydermere påpeger Johannes, at det kan medvirke til at gøre hverdagen lettere, eftersom nogle konventionelle grøntsager er rensede, mens de økologiske grøntsager ofte er fyldt med jord. Logikken der her bliver konstrueret, og legitimeret er, at han må se i øjnene, at det ikke er realistisk i en travl hverdag hos en børnefamilie, at købe økologisk (jf. bilag 4, citat 32).

Omdrejningspunktet er det økonomiske aspekt, da Johannes gennem hele interviewet overvejende oplyste om de forskellige fødevarers priser, og sammenlignede økologiske og konventionelle priser, hvilket demonstreres i nedenstående citat:

[...] og så er der rugbrød, der har jeg sådan lidt, altså jeg elsker bagerrugbrød, men jeg synes det økologiske rugbrød det er tit, det er utroligt dyrt, i hvert fald i Brugsen, og der ved jeg mig og min kone er sådan lidt uenige. Det er sådan noget hvor jeg er sådan lidt erhh, fordi nogle af de der rugbrødspakker koster nærmest 20 kr. for sådan en halv pakke, og det synes jeg er for meget (jf. bilag 4, citat 90).

Hvorfor vi vælger, at identificere dette element, som en økonomisk kapitalform. Denne kapitalform er dominerende for Johannes fødevarerindkøb, hvilket også præciseres yderligere i følgende citat:

Men jeg tror også jeg nyder det her fordi at det bare er okay at være lidt mere økonomisk når man er her, altså kulturen i supermarkedet er en anden, end når man er i Brugsen. Altså tit når jeg handler i Brugsen så køber jeg det hele økologisk, det hele er dyrt (jf. bilag 4, citat 133).

I citatet fornemmer vi en smule ambivalens, da Johannes på den ene side foretrækker at handle i Rema 1000, fordi det er mere økonomisk fornuftigt, og påpeger at han ikke bliver 'revet fuldstændig'. Han forklarer desuden, at kulturen i Rema 1000, som værende en anden, i forhold til når han handler i den lokale SuperBrugs, hvilket han for det meste er nødsaget til, eftersom SuperBrugsen ligger tættest på hjemmet. Når Johannes handler i SuperBrugsen, kræver det en anden form for struktur. Med dette henviser vi tilbage til citatet, hvor han udtrykker, at han føler, han er nødsaget til, at købe det hele økologisk, selvom det er dyrt. Dette aspekt analyserer vi nærmere i nedenstående afsnit.

Fra København til Sydsjælland

I nedenstående citat fornemmer vi, at vores interview også spiller Johannes et puds, og påvirker hans indkøbsstrategi:

Men jeg tror godt, jeg ved godt at mine konventionelle svampe er fra Polen, og de deroppe ville være fra Danmark, det ville være mit bedste bud. Det tror jeg også, det kan jeg se er rigtigt, og nu når jeg står og tænker over det, så får jeg lyst til at købe dem (jf. bilag 4, citat 39).

Her kan vi antage, at han gerne vil positionere sig selv, med henblik på at opnå en form for prestige over for os som interviewere. På trods af hans fluktuerende udtalelse om svampe, vælger han dog ikke at købe de danske svampe, eftersom han selv blev klar over, at det ikke ville vise hans retvisende handlepraksis.

Vi mener, det er essentielt at pointere, at Johannes særligt tænker over, hvordan han positionerer sig selv i forhold til andre i fødevareindkøbsfeltet. I denne henseende mener vi, at Johannes habitus ikke er monolitisk, men derimod meget foranderlig og åben. Vi spørger Johannes om hvorvidt han tænker på, hvad folk tænker om ham i forhold til om han afspejler økologi, sundhed når han handler: *“Ja det tror jeg alligevel lidt, vil gerne passe ind”* (jf. bilag 4, citat 134). Med henvisning tilbage til citatet kan vi dermed antage, at Johannes prioriterer, at investere i bevidste fødevareindkøb og derved bevidst signalere, at han har styr på det. Hvorfor vi vurderer, at Johannes desuden indtager en anden position når han og familien flytter fra København til Sydsjælland: *“Altså hvis kulturen gør sådan, altså der er mange økohippier der bor på Sydsjælland, der kun køber økologisk, overfor dem ville jeg være sådan lidt, afspejle, det har jeg fod på, det har jeg styr på* (jf. bilag 4, citat 136). Ydermere eksemplificerer citatet, hvordan Johannes bliver påvirket af ydre strukturer, som derfor bliver internaliseret, fordi han muligvis kan være påvirket af selvfølgeligheder i dette fødevareindkøbsfelt. Med dette antager vi, at han potentielt kunne erhverve sig en lavere position, hvis han ikke handler økologisk. Således tilskriver vi hvordan Johannes prioritering af økologi, kan fremstå som en kulturel kapital, da han tildeler økologien bedre status, end ikke-økologiske fødevare.

Johannes påpeger, hvordan han ønsker, at signalere, at han har styr på tingene, og ved hvordan man ‘handler økologisk korrekt på Sydsjælland’. Vi identificerer således en væsentlig overvejelse, eftersom han italesætter og tager afstand fra, at folk i storbyerne og studerende er ekstreme i forhold til ‘zero waste’, som nedenstående citat demonstrerer:

Så og det er jo også bare, når jeg hører folk i storbyerne og... studerende der er meget ekstreme og 'zero waste' og al mulig andet så er det bare sådan lidt - du mangler noget at gå op i - eller hvis du havde, ja altså du har for meget tid (Griner). Det er min holdning (jf. bilag 4, citat 151).

Johannes ytrer i dette citat, at folk har for meget tid, og stiller spørgsmålet om, hvorvidt de mangler noget at gå op i. I interviewet med Johannes mener vi, det er tydeligt, hvordan hans profession, som vi tidligere har beskrevet er lektor, indimellem trådte frem i måden han argumenterede på, og ikke mindst hvordan hans fødevareindkøb til tider virkede indstuderet, refleksiv og strategisk velovervejet. I forhold til Bourdieus teori om strategi, kan disse strategiske overvejelser virke indstuderede, men dette kan også skyldes, at vi i selve situationen stiller spørgsmål til hans indkøb, og derved hæver det op på et bevidst plan.

Oksekød

Johannes har i forhold til tidligere skåret ned på forbruget af kød, særligt bøffer, men spiser engang imellem hakket oksekød (jf. bilag 4, citat 73). Johannes beretter desuden at “[...] *det der med at nyde kødet, bøffen det er vi holdt op med faktisk*” (jf. bilag 4, citat 74). Og fortsætter med ”*Ja, ja det har det helt sikkert, det er blevet sådan lidt skamfuldt at spise, at nyde oksekød, på den måde*” (jf. bilag 4, citat 76). Med henvisning tilbage til citaterne, finder vi det interessant, at Johannes appellerer til, at han ikke længere kan nyde kødet, hvorfor vi vælger, at anskue dette aspekt i relation til klimaændringerne, eftersom det fylder en del i samfundets mediedebatter. Tidligere havde kødet en dominerende rolle i måltidet, og det at spise kød, kunne associeres med en høj status. Vi antager, at der muligvis kunne forekomme en radikal ændring i måltidskulturen hos flere af vores informanter, på samme radikale plan, som Johannes fremviser, hvor kød har mistet den dominerende rolle. Ydermere antager vi, at kødet ikke symboliserer prestige for Johannes, og derfor er det modsat tidligere i hans liv, en kulturel kapitalform ‘ikke at købe kød’. Fravalg af kød er også af betydning i familien, og fravalget får her en status som social kapital, hvor den vegetariske dagsorden tildeles en højere status.

Johannes italesætter, at han er særlig positiv, overfor den vegetariske dagsorden (jf. bilag 4, citat 79), men han tager stor afstand fra de substituerende fødevarer for kød, eftersom han mener, at produkterne ikke skal forklædes som kød, og der ved manipulere forbrugeren “[...]”

jeg er også sådan en der hader at blive snydt [...]” (jf. bilag 4, citat 143). Han fortæller yderligere, at substitutsprodukterne, er markant forarbejdet, hvilket bryder med hans principper om naturlig mad. I denne henseende informerer han om, at det reelt har forvoldt skænderier med konen, fordi hun havde købt et produkt hjem en dag, hvorefter Johannes ender med at smide det ud. Derved har substitutprodukterne for Johannes, ligeledes kødet ringe værdi, og derfor ingen kulturel kapitalværdi.

Analyse af Steffen

I denne analysedel fokuserer vi på informanten Steffen og hans fødevarerindkøbspraksis. Steffen er 45 år, bor i ejerlejlighed i København, han har to børn på 10 og 13 år. Steffen blev skilt for syv år siden og skifter derfor mellem at bo alene og sammen med sine to børn. Han arbejder fuldtid som varmeafleser. Steffens foretrukne supermarked er Netto, hvor vi også møder ham. Dog handler Steffen indimellem også i Lidl.

I interviewsituationen taler Steffen med medarbejdere, og har mange holdninger til selve butikken. Han handler næsten dagligt, og har altid sin egen taske eller stofposer med til varerne. Steffens indkøb er særligt præget af hans børn og diverse medier. Steffen går op i at handle sundt og økologisk, men især hvis det er økonomisk fornuftigt. En del af Steffens måltider er overvejende kødfrie.

Økologi og økonomi

Det første Steffen lægger i sin indkøbskurv, under interviewet, er et net med økologiske appelsiner. Til dette bliver Steffen spurgt ind til, om økologi er et kriterium, han handler frugt efter, hvortil han svarer:

Ja det vil man jo allerhelst, men jeg må jo også indrømme at nogle gange når man kigger på priserne, så tager den en væk fra det økologiske, ik. Jeg kan synes nogle gange at det er meget dyrt ik (jf. bilag 5, citat 7).

Økologien ik, men lige nu ser det meget fint ud i dag, i forhold til nogle gange hvor det plejer, når du er oppe på 21 kr. for tre citroner ik og der er altså for 1 kg. her ik,

og det er for 24 det er meget almindelig standard pris, men jo altså, selvfølgelig vil man helst handle lokalt og økologisk (jf. bilag 5, citat 8).

Steffen forklarer i ovenstående citater, at man (ikke kun ham) helst vil købe økologisk, men hvis prisen adskiller sig for meget, i forhold til en tilsvarende konventionel vare, så tager det ham væk fra det økologiske ideal. Steffens citat illustrerer en doxa om økologi, som dækker over en generel virkelighedsforståelse af, at det er det, man helst vil handle efter, når man køber fødevarer. Det er, ifølge Steffens citat, selvindlysende, at økologi er det, man bør handle efter - det er en logik for Steffen.

Citatet forklarer dog, at hans økonomiske råderum, kan være et aspekt, der kan begrænse bestræbelsen efter at købe økologi. Økologien kan i denne sammenhæng ses som kulturel etikette for, hvordan man er dannet i fødevarerindkøbsfeltet. På den baggrund, mener vi, at økologiske varer tager form som en ressource til, at vise dannelse igennem, hvilket gør, at besiddelsen af økologi kan ses som en objektiv kulturel kapital. Det er således den forståelse af feltet, som er indlejret i Steffens habitus, hvilket er blevet til en disposition, som udfoldes i indkøbspraksissen og forklarer, hvorfor Steffen handler økologisk. Mulighederne for at positionere sig, via økologien, bremses dog delvist via manglen på økonomisk kapital, hvilket kan betyde, at der er en anden doxa, der faktisk lyder, at økologi; det skal kunne betale sig.

Jeg ved ik, løg og kartofler de er altid økologisk... Det er blevet en selvfølge. Der er omvendt nogle grøntsager jeg ikke altid tænker over skal være øko, f.eks. broccoli, dem køber jeg bare (jf. bilag 5, citat 11).

Æg og mælk det har jeg taget altid. Det er jo svært igen, nu står man her ved et fødselsdagstilbud med 10 skrabeæg for 10 kr. ik og økologiske æg lige ved siden af med 10 æg for 32 kr. Det er jo svært ik (jf. bilag 5, citat 12).

De to ovenstående citater er igen eksempler på, hvordan økonomi og økologi kommer til at fungere som hinandens modpoler. Første citat (jf. citat 11) viser, hvordan der er nogle habituelle vaner, at gøre økologisk praksis ud fra: “*Jeg ved ik, løg og kartofler de er altid økologisk... Det er blevet en selvfølge[...]*” (jf. bilag 5, citat 11). Samtidig er der også nogle steder, hvor den økologiske logik ikke spiller ind: “*[...] f.eks. broccoli, dem køber jeg bare*”

(jf. bilag 5, citat 11). Det interessante ved andet citat (jf. citat 12) er, at det bliver sværere for Steffen at træffe det økologiske valg med æggene. Dette skyldes et tilbud på skrabeæg, hvor man får lige så mange æg, for en tredjedel af prisen. Her kan det lige tilføjes, at Steffen principielt (ifølge ham selv) altid køber økologiske æg - og det gjorde han også den dag. Det kan dog være et eksempel på, hvordan Steffen måske har konstrueret interviewerens, som havende en særlig agenda, og Steffen derfor uden åbenlyst at tænke over det, iværksætter en inkorporeret habituel strategi for positionering i denne relation. Det er så at sige Steffens habitus, som laver en spontan tilpasning til den konstruerede agenda, og det er ved selve tilbageblikket, vi gør os nu, hvor dette kan komme til at ligne en planlagt strategi, mod at opnå anerkendelse fra interviewerens. Han træffer dermed det "rigtige" valg indenfor denne konstruerede agenda. Med en henvisning tilbage til denne teoretiske refleksion, over Steffens handlingsforløb som en mulig strategi, kan det rent faktisk forklare noget om den symbolske værdi, som økologi muligvis bærer med sig, hvis det er tilfældet, giver økologien generelt en særlig social anseelse, når den bringes i spil i fødevarerindkøbsfeltet.

Vi vurderer på baggrund af dilemmaet med æggene, at opfattelsen hos Steffen er, at andre vil betragte indkøbet af buræg eller skrabeæg, som en handling der ikke er socialt velanset. Det er muligvis noget man skal holde sig fra, hvis man ikke vil bevare sin prestige, i form af kulturel kapital. Denne handling kan muligvis have en socialt ekskluderende betydning i fødevarerindkøbsfeltet.

Grøntsager for sundheden og klimaet

I løbet af interviewet spørger vi ind til, hvilke ting der påvirker Steffens indkøb, og derunder om børnene har nogen indflydelse på praksissen. Til dette svarer Steffen:

Det er jo helt klart at man hvis man laver mad fra bunden, næsten hver dag, det giver jo 21 måltider på en uge, så starter man jo selvfølgelig i grøntsagsafdelingen, eller det gør jeg i hvert fald, en grundbase i grøntsager og så supplere med brød og ost ik. Og så hvad hedder det, kød også, men tit når jeg ikke har børn, så spiser jeg bare slet ikke kød, drikker heller ikke mælk (jf. bilag 5, citat 14).

Citatet viser, hvordan Steffens fødevarerindkøb prioriteres i forhold til børnenes tilstedeværelse i hjemmet. Det viser sig, at når Steffen har børnene, handler han kød, men

måltiderne er primært opbygget omkring grøntsager. Steffen forklarer i øvrigt, at han foretrækker, at undlade kød og mælk i sin kost når børnene ikke er hjemme. Til dette bliver han spurgt om, hvordan det kan være, og hvad der ligger bag grøntsagspræferencerne, hvortil han svarer:

Jeg synes nogle gange, altså nej, jeg tror bare det er lysten altså jeg føler mig sundere ved at de får grønt og frugt og hjemmelavet, altså det giver en anden tilfredsstillelse for at man ikke bare smider bacon i hele lortet og så smager det af bacon (jf. bilag 5, citat 15).

Steffen forklarer, at han føler sig sundere ved at prioritere frugt, grønt og hjemmelavet mad. Dette vil han gerne videregive til sine børn, som en slags omsorg for dem. Ydermere kan citatet teoretisk anskues, som en måde hvorpå Steffen videregiver nogle ressourcer til, at børnene selv kan få et sundt liv i fremtiden. Grunden til at vi mener dette, er at børnenes habitus sandsynligvis vil indlejre det objektive forhold, som Steffens fødevarepræferencer og fødevarepraksis udgør i hjemmet. Vi forestiller os dermed, at dette internaliseres, som dispositioner til fremtidigt at forstå, vurdere, handle og konsumere fødevarer ud fra.

Steffens prioriteter for grøntsager kan altså ses som en kapital, der investeres i, for at børnene har- og får det godt fremadrettet. Ud over at være en omsorgskapital for børnene er dette også en investering i egen sundhed.

Under interviewet spørger vi ind til, om der er andre årsager til kødovervejelserne, som for eksempel klimaproblematikker, hvorfor spørgsmålet bliver en anelse ledende. Hertil svarer Steffen:

Nej, altså det er det jo også, her i forhold til sidste sommer, en påvirkning på at vi i hvert fald skal tænke os om, dem der ikke f.eks. ikke har tænkt jeg om for fem år siden, som ikke lærte noget sidste år, de får rigtig svært ved at blive omvendt, især madvaner, men det er der jo ingen der ved at det er derfor, det ved vi måske om 20 år (jf. bilag 5, citat 16).

Steffens svar er umiddelbart nej, men han mener alligevel, at spørgsmålet om klimaforandringer har haft lidt indflydelse på hans prioriteter i forhold til, at spise

overvejende grønt. Vi mener dog ikke, at dette kan karakteriseres som et aspekt, der har særlig stor indflydelse på de indkøb, Steffen gør normalt, men snarere en overvejelse, der opstår på baggrund af det stillede spørgsmål. Kort sagt vurderer vi, at klimaaspektet ikke er noget, der fylder, eller er styrende ved selve fødevareindkøbspraksissen hos Steffen. Han betvivler faktisk en lille smule, hvorvidt det er sikkert, at vores fødevareforbrug har indflydelse på klimaet: “[...] men det er der jo ingen der ved at det er derfor, det ved vi måske om 20 år” (jf. bilag 5, citat 16). Han mener til gengæld, at effekten, som der kan være ved, at folk bekymrer sig for klimaet i deres indkøb, kan være god for den kollektive sundhed, i samfundet: “Nej, men jeg tror alligevel at effekten er god, for det gør folk måske bliver sundere øhm, lidt tidligere” (jf. bilag 5, citat 16). På denne baggrund vurderer vi, at Steffens fødevareindkøbspraksis i højere grad, bliver struktureret af en diskussion om sundhed, end en diskussion om klimaet i fødevareindkøbsfeltet.

Mediernes indflydelse

Senere i interviewet med Steffen kommer vi til at tale om medier, og deres effekt på fødevareindkøb. Her vender snakken tilbage til æggene, og vi får en forklaring på, hvordan præferencer i forhold til, at købe økologiske æg, frem for buræg er et resultat af medieopmærksomhed på dårlige leveforhold for hønsene, der lægger buræg. Det bliver således et eksempel på, hvordan medierne kommer til, at fungere som en socialiserende mekanisme. Mediernes debatter er altså noget, der bliver indlejret i habitus, og fungerer som en perceptions matrice for, hvordan Steffen gør sin fødevareindkøbspraksis.

Steffen bliver spurgt til, hvorfor han ikke køber buræg eller skrabeæg, men insisterer på at købe økologiske æg. Hertil svarer han:

Fordi den har ligget i medierne, altså buræg er jo forfærdeligt, men igen, hvis du går ind og ser hvordan hønsene har det, når der ligger skrabeæg ik, det er jo ikke meget bedre, nej i stedet for et bur, lever de bare i et større bur ik. De får ikke engang adgang til luft vel (jf. bilag 5, citat 22).

I Steffens svar ligger der en implicit antydning af et hensyn til dyrevelfærd, når han køber økologiske æg, frem for andre typer (buræg med flere). Opfattelsen skyldes, at de forhold som bur- og skrabeægs læggende høns har, er ifølge Steffen, fordi der har været tillagt særlig

negativ opmærksomhed i medierne. Citatet står derfor, som et eksempel på, hvordan mediedebatter er med til, at mediere dagsordenen, for de vilkår Steffens fødevareindkøb bliver gjort efter. Citatet viser, at medierne af den grund, muligvis kan betragtes som en position i fødevarefeltet, der er med til at fastsætte doxa for, hvad der er moralsk rigtigt eller forkert.

Steffen fortsætter med at fortælle, hvordan han mener, at medierne er med til at påvirke trends og tendenser for fødevareindkøb:

Det har Medierne helt sikkert, øh tænker jeg igen hvis du tager buræg, økologi og madspild så det man kan mærke, at det vokser jo når nyhederne og madmagasinerne tager noget op omkring økologi, så begynder folk man kender jo at snakke mere og mere om det og det største der er sket på de sidste to år, er jo det der med at være veganer alle snakker om veganere og grøntsager og hvad hedder det, nu skal vi spise mere grønt, og det gør de jo kun fordi vi hele tiden høre om veganer, der er ikke nogen der siger vi skal være veganere, men hvis du er til et selskab med folk på 50 år som elsker at lave mad, så snakker de alle sammen om at de har spist for meget kød og nu vil de gerne lave det lidt om, nu vil de gerne tilbage til køkkenerne og røre og spise lidt mindre ude og hvis de så gør det eller ej, men man er i hvert fald påvirket af, at det har været så meget i medierne, og det er jo ikke kun de sociale medier, det er jo også i fjernsynsprogrammerne, og man begynder at se det i flere TV serier, hvor der lige kommer et eller andet indslag om at jeg spiser ikke kød eller, så får sønnen en ny kæreste og hun spiser ikke kød og skal på besøg, og så handler episoden om at de har spist for meget kød og nu skal vi spise flere grøntsager, så selvfølgelig er man påvirket (jf. bilag 5, citat 23).

Det centrale ved citatet er, at Steffen udpeger en række tendenser, som han oplever kommer fra medierne. Derudover forklarer han, hvordan at disse budskaber, han oplever i medierne, bliver samlet op af folk, han kender, og bliver gjort til rationaler, der skal prøves at blive efterlevet.

Steffen udpeger i citatet, at han særligt oplever, at kød, veganer og madspild er temaer, der har fyldt meget i medierne over de sidste par år, og at dette har resulteret i, at folk i hans omgangskreds har ændret- eller i hvert fald forsøger på, at ændre praksis i forhold til

fødevarer. Det er altså et eksempel på, hvordan habituelle dispositioner bliver tilegnet gennem medierne, og bliver eksternaliseret i en række sammenhænge, blandt andet ved fødevareindkøbspraksissen. Medierne anskuer vi således som en mekanisme, der er med til at forandre strukturer i fødevareindkøbsfeltet, men også som en mekanisme der er medvirkende til, at strukturerne i feltet fastholdes. Til sidst kan vi med et tilbageblik på analysen af Steffens fødevareindkøbspraksis spørge os selv, om ikke også hans præferencer som overvejende grønt spisende er et resultat af strukturerende mediestrukturer?

Analyse af Torsten

I denne sidste analysedel fokuserer vi på informanten Torsten og hans fødevareindkøbspraksis. Torsten er 45 år, single, bor alene og har ingen børn. Ydermere er han bosat på Sydsjælland. Han arbejder fuldtid som laborant. Torsten spiser ofte sine varme måltider på jobbet, og handler nærmest dagligt til de resterende måltider. Torsten handler i Kvickly, fordi det ligger fem minutter fra hans andelslejlighed, det er også her vi møder Torsten til interviewet. Torsten bruger meget tid på at træne vægtløftning og klatring, og det er især fordi, som han fortæller, at han derfor kan spise mere (usund) mad. Desuden har Torsten holdninger (taler højt og viser frustration i interviewsituationen) til vandforbrug ved dyrkning af frugt, grønt med mere. Han er derudover modstander af substituets produkter, hvilket igen er på grund af de mængder vand, der går til produktion. Torsten er den eneste, der køber cola og chips under indkøbsturen.

Variation

Torsten handler udelukkende til eget forbrug, og som tidligere beskrevet, ofte til mellemmåltider og andre kolde måltider. Torsten har en struktur i forhold til et ønske om at spise varieret, og prøver at handle derefter. Denne strategi som Torsten er bevidst om, ser vi som en modstand mod en tidligere indlejret disposition. Torsten fortæller, hvordan variation af kost, ikke blev praktiseret i hans barndom, som citatet her også fremhæver;

Ja, ja. Man vælger meget hurtigt at lave det man kender, det er svært at virkelig bryde mønstre fuldstændig... til gengæld er jeg vokset op i et hjem, hvor man fik kartofler og brun sovs fem dage om ugen, og så tænkte jeg det skal fandme ikke være, sådan så

skal jeg prøve alt muligt forskelligt. Det gør jeg også, altså i dagligdagen der er det lidt svært. Så! [...] (jf. bilag 6, citat 51).

Det vil sige, at Torsten er opmærksom på variation, som kan være betinget af, at hans barndom var præget af trivielle mønstre. Disse trivielle mønstre vælger vi, at definere som en kropslig indlejret disposition, hvorfor det “[...] i det givne øjeblik fungerer som matrice for individets måde at opfatte, vurdere og handle på (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 29-30). Det Torsten beskriver er, at variationsønsket har ført til, at Torsten bevidst eksternaliserer ønsket, og udviser en strategi, der går imod den handlingsstruktur fra barndomsmindet.

Torsten er bevidst om, at denne position stadig består, og har endda revideret dispositionen sammen med sine forældre. Dette har ført til bevidsthed og et ønske om en ny position for dem alle tre - nemlig variation af måltider og forbrug. Værdien af dette på tværs af generationer, kan om muligt konverteres til en social kapital i familien, hvor værdien i familien er at være innovativ.

Ja, ja, mine forældre, altså nu spurgte du jo selv om hvad jeg havde med fra dem, og noget af det som vi altid snakker om, det er at prøve at spise varieret, og ikke spise for meget af noget bestemt, uanset hvad det er så skal man ikke spise for ensidigt af noget (jf. bilag 6, citat 49).

Kapitalværdien er konfigureret i Torstens voksenliv, og eksternaliseres nu i familien som værende det rigtige at efterstræbe. Hypotetisk kan vi også vælge, at definere udtrykket som en objektiv form for kulturel kapital (Esmark, 2006, s. 91), det er hypotetisk i den forstand, at vi i praksis ikke kan sammenligne Torsten med andre. Den kulturelle kapital for variation, må derfor stå alene, men vi antager at innovation og variation ‘i indkøbskurven’, til dels kan symbolisere en værdi i feltet. En kulturel værdi hvori variationen består i form af forskellige fødevarer. Den doxiske selvfølgelighed er at variation af kost, er det rigtige. Spiser man varieret, vil det ofte sidestilles med innovation og eventuelt sundhed.

Vi antager endvidere, at det kan være svært at ændre dispositioner fra barndommen (Wilken, 2005, s. 216). Vi kan nemlig finde tegn på, at Torsten ikke kan udleve variationsønsket. Torsten bliver hurtigt ansporet, af det han plejer at købe. Dette kan muligvis være en doxa i fødevarerindkøbsfeltet, hvis vi erfarer det samme hos vores andre informanter. Med det

marked vi ser i Danmark i dag, antager vi at markedet, indeholder en markant større mulighed for alsidige indkøb end 40 år tilbage.

Økologi og sundhed

Torsten nævner også to forhold, som han ønsker at optimere i forhold til at få en varieret kost. Dette kommer til udtryk, som bevidste ønsker (dispositioner) om at spise både mere økologisk og mere proteinrigt. Torsten definerer disse to forhold som mere optimale ernæringsmæssige forhold for ham og hans træning. Dette har givetvis også en betydning for Torstens indkøbspraksis, eftersom det er her fødevarerne til måltiderne vælges; *“Det er mere det at jeg vil gerne spise mere protein, mere økologi, jeg kunne godt tænke mig faktisk at det også kom mere fra grøntsager faktisk, så der er egentlig mest for at få en mere varieret kost”* (jf. bilag 6, citat 48).

Torsten betoner det økologiske aspekt, som værende det rigtige at prioritere i fødevarerpraksissen. Dette viser yderligere en strategisk eksternalisering i form af økologiens værdi. Værdien får et kulinarisk kapitaludtryk i forhold til smagspræferencer. Dette kan være et tegn på en eksternalisering af smagspræferencer, hvilket vil sige, at Torsten finder det legitimt at købe økologisk.

Ydermere vælger vi at anskue det ernæringsmæssige og proteinrige ønske som et inkorporeret kulturelt kapitaludtryk (Esmark, 2006, s. 89). Da det proteinrige udtryk, sandsynligvis symboliserer en værdimæssig kulturel kapital i Torstens træningsfællesskab, som han udtrykker i det følgende:

Nu har jeg så et lille problem. Det er at jeg gerne vil træne og blive stærk, nu er jeg jo vægtløfter [...] Ja det har du nok fået af vide, og jeg har sådan gået og jokket med at nu vil jeg altså gerne være stærkere, og hvordan bliver man stærkere, jamen jeg ved at nogle gange så får jeg ikke spist nok, jeg får ikke spist sundt nok, og der kan man sige, der kan man sige, der kan de proteintætte fødevarer være en god ide ik, så kød behøver ikke nødvendigvis være det bedste alternativ (jf. bilag 6, citat 40+41).

Protein og sundhed er af høj status for at blive stærk i Torstens træningsfællesskab, hvilket er en ønskværdig kulturel kapital der.

Økologi og økonomi

Der er også andre grunde til, at Torsten køber økologisk. Torsten går op i at kvalitet og pris hænger sammen, men han forbinder ikke udelukkende økologi med kvalitet *“Det er jo lidt om pris og kvalitet, det hænger jo lidt sammen. Nu kan man sige, det her, det er jo økologisk, men det behøver det ikke at være”* (jf. bilag 6, citat 11). Torsten fortolker og definerer ikke-bevidst en herskende økologidoxa, med en økonomisk selvfølgelighed, overfor os, som han mener, betegner fødevareindkøbsfeltet. Det Torsten beretter om, er hvorledes økologi anses som en selvfølgelighed i form af, at være det rigtige valg. Han forudsætter i hvert fald, at folk har en holdning til økologi, på en skala fra ikke at have betydning - til at man kan være ekstrem:

Ja, ja ja, så øh, man kan altså sige at der er så nogen, de går jo benhårdt efter kun at købe økologisk, men jeg er sådan lidt, jeg ligger mig et eller andet sted midt i mellem hvor at det ikke er fordi, hvor at der er nogle ting der er nemme at købe økologisk, og der er også, [...] der er ikke så stor forskel prismæssigt. Så jeg har det lidt sådan, jeg er ikke fuldstændig ekstrem, men det er da der hvor jeg altså, lægger sig et eller andet sted midt imellem (jf. bilag 6, citat 30).

I dette tilfælde definerer vi igen en doxisk struktur, på baggrund af et individ, hvorefter vi har en hypotese om, at der muligvis kan spores en struktur, der gentager sig, i sammenfatningen med de andre informanter, hvor doxa ofte vil reproducere i feltet som en selvfølgelighed (Wilken, 2005, s. 223). Ydermere virker det til, at Torsten har et relativt fornuftigt økonomisk råderum til at vælge økologi, i forhold til at han bor alene, og har et fuldtidsjob.

Fødevareproduktion og klima

Nu har vi berørt variation, økologi og økonomi, men det emne som får Torsten til at udtrykke følelser og hæve stemmelejet, er aspekter omhandlende produktionsmetoder, specielt vanding og import.

I følgende citat fortæller Torsten, at han delvist tager afstand fra fødevarer, der ikke er lokale, men stadig økologiske, her spiller andre forhold ind: *“Hvis varen er til det ja. Der er nogle*

varer hvor det giver mere mening end andre, der kan være noget forskelligt med altså en økologisk varer der er produceret for eksempel i udlandet” (jf. bilag 6, citat 28). Torsten taler meget dedikeret om aspektet, han ved tilsyneladende en masse om vandings- og dyrkningsforhold af afgrøder på plantager både lokalt og internationalt.

Torsten har rejst meget, og på den måde internaliseret disse dispositioner løbende (jf. bilag 6). Torsten er dog klar over, hvordan han handler imod sine egne principper, da han efterfølgende lægger bananer i kurven:

Ja både kvalitet, og så er der også det med, hvad skal man sige, og støtte noget dansk, øh dansk produceret. Det er virkelig to ting som jeg vægter højt i den her sammenhæng. Altså bananer dem kan man ikke dyrke i Danmark, så der er en vis grad af... (jf. bilag 6, citat 20).

Med den eksternaliserede afstandstagen mod ekstrem vanding, og det temperament Torsten har lagt for dagen i forbindelse med produktionsstrategier, indikerer dette, at Torsten indtager en form for afmagtsposition. Torsten har svært ved at opretholde den mening og ønskværdige strategi, han eksternaliserer. Det er blevet illegitimt, at handle bananer i Torstens strategi, men lysten (hvilket vi vender vi tilbage til), og de ernæringsmæssige forhold trumfer ofte, den praktiske handling, selvom han ved, at det ikke udstråler en bæredygtig værdi. Bananer symboliserer for eksempel en ikke-kulturel legitim kapitalværdi for Torsten. Det samme omhandler avocadoer (Torsten køber begge dele ofte). Torsten synes, at det er svært, at købe samvittighedsmæssigt korrekt ind, når de ting han bliver præsenteret for i praksissen, kan indeholde uvisse produktionsforhold. Det er også udfordrende for Torsten, at forholde sig til rigtigt eller forkert, i forhold til produktions- og bæredygtighedsværdier. Dette kan være medvirkende til hans frustration “Og der ryger bæredygtigheden så lidt. Lidt fløjtende sådan alligevel, så, ... og man kan sige i den 3. verden der er vandmangel. Det kan blive noget af et, noget af energisynder” (jf. bilag 6, citat 46). Det fremtræder, at der er mange værdier forbundet med emnerne om produktionsforhold, som det fremgår her, er det svært at bedømme hvilke implikationer de forskellige forhold har af betydning. Dette giver vi Torsten ret i på indkøbsturen, og vi antager sammen, at folk ofte selv må vurdere hvilke præferencer de prioriterer. Endvidere kan disse vurderinger, muligvis fører til retfærdiggørelse af individuelle valg.

Imens vi går og ser på grøntsager, tager Torsten også avocadoer, og lægger i kurven, dette får ham endnu engang til at vise frustration

“(Rynker panden, taler højt) Altså der er jo ikke nogen som helst måde, uanset om det var økologiske avocadoer eller ej, så er de jo stadigvæk produceret med en enorm mængde vand, så der er vidst ikke rigtig nogen økologiske fordele (jf. bilag 6, citat 43).

Torsten er yderst opmærksom på klimaparadokset, om hvad der er rigtigt eller forkert. Han definerer yderligere, at *“Selvom det er økologisk produceret, så, så er der stadigvæk bæredygtighedsprincipper som stadig er nødvendige for at klimaet ikke går helt galt”* (jf. bilag 6, citat 44).

Torsten bekymrer sig også om de mennesker, der bor i den del af verden, hvor ‘hans’ fødevarer produceres. Hvilket viser, at Torsten har en internaliseret menneskelig empati, som han eksternaliserer i sin praksis. Torsten udviser, at der faktisk er enormt mange forhold, som han tager op til revision i sin indkøbspraksis.

Substitutsprodukter for kød og lignende har Torsten ikke lyst til at købe, igen fordi han ikke synes, at disse virker til, at indeholde en klimavenligere værdi, end så mange andre ting.

Vi ser det følgende som et udtryk for, hvorledes Torsten mener at substitutsprodukterne muligvis nærmere omstrukturerer, de efterhånden ‘velkendte negative værdier’ oksekød med mere indeholder, men at substitutløsningen, ikke løser det aktuelle problem.

Torsten beskriver, at klimaproblematikker bare transponéres over til andre fødevarer, og at problemet derfor ikke løses:

Ja, det er noget frygteligt skrammel, det er jo og det er det jo igen, det er sojabaserede produkter, og så tænker man jamen det er ikke kød, så er det godt, men så finder man ud af at de der sojaplantager der, det er simpelthen lige så stort et svineri, så det er jo (jf. bilag 6, citat 57)

Det ovenstående analyseafsnit henleder opmærksomheden på, at Torstens indkøbs- og forbrugspraksis indeholder en stærk bekymring om klima og bæredygtighed. Torsten føler sig dog ikke i stand til, at efterleve de ønskværdige rationaler fuldt ud. Med henvisning til det

tidligere omtalte 'Giddens paradoks', identificerer vi her problematikken i forbindelse med Torstens praksis. Det er nemlig svært for Torsten, at ændre strategi, selvom han er bevidst om mulige uhensigtsmæssige bæredygtighedsforhold, så længe at konsekvenserne ikke står 100% bevidst og visuelt, lige foran ham:

Global warming is a problem unlike any other, however, both because of its scale and because it is mainly about the future. Many have said that to cope with it we will need to mobilize on a level comparable to fighting a war; but in this case there are no enemies to identify and confront [...] (Giddens, 2009, s. 2).

Det har altså en stor symbolsk værdi for Torsten, at understrege, at han er klar over hvilke klimaproblematikker, han finder inden for forbrugs- og fødevareverdenen. Samtidig har Torsten som tidligere beskrevet vaner i form af andre strategier, der ofte trumfer i selve indkøbssituationen. Dette henleder til det afsluttende afsnit, hvor Torstens vaner bliver analyseret.

Det usunde valg

Torsten køber Coca cola og chips "Ja, ja det er sådan lidt en svaghed i øjeblikket. Sådan plejer det ikke at være, det er sådan det er et skråplan, det en nyligt skråplan" (jf. bilag 6, citat 71). Torsten indkøbspraksis er ligesom Ellas på flere punkter, nemlig allerede selvdefineret/lystbetonet ud fra egne logikker. Den kulinariske kapital om at spise sundt og proteinrigt ryger lidt i vasken til sidst på Torstens indkøbstur: "Ja ja det er også det man kan sige, hvad skal man spise for at opnå det mål, men det... det var jo så noget gøgl det her (tager en pose chips) nå men det bliver så en anden dag" (jf. bilag 6, citat 67). Torsten fortæller, at aspektet i forbindelse med det sunde (tidligere nævnte strategier) og så videre, bliver en anden dag. Det fortæller han muligvis, fordi han er i gang med, at legitimere indkøbet af Coca cola og chips. Igennem denne handling får hans træning pludselig også en anden værdi. Hvor han tidligere definerede, at protein og træning kunne støtte ham i at blive stærk, hvilket vi anså kunne have symbolsk værdi i Torstens træningsnetværk, handler det nu pludselig om, at træne for at forbrænde. Torsten har i denne sammenhæng tilkendegivet modsatrettede udtalelser, og derigennem legitimeret sine usunde lyster. Den kulturelle kapitalværdi fremstår nu ambivalent. Vi tror ikke, at Torsten er bevidst om, hans ambivalente

udtryk. Det er en selvfølgelighed for ham - lyst. Lyst fortolker vi her som et muligt udtryk for instinktiv adfærd versus fornuft: *“Altså jeg siger jo at jeg træner for at jeg kan spise noget mere usundt”* (jf. bilag 6, citat 65). Vi kan her definere en vane/lystbetonet doxa. Denne doxa er et enkelt tilfælde i praksis, men vi vælger at antage at sodavand, slik og chips fylder en del i supermarkedet, fordi det bliver købt. De resterende informanter købte det dog ikke, hvilket vi vurderer, formentlig var på grund af vores tilstedeværelse. Dog fortæller Cassandra, at hun ofte køber slik, men hun gjorde det ikke den dag, vi interviewede hende (jf. bilag 2).

Doxaer i forbindelse med lyst (instinkt) synes svære at definere, i forhold til de andre fund vi gjorde. Lyst kan være en objektiv position, og kan åbenlyst sættes i forbindelse med forskellige associationer og betydninger. Det er tydeligt at lyst anses for at være syndigt og ønskes retfærdiggjort. Det viser sig også i vores undersøgelse, at lystbetonede strategier er svære at sidestille med et kapital udtryk fra vores teoriafsnit. Vi vurderer, at lyster ikke giver en direkte prestige, i form af kapitalværdier, men får derimod et syndigt udtryk, som vi sætter i relation til følgende teori citat: *“[...] den form eller tilstand enhver kapital eller blanding af kapitaler kommer til at antage når den/de bringes i spil i en social sammenhæng, hvor den/de bliver anerkendt, tilskrevet værdi og dermed giver social anseelse”* (Prieur & Sestoft, 2006, s. 94). Vi antager at lyst, kan være en gråzone i fødevareindkøbspraksissen.

Sammenfatning af analysernes fund

I dette afsnit vil vi sammenfatte analysernes fund og udpege ligheder og forskelle i informanternes fødevareindkøbspraksis. Vi bruger denne sammenfatning til at vise aspekter, som vi på baggrund af analyserne mener, er med til at udgøre overordnede doxaer og kapitaler i fødevareindkøbsfeltet. Ydermere vil vi vende tilbage til informanternes sociale baggrund i forhold til familie, uddannelse og demografi og derefter sammenfatte, hvorvidt at disse lader til at udgøre en forskel i måden, hvorpå fødevareindkøb bliver gjort på.

I analyserne finder vi at samtlige informanter, hver især er præget af et spørgsmål om økologi. Hos alle seks informanter virker det til, at de har en grundlæggende opfattelse af, at interviewets formål er relateret til økologi.

I analyserne finder vi en række eksempler på, at informanterne har fælles holdninger til økologiske fødevarer. Informanterne italesætter uafhængigt af hinanden økologi, som det man

helst vil købe. Tager vi empirien, som en samlet masse og undersøger den, ekspliciterer informanterne en stor del af de samme virkelighedsopfattelser og selvfølgeligheder ved den økologiske praksis. Overordnet fremhæver alle informanterne, at indkøb af økologiske fødevarer er det, som de helst vil prioritere, når de handler. Økologi er i den forstand et ideal for fødevareindkøbspraksissen hos informanterne. Analyserne viser desuden, at det er en selvfølgelighed, at forholde sig til økologi i fødevareindkøbspraksissen.

Vi finder differentierede niveauer i forhold til økologi hos informanterne. Vi vurderer at grundlaget for, at købe økologisk, er betinget af forskellige værdier, og udgør derfor nogle udsving. En forskel vi finder, er informanten Torsten, som ikke nødvendigvis behøver at handle økologisk, da det er smagen, som har den største prioritet: *“Det er jo lidt om pris og kvalitet, det hænger jo lidt sammen. Nu kan man sige, det her, det er jo økologisk, men det behøver det ikke at være”* (jf. bilag 6, citat 11). Udover Torstens afvigelse, er det dog tydeligt, at økologi er eftertragtet i fødevareindkøbsfeltet. For eksempel forklarer informanterne, ved indkøb af æg, at de her foretrækker, at købe økologisk, og de giver udtryk for, at det nærmest ikke kan være anderledes. Det bliver ved de forskellige interviews italesat, at de køber økologiske æg, fordi alternativet, for eksempel buræg, er sidestillet med, at være dårlig stil eller moralsk forkert. Det signalerer dermed et udtryk om, at man er ligeglad med de konventionelle høns, der lever under kummerlige forhold. Følgende citater viser, hvordan informanterne Karina og Ella tager afstand fra at spise andet end økologiske æg: *“[...] Det er ikke alle produkter jeg tager som er økologiske, øhmm, men lige præcis æggene, det ved jeg ikke, det er bare sådan et levende billede inde i ansigtet af de der høns, det vil jeg ikke se”* (jf. bilag 1, citat 42) og *“Ja. Vi har ikke lyst til at spise buræg og burhøns, eller hvad det ellers hedder alt sammen [...]”* (jf. bilag 3, citat 13).

Med denne sammenfattende betragtning vurderer vi, at økologiske fødevarer fungerer som objekter, der signalerer god smag, og på den måde, er det en objektiv kulturel kapital, når man er i besiddelse af de økologiske fødevarer.

Endvidere gives der for et par af informanterne udtryk om, at økologi generelt sidestilles med dyrevelfærd, når det kommer til fødevarer, der på en eller anden måde involverer dyr. Vi vurderer dog her, at der er en forskel mellem vores kvindelige og mandlige informanter i forhold til om det er dyrevelfærden, der gør, at de ønsker at købe økologi.

De kvindelige informanter fortæller, at de ikke ville være tilbøjelige til, at gøre det anderledes, da de ikke kan bære tanken om dyr, der ikke har ordentlige forhold. Modsat

kvinderne, ser vi eksempler på, at de mandlige informanter køber økologisk, fordi det forventes. Men er ikke på samme måde moralsk påvirket af spørgsmålet om dyrevelfærd. Eksempelvis spørger vi Johannes, om han tænker på dyrevelfærd, når han køber økologiske varer, hvortil han svarer: *“Ja men også bare at det er sådan lidt dårlig stil at have konventionelle æg stående”* (jf. bilag 4, citat 120).

På baggrund af de fund vi har gjort om økologi og dyrevelfærd, mener vi, at dette udgør en økologi doxa og en dertil knyttet dyrevelfærds doxa i fødevareindkøbsfeltet, som informanterne handler efter, da det lader til at være en fælles overbevisning om, at disse doxaer legitimerer indkøbene.

Tillige vurderer vi, at økologiske- og dyrevelfærdsvarer kan anses som værende en kulturel kapital, da informanterne tilskriver disse højere status, end andre varer i fødevareindkøbsfeltet. Kort sagt kan vi i forbindelse med økologi, symbolisere en højere status, hvilket vi fortolker som prestige, de kan opnå i fødevareindkøbsfeltet. Vi kan også fremvise en kønsbestemt doxa for dyrevelfærdslogikker, hvor kvinderne er meget påvirket af logikken i praksis, hvorimod mændenes tilgang er mindre følsom og mere pragmatisk.

Et andet fund som går igen hos informanterne, er, at de alle fortæller, at de har ændret praksis i forhold til kød, over de sidste par år. Vores informanter kommer alle sammen, i løbet af interviewene, til at berøre emnet kød. Her er der forskellige logikker, som lader til at have struktureret deres ændring af praksis i forhold til indkøb af kød. Vi har fundet, at størstedelen af informanterne overvejende, er mest påvirket af klima- og miljøspørgsmål, som de forbinder med kød, og derfor har valgt, at skære ned- eller helt undlade kød i deres fødevareindkøbspraksis og fødevareindtag.

Dette aspekt kommer for eksempel til udtryk i interviewet med Johannes, hvor han svarer på et spørgsmål, som er udsprunget af, at han har fortalt, at han ikke nyder at spise oksekød længere: *“Nej den er bare gledet lidt ud. Så glæden ikke er så stor”* (jf. bilag 4, citat 75). - Hvor vi spurgte yderligere ind til, om det havde noget med klima at gøre? - Johannes svarer; *“Ja, ja det har det helt sikkert, det er blevet sådan lidt skamfuldt at spise, at nyde oksekød, på den måde”* (jf. bilag 4, citat 76).

Derudover finder vi ved et par af informanterne, at det er et spørgsmål om sundhed, der påvirker valget om at skære ned på kødet. Dette vises eksempelvis i følgende citat, hvor vi spørger Steffen om, hvorfor han prioriterer mindre kød i sin kost.

[...] jeg tror bare det er lysten altså jeg føler mig sundere ved at de får grønt og frugt og hjemmelavet, altså det giver en anden tilfredsstillelse for at man ikke bare smider bacon i hele lortet og så smager det af bacon (jf. bilag 5, citat 15).

På trods af de forskellige incitament der er for et reduceret kødforbrug, peger informanternes ytringer samlet set på, at der er en doxa om, at det ikke er velset at købe kød, men hvis man vælger at købe kød, legitimeres det igennem økologi.

Modsat den legitimitet som vi fornemmer, æggene får i kraft af økologi versus konventionel, vurderer vi, at det økologiske kød ikke opnår samme status i feltet. Vi mener, at dette er et udtryk for at ovenstående dominerende klima logikker, omkring kød er presserende, og derfor gør, at kødet sender et signal om skødesløshed og letsindighed i feltet.

Kassandra beskriver i det følgende citat hendes syn på skødesløshed i forbindelse med kødforbrug.

Og så er der også den med altså med klimaet, klimaet tager sindssyg meget skade af vores sindssyge kødforbrug, men også bare, øhm hvis altså jeg spiste kød juleaften, altså det skulle miljøet jo nok kunne holde til, hvis det var den ene gang jeg gjorde det på hele året ikke. Og hvis resten af jordens befolkning gjorde det på samme måde, så skulle det også nok gå det hele, så jeg tror det, det er på grund af dyrevelfærden, at vi slet ikke gør det (jf. bilag 2, citat 55).

Tidligere har kød været forbundet med et statussymbol, men det lader til at klimadebatterne dominerer denne status (Holm, 2012, s. 158). Af denne grund er kød ikke noget, der giver prestige i fødevarerindkøbsfeltet. Denne påstand diskuterer vi yderligere i diskussionsafsnittet (jf. s. 97).

Endvidere har informanterne blandt andet tilegnet sig dominerende logikker om klima og kød fra medier og familie. To informanter udtaler, hvorledes de er påvirket af, at deres børn er meget bevidste omkring dette emne, og derfor foretrækker, at skulle leve med inspiration fra den veganske livsstil, da de er af den opfattelse, at man herigennem udviser et eksplicit hensyn til klimaet. Børnenes overbevisning har medvirket til, at nogle af vores informanter har revurderet, og forandret deres fødevarerindkøb. Karina fortæller:

Ehm, det er det, jeg tror tidligere i historien har jeg gået meget op i det, i miljø ik. Ehm men jeg synes at min datter nu, hvor hun har sådan lidt mere vegansk minded end jeg er f.eks. så er vi endnu mere obs på det ik [...] (jf. bilag 1, citat 63).

Vi vurderer dermed børnene som sociale relationer, der er med til, at initiere nye habituelle dispositioner hos informanterne. Disse dispositioner eksternaliseres efterfølgende i fødevareindkøbsfeltet. Børnenes interesse og bevidsthed omkring veganismen, og de klima- og miljøfordele der medfølger, er ifølge flere af informanterne, et resultat af nogle sociale medier, som børnene følger. Informanterne mener i øvrigt, at det også er udbredte tendenser på børnenes skoler. Vores analyser viser derfor, at børnenes habitus også er struktureret af andre ting end forældrenes opdragelse i forhold til fødevareindkøbspraksis.

Samlet set betegner flere af informanterne, at medier er en af de væsentligste årsager til, at de har- eller vil forandre praksis. Medierne synes vi af den grund, tager form som en socialiseringsmekanisme. På lige fod med det vi har beskrevet hos børnene, peger informanterne også på, at medierne er med til, at påvirke informanternes præferencer og rationaler, som de følger i fødevarerindkøbspraksisen.

Vi mener i kraft af følgende citat, at kunne fornemme, at medier lader til at virke, som en af de primære kilder, der er med til at strukturere, fastsætte og forandre doxa i fødevareindkøbsfeltet:

[...] men man er i hvert fald påvirket af, at det har været så meget i medierne, og det er jo ikke kun de sociale medier, det er jo også i fjernsynsprogrammerne, og man begynder at se det i flere TV serier, hvor der lige kommer et eller andet indslag om at jeg spiser ikke kød eller, så får sønnen en ny kæreste og hun spiser ikke kød og skal på besøg, og så handler episoden om at de har spist for meget kød og nu skal vi spise flere grøntsager, så selvfølgelig er man påvirket (jf. bilag 5, citat 23).

Det viser sig også, at familie og andre sociale relationer, har betydning for mange af de valg, der træffes i fødevareindkøbsfeltet. Vi finder endvidere tegn på, at børn og forældre, kan præge hinanden gensidigt. Dette viser sig eksempelvis i nogle af de opfattelser, der er

omkring fødevarer og klimaproblematikker. Hvor forældrene forklarer, at deres børn har bidraget med nye indsigter. Karina fortæller for eksempel, at hun er påvirket af datteren

“[...] jeg kan næsten ikke forestille mig at gå tilbage til at købe kød, øhhh det sker engang imellem, men synes virkelig at det ser så klamt ud nu. Det er nok hende den ældste datter, der har påvirket mig lidt” (jf. bilag 1, citat 55).

Omvendt ser vi hvordan Cassandra eksempelvis, har besluttet hvorledes hendes børn overordnet skal leve som vegetarer i en alder af 2 og 4 år. Vi stiller Cassandra spørgsmålet om, hvorvidt hun ville gå på kompromis og give sine børn kødpålæg til frokost, hvortil hun svarer:

“Jamen det altså, den yngste kan ikke rigtig give udtryk for det, fordi han ikke rigtig snakker endnu, så der slipper jeg for at deal med det, men den ældste han er, han er helt med på at vi ikke får kød” (jf. bilag 2, citat 51).

Vi vurderer derfor, at der kan forekomme påvirkninger, som kan gå begge veje. Den dannelsesmæssige tanke om, hvordan forældre opdrager deres børn, synes at være en almindelig handling. I det empiriske materiale fremgår det også, at de informanter, som er forældre, har tilegnet sig nye dispositioner i kraft af deres børn. Torsten har ikke nogle børn, men vi finder, at han er præget af sine forældre.

Endnu et fund vi gjorde, som vi vi ikke var særligt overraskede over, var at økonomi influerede informanternes fødevarerindkøbspraksis. Det vi finder i analyserne af informanterne, er, at alle informanterne fremhæver økonomisk kapital, som et aspekt, der sætter begrænsninger for, at forfølge de valg, de konsekvent gerne ville kunne træffe.

For eksempel siger et par af informanterne, at hvis prisdifferencen mellem en økologisk versus en konventionel vare adskiller sig for markant, køber informanterne ikke økologisk. Til et spørgsmål om prioriteter i forhold til økologiske appelsiner, fortæller Steffen at: *“Ja det vil jeg jo allerhelst, men jeg må jo også indrømme at nogle gange når man kigger på priserne, så tager den en væk fra det økologiske, ik” (jf. bilag 5, citat 7).*

Den enkelte informants besiddelse af økonomisk kapital, kan derfor betragtes som en begrænsning, til at opnå den prestige, som vi længere oppe i afsnittet har fremhævet, tilhører økologien i fødevareindkøbsfeltet. Vi finder dog, at Kassandra skiller sig ud, da hun gerne kører i flere supermarkeder, og ikke lader sine prioriteter for økologi begrænse af den ekstra pris:

[...] altså jeg er nok lidt ekstrem med det der med økologi og sådan nogle ting, at hvis jeg ved at man kan få det andre steder, altså det kan man jo som regel, nogle særlige ting, så kører jeg gerne hen forbi Menu, altså sådan nogle butikker som Menu, og Føtex og Bilka og sådan noget, de har jo et større sortiment, og især sådan af de der varer som, altså økologiske varer ikke [...] (jf. bilag 2, citat 31).

Endnu et fund i analyserne, der tyder på at være knap så styrende for valgene i selve fødevareindkøbspraksissen er, betydningen af lokations- og produktionsforhold. Vi finder hos informanterne tegn på, at de er bevidste om, at der er forbindelse mellem import af fødevarer og klimaproblematikker. Eksempelvis beskriver flere af informanterne, at det kan være problematisk, at købe bananer og avocadoer, da de er bevidste om, at disse fødevarer er importeret langvejs fra, og derfor muligvis udgør en klimabelastning. Johannes beskriver: *“Altså nu skal jeg kigge på bananer lige om lidt, der ved jeg jo godt de er fra langvejs fra, men gulerødderne, dem bilder jeg mig bare ind er danske, jeg kunne slet ikke overveje at de andet”* (jf. bilag 4, citat 38).

Størstedelen af informanterne mener således, at deres samvittighed bliver udfordret, ved køb af importerede varer, da det for dem symboliserer en form for klimasyndighed. Dette afholder dem dog ikke helt fra, at købe avocadoer og bananer. Flere af informanterne, forklarer ydermere, hvorledes produktionsforhold kan fremstå uvisse for dem, da de er i tvivl om, hvorvidt produktionsforholdene, ved vilkårlige fødevarer, er klimasyndige eller ej. Torsten beretter: *“(Rynker panden, taler højt) Altså der er jo ikke nogen som helst måde, uanset om det var økologiske avocadoer eller ej, så er de stadig produceret med en enorm mængde vand”* (jf. bilag 6, citat 43). Tvivlen som informanterne udviser i forbindelse med disse forhold, synes dog ikke, at have en markant betydning for indkøbene af fødevarerne.

Flere af informanterne forklarer dog, at de foretrækker, at købe lokalt, og at de har skåret forbruget af eksempelvis avocadoer ned på grund af klimabelastningen, men at de stadig

køber dem. Vi vælger at anskue dette, som en slags retfærdiggørelse af individuelle behov, fordi selve fravalget kan være svær at se effekten af i selve fødevareindkøbspraksissen.

Med dette vurderer vi tillige, at der i feltet almindeligvis eksisterer en uskreven regel, som kan være; når varerne er tilgængelige, må det være okay at købe dem.

Flere af informanterne legitimerer også handlinger, på baggrund af lyst og derved instinktiv adfærd, og vi antager, at det for dem er en form for syndig handling. Eksempelvis i Torstens tilfælde, definerer han hvorledes, det ikke altid er syndigt for ham, at spise usundt, og legitimerer indkøb af Coca cola og chips ved at forklare, at det faktisk, er derfor han træner. Kassandra beskriver også hvordan hendes lyst, delvist trumfer over en del af hendes vegetaroverbevisninger, da hun beretter om, at hun stadig spiser slik engang imellem som indeholder gelatine. Vi vurderer, at disse fund er betinget af instinkter.

Afslutningvis vil vi sammenfatte de grove selektionskriterier. Vi havde på forhånd en forventning om, at vi havde konstrueret en forholdsvis heterogen socialgruppe, på baggrund af de selektionskriterier vi havde defineret. Selektionskriterierne var som tidligere beskrevet baseret på demografi, alder, civilstatus, uddannelse/beskæftigelse og køn og var konstrueret i speciales startfase til indsamling af empiri.

I selve analysedelen var disse kategorier ikke særlig udslagsgivende, eftersom vi vurderer, at der ikke var den store divergens blandt informanterne. Vi har igennem analyserne fundet en overvejende konsensus hos informanterne, i forhold til hvordan og hvorfor de gør fødevareindkøb.

En dominerende og særlig distinktiv kategori som vi forestillede os havde en særlig udslagsgivende rolle, ville være informanternes uddannelsesbaggrund. Men efter analysen af det empiriske materiale, viste det sig, at det ikke havde den store umiddelbare betydning for, hvordan informanterne handlede. Vi oplevede dog under selve interviewet med Johannes, at han var god til, at argumentere for sine indkøb og valg. Johannes refleksioner over sin egen fødevareindkøbspraksis divergerede fra de andre informanternes ytringer om deres praksis. Johannes virkede på os veltalende og overbevisende i forhold til at legitimere sine fødevareindkøb, hvilket vi mener, sandsynligvis kan tilskrives hans kulturelle kapital i kraft af hans uddannelsesbaggrund som sociolog.

Diskussion

Følgende afsnit er opdelt i to. Den første del omhandler diskussion og yderligere refleksion af analysens fund, med henblik på madkultur, medialisering og relationer. I den anden del vil vi, diskutere kvalitetskriterier samt metode- og teorivalg.

Diskussion af analysens fund

Efter analysens resultater er sammenfattet og opsummeret, har vi i det følgende afsnit valgt at diskutere de fund, som vi finder mest interessante. Endvidere har vi i dette diskussionsafsnit valgt at inddrage flere perspektiver, som vi finder relevante.

Måltider og madkultur

Et fund vi præsenterede i sammenfatningen var, at kødet umiddelbart ikke længere er noget der giver prestige i fødevarerindkøbsfeltet. Ydermere havde flere informanter, valgt at skære ned på kødet, og nogle havde endda helt undladt kødet fra deres kost.

Vi vurderer i denne sammenhæng, at det er relevant at inddrage Lotte Holm, som er professor i fødevarer sociologi (Holm & Kristensen, 2012, s.13). Holm har medvirket til at skrive bogen, *Mad, mennesker og måltider*. Et kapitel vi vil inddrage, omhandler diskussion og behandling af udfordringen omkring kødforbrug, hvilket Holm påpeger, er nødvendigt i relation til klimaforandringerne (Holm, 2012, s. 157).

Vi finder det bemærkelsesværdigt, at Holm inddrager antropologen Julia Twigg, som har skildret et madhierarki, i forhold til den vestlige verdens madkultur, hvorved det bekræftes at kødet, har en højere status, som kan bidrage til prestige. Dog kan der hos nogle aktører forekomme negative associationer ved kød (Holm, 2012, s. 157). Kødet havde tidligere den primære rolle i forhold til, hvordan måltider blev sammensat og dem som spiste kød, kunne dermed opnå en højere social status. Derfor finder vi det interessant, at vi potentielt kan betegne følgende, som en forandringsproces i mad- og måltidskulturen, eftersom vi i forbindelse med vores undersøgelse fandt, at kødet stille og roligt bliver udfaset i fødevarerindkøbene. Dette sker på trods af, at danskerne længe har været en markant kødspisende nation, og ifølge internationale statistikker er danskernes kødforbrug øget med 70 % siden 1980 (Olesen, 2010, s. 21). Det er i denne forbindelse interessant, at diskutere

hvilke bevæggrundene, der eksisterer i forhold til, at informanterne tilsyneladende har reduceret deres kødforbrug.

Vi kan sætte spørgsmålstejn ved, om det er klimabelastningen, som har den største betydning, eller om det er de sundhedsmæssige effekter, her tænker vi for eksempel i forhold til forbedring og optimering af helbredet. I relief til dette identificerer vi altså en form for ambivalens hos informanterne, hvilket Holm også beretter i følgende citat “[...] *at kød i dag er genstand for stærk ambivalens, fordi det både konkret og symbolsk forbindes med sundhedsmæssige, miljømæssige og værdimæssige forhold, der er tvetydige*” (Holm, 2012, s. 172).

Ved spørgsmålet om hvorvidt klimabelastningen spiller en væsentlig rolle hos informanterne, når de handler, identificerer vi endnu en ambivalens, da det kan være udfordrende for informanterne at navigere i. Det viste sig i analysen, at de fleste informanter foretrækker, at handle overvejende økologisk, men i en travl hverdag, kan det ofte skride, så de blindt tager champignoner fra polen, frem for de danske, selvom de havde en intention om at handle lokalt, og dermed foretage klimavenlige valg, hvilket bliver understøttet i nedenstående citat:

Men jeg tror godt, jeg ved godt at mine konventionelle svampe er fra Polen, og de deroppe ville være fra Danmark, det ville være mit bedste bud. Det tror jeg også, det kan jeg se er rigtigt, og nu når jeg står og tænker over det, så får jeg lyst til at købe dem men det... (jf. bilag 4, citat 39).

Når vi har med sundhed-, miljø- og værdimæssige forhold at gøre, vælger vi, at sætte det i henhold til måltider og madkultur i en dansk kontekst. Med dette mener vi, at det kan have betydning for informanternes indkøb, hvilke prioriteter de har i forhold til hvordan rammerne omkring et måltid er, og på samme tid vil have maden til at smage godt, samt hvordan disse prioriterer bliver struktureret i praksis.

En klar og tydelig definition af hvad mad- og måltidskultur er, synes umiddelbart svært at definere. Vi kan argumentere for, at begreberne er yderst komplekse og indeholder både dilemmaer og udfordringer. Dog vælger vi, med inspiration fra Bourdieus teori, at definere mad- og måltidskultur, som noget der blandt andet er kropsligt indlejret, eftersom det kan være inkorporeret efter den måde vi er opvokset på, hvor der for eksempel har været

forskellige normer, værdier og meninger i forhold til hvordan et måltid skal sammensættes, og hvad det skal indeholde, samt hvordan vi løbende vælger at leve vores liv på.

Et supplement til ovenstående vil vi fremhæve sociolog og politolog Bente Halkier. Hun har desuden medvirket til nogle kapitler i samme bog, *Mad, mennesker og måltider*, hvorfor vi finder det interessant, at inddrage lignende perspektiver, særligt med henblik på risikohåndtering i forbindelse med fødevareindkøb og måltider. Eksempelvis behandler Halkier lignende problematikker i henhold til de forskellige samfundsmæssige problemstillinger miljø, klima og sundhed i forbindelse med håndtering af fødevarer, samt paradokset om forbrugerne skal stilles til ansvar for disse problemstillinger (Halkier, 2012, s. 411). Halkier peger endvidere på, som vi også selv fandt i vores resultater, at når forbrugerne handler, kan det næsten ikke undgås, at der er en forbindelse mellem forskellige modsætningsfyldte betingelser. Det kan for eksempel være forståelser af risici ved indkøb af specifikke varer eller sociale værdier, som blandt andet kan være tillid/mistillid til produkter (Halkier, 2012, s. 412).

Kompleksiteten omkring fødevareindkøb kan blandt andet være informanternes ønske om ansvarlighed for miljøet. Med dette tænker vi på informanternes beretninger omkring økologi og dyrenes velfærd. Det er dog ikke altid, at informanternes økonomiske råderum og tid til at gøre indkøb hænger sammen med livets beskaffenheder og gode intentioner, som informanterne gerne vil praktisere, når de handler. Vi vurderer, at indkøbene overvejende bliver gjort ud fra de valg, informanterne legitimerer som værende det rigtige for dem og deres familie i den pågældende indkøbssituation. Hvorfor vi har valgt at inddrage nedenstående citat fra det empiriske materiale til at underbygge vores fortolkning.

Nu skal vi finde nogle jordbær, det plejer vi normalt ikke at gøre, men vi har lige været på Gran Canaria, der levede hun af jordbær og vi har lovet frugtsalat i dag, så jeg tror det er første gang i år jeg ville købe jordbær, uden for sæson, men hvis de har jordbær så har jeg lovet hende det. Jeg ved ikke om de har jordbær Elisa, men hvis de har så.. vi kører meget frugt for tiden, hun elsker frugt. Øhh og så køber jeg også karse (jf. bilag 4, citat 47).

Ligeledes var informanterne ikke i tvivl om, hvad der var det rigtige at gøre, da vi spurgte ind til de overvejelser, de gjorde omkring fødevareindkøbene, men det var ikke altid, de selv

efterlevede deres egne principper. Modsætningsforholdene blev understøttet med argumenterne, i forhold til en travl hverdag og økonomi som bliver understøttet i nedenstående citat:

Ja og hvis jeg havde tid til lige at sidde og kigge på tingene hver især, og de stod ved siden af hinanden, men det er også meget rart, men den økologiske stod ikke ved siden af lige der, nej og når det skal gå hurtigt, vælger dem lige for (jf. bilag 4, citat 42).

Afslutningsvis inddrager Halkier endnu et paradoks i relation til risikohåndtering af fødevarer. Hun beskriver, at der er risiko for, at det kan ende med at: *“fornuft og fornøjelse kan blive forrykket så voldsomt, at det ikke længere er dejligt at lave og spise mad”* (Halkier, 2012, s. 421). Dette paradoks kan selvfølgelig diskuteres, men overvejende finder vi en tendens hos nogle af informanterne, som potentielt er stoppet med at nyde, at spise en bøf: *“[...] lige nu har jeg også kig på de der tykstegsbøffer derovre, men det er sådan noget jeg er faktisk holdt lidt op med at spise faktisk, oksekød på den måde”* (jf. bilag 4, citat 73).

Vi kan dog ikke generalisere samfundsmæssigt ud fra det empiriske materiale, men vi vurderer, at normerne omkring mad- og måltidskulturen ændrer sig, eftersom kødet efterhånden vil have en sekundær og mindre central rolle i måltiderne.

Medier og fødevareindkøb

I det følgende afsnit vil vi inddrage og supplere med endnu en undersøgelse foretaget af Halkier. Vi perspektiverer og sammenligner nærværende undersøgelses resultater med resultater fra Halkiers forskning, som omhandler medialiserede fødevarer i hverdagen, for at diskutere, om de resultater vi har fået, viser sig tilsvarende i anden forskning om fødevareforbrug. Halkier bruger ordet mediediskurs, hvilket vi tillige vil gøre i afsnittet, men det er ikke fordi, vi forholder os til diskursteori. Mediediskurs er for os en måde, at begrebsliggøre budskaber, som kommer via medieplatforme i bred forstand.

I sammenfatningen af vores analyser peger vi på resultater, som viser, at informanternes holdninger og opfattelser er strukturerede igennem mediebudskaber. Vores fund viser, at disse budskaber ikke altid er direkte inkorporeret gennem en aktiv forbindelse eller relation til et medie, men at de også kommer gennem andre relationer. I vores empiri viser det sig for

eksempel, at nogle af informanternes børn abonnerer på bestemte medieplatforme, og at de trækker præsriptive budskaber om klima og fødevarer derfra med ind til mor og far:

Jeg kan næsten ikke forestille mig at gå tilbage til at købe kød, øhhh det sker engang imellem, men synes virkelig at det ser så klamt ud nu. Det er nok hende den ældste datter, der har påvirket mig lidt (jf. bilag 1, citat 55).

Således forholder nogle af informanterne sig indirekte til nogle medier. Vi vurderer, at dette eksempel fremviser, at mediebudskaber i forhold til fødevarefeltet rummer en stor kompleksitet, da de kan blive videregivet og formidlet på mange forskellige måder. Overordnet synes vi, at det er interessant med måden, hvorpå medierne upåagtet sniger sig ind, og er med til at fastsætte en del af dagsordenen for de repræsentationer, informanterne viser i forhold til fødevarer.

I sammenfatningen af analyserne peger vi på, at vores resultater kan indikere, at medierne udgør en af de væsentlige positioner i samfundet, som fastsætter doxa i fødevarerindkøbsfeltet, hvilket vil sige, at de tanker informanterne gør sig om rigtige og forkerte valg i deres fødevarerindkøbspraksis, i høj grad er strukturerede gennem direkte- eller indirekte påvirkning fra medier. Til at argumentere for denne påstand, vil vi diskutere vores resultater i forhold til lignende resultater, som Halkier har fået i bogen, *Consumption Challenged - Medialised Food in Everyday Lives*, der undersøger hvordan, at menneskers repræsentationer og praksisser i forhold til fødevarer netop bliver formet gennem medialisering. Medialisering betyder kort sagt, den proces hvorved samfundet eller mennesket bliver indordnet efter de betingelser og virkemåder, medierne fremsiger. Halkier forklarer det på følgende måde:

That society is medialised means that most of us use and relate to insights from media as an integrated part of many of our daily activities. We cannot directly experience everything we need to know or get to know what we need to know through sharing the experiences of people we know personally. Significant parts of our understandings are based upon representations in media of knowledges, experiences and discourses. Such representations are called medialised knowledges, medialised experiences and medialised discourses (Halkier, 2016, s. 1).

I Halkiers undersøgelse mener hun, at det enkelte individs fødevareforbrug bliver udfordret, fordi de rutiner, individet normalt handler efter, bliver bemærket og sat spørgsmålstejn ved i relation til mediediskurser, der vinkler forbrugeren som den ansvarlige for at løse en række politiske fødevareproblemer ved hjælp af en omlægning af eget forbrugsmønster (Halkier, 2016, s. 169). Halkier definerer mediediskurserne i hendes undersøgelse som værende normative, da disse diskurser, hun arbejder med, er rettet mod, at forbrugeren bør ændre rutiner i forhold til fødevareindkøb. Hun forklarer diskurserne, som hendes undersøgelse er bygget op omkring på følgende måde:

The primary message in such media discourses and communication campaigns is that we, as food consumers, ought to change our routines of shopping, cooking and eating in order to act as morally good consumers, who help to solve collective problems in society (Halkier, 2016, s. 2).

I vores analyser finder vi, at Halkiers påstand delvist bliver bekræftet. De informanter vi har undersøgt, forklarer i hvert fald, at medierne har indflydelse på deres fødevareindkøbspraksis, men hvorvidt at de oplever sig selv og andre forbrugere gennem medierne, som den *deus ex machina*, der skal til for at løse de problemer, der er ved fødevarer, eksempelvis klimabelastning. Det synes der ikke at blive lagt meget vægt på af informanterne.

Vi vil alligevel ikke komplet afvise Halkiers påstand om, at forbrugerne tager stilling til store problemer vedrørende fødevarer i deres hverdag, når de går på indkøb. Dette skyldes, at vi oplever, at informanterne i vores undersøgelse netop handler efter nogle rationaler, som vi med stor sandsynlighed kan regne med, bygger på en eller anden form for medialiseret erfaring om fødevareproblemer. Der hvor vi mener, at Halkiers påstand ikke stemmer overens med, hvad nærværende undersøgelses informanter udtrykker er, at de skulle føle eller være af den opfattelse, at det er dem, der er ansvarlige for at løse de større problemer, der er vedrørende fødevarer. Dette får os til at tvivle på, hvorvidt de er blevet eksponerede for en sådan mediediskurs, som Halkier refererer til. Informanterne i vores undersøgelse virker tværtimod betydeligt overbeviste om, at eksempelvis deres klimavenlige praksisser i fødevareindkøbsfeltet, primært tjener et symbolsk formål. De er således ikke, af den opfattelse, at det er dem og andre forbrugere, der alene står med det moralske ansvar for at

lede en forandring af presserende problemer vedrørende fødevarer. Halkiers konklusion viser dog også, at der findes en række forskellige måder, forbrugere vil respondere på, ved de normative mediediskurser om fødevarer, som hun undersøger i bogen (Halkier, 2016, s. 169). Derudover konkluderer hun også, at det stort set er umuligt at undgå, at ens fødevareindkøbspraksis bliver anfægtet af mediediskurser, fordi vi lever i et medialiseret samfund, hvilket betyder, at størstedelen af befolkningen er i kontakt med-, trækker på og bruger et stort antal af forskelligartet mediekommunikation (Halkier, 2016, s. 169).

Vi anskuer hendes resultat, som værende meget sandsynligt, da vi heller ikke finder, at nogle af informanterne i vores undersøgelse kan undsige sig fra at være influeret af diverse medier. En af de store ligheder, som vi finder, mellem Halkier og vores undersøgelse er, at hendes resultater viser, at reaktionen på de normative mediediskurser, som for eksempel diskursen om klimavenlige fødevarer, er bundet op på informanternes sociale netværk. Det er således kommunikationen i forbrugers sociale netværk, der er med til at fastsætte det normative engagement, og forandringer i de praktiske procedurer i fødevareindkøbspraksissen (Halkier, 2016, s. 171).

På denne måde viser Halkiers resultater tilsvarende med vores, at en del af opfattelsen af fødevarer bliver struktureret igennem socialisering, og at de dispositioner i habitus, som individet handler ud fra, er internaliseret gennem sociale fællesskaber som for eksempel familien.

Familierelationer

Familiemæssig påvirkning var som nævnt i vores sammenfatningen et fund, som vi vurderede influerede informanternes fødevareindkøbspraksis. Dette aspekt mener vi stemmer godt overens med Bourdieus praxeologi, da udgangspunktet for teorien er, at praksis er et relationelt konstitueret fænomen (Wilken, 2004, s. 225).

Vi vil på baggrund af denne vurdering diskutere, hvad den gensidige påvirkning mellem familiemedlemmer har af indvirkning på praksis. I denne sammenhæng har vi fundet det relevant, at sammenholde vores fund med kapitlet, *Hvad styrer kostvanerne*, fra bogen, *Menneskets ernæring*, Holm, Grüner og Smed har været med til at forfatte. Indledningsvist i kapitlet beskriver Holm hvorledes “*De kostvalg, vi foretager i det daglige styres af et kompliceret net af påvirkninger fra vores materielle omgivelser, vore kulturelle normer og vore ressourcer og personlige præferencer [...]*” (Holm, Grüner & Smed, 2011, s. 245).

Sammenligneligt med vores vurdering af fødevareindkøbspraksissen, mener vi, at citatet kan bruges til at underbygge, at menneskers madvaner og fødevarepræferencer generelt ikke kan isoleres som værende rene subjektive fænomener, men at det er noget, der er struktureret gennem en række materielle forhold (objektive forhold) og derunder sociale relationer.

Fokusset i nærværende diskussion handler, som tidligere beskrevet om, hvordan familiemæssige relationer i vores empiriske undersøgelse viser sig som værende en betydningsfuld struktur for måden, hvorpå informanterne gør deres fødevareindkøb. Vi finder blandt andet et eksempel på dette i informanten Ellas fødevareindkøbspraksis, hvor hun om den ene datter siger: *“Jeg tror godt hun kan li’ min økologi, men det er ikke noget hun spekulerer over.”* (jf. bilag 3, citat 53). Om hendes mere økologiske fleksitardatter, siger hun i forhold til kød: *“Hvis det er økologisk, så spiser hun det, men hun vil ligeså gerne undvære det.”* (jf. bilag 3, citat 49). Ella køber økologisk kød, fordi hun gerne vil imødekomme, at hendes ene datter også kan spise kød. Vi mener, at eksemplet viser, hvordan praksissen for Ellas fødevareindkøb bliver struktureret gennem relationen til hendes døtre.

I kapitlet peger Holm et al. endvidere på, at måltider ofte kan være konstitueret af kompromisser mellem flere personer i en familie. I forhold til fødevareindkøb vurderer vi, at Holms resultat tillige gør sig gældende, hvilket vi antager skyldes, at familiemåltider og fødevareindkøb ofte vil hænge uløseligt sammen. Vi mener, at disse kompromisser for eksempel kan opstå via kræsenhed. Eksempelvis kunne vi antage, at et barn ikke ville spise fisk, og at dette derfor ville udgøre et forhold, som influerede de andre familiemedlemmers indtag af denne fødevare. Ifølge Holm et al. ville denne beskrevne kræsenhed hos barnet, kunne komme til at strukturere dele af de indkøbs- og måltidsvaner, som den respektive familie måtte have (Holm et al., 2011, s. 249).

Vi mener årsagen til dette kan forstås ud fra nogle forskellige rationaler, som kan ses i nedenstående boks (jf. tekstboks 7).

- Et rationale kunne være, at man gerne ville bevare en god stemning hjemme i familien og derfor ville handle efter barnets præferencer.
- Et økonomisk rationale, som ville kunne forklare denne omstrukturering, da det eventuelt ville være for økonomisk omkosteligt, at imødekomme for mange forskellige familiemæssige behov.

- Et rationale om tid med henblik på, at det sandsynligvis ville tage for lang tid at forberede flere forskellige måltider både i forhold til indkøb og tilberedning.

Tekstboks 7: Dette viser forskellige rationaler.

De ovenstående tre eksempler er blandt andet nogle af de rationaler, som vi vurderer informanterne sonderer imellem, når de handler til familien. Umiddelbart finder vi flest eksempler på, at informanterne gerne vil tilfredsstille deres børn og dermed bevare en god stemning. Dette ser vi for eksempel fremgå i Karinas fødevareindkøbspraksis, hvori hun i et opkald til sin datter spørger indtil, hvad hun kunne tænke sig, der skulle gøres af indkøb:

Så, øhm så er det jeg må tage den gyldne opkald til barnet og høre hvad hun så vil have. [...]

(Karinas telefon ringer, hun tager dén)

-Hallo, kunne du bruge noget af det andet?

-Salater, har du ikke set min sms? Jeg har sendt dig en Messenger besked, nå men kunne du bruge en Skagensalat i stedet for? Men der er ikke mere laksesalat så du kan få Skagensalat.

-Så har du ikke lyst. Okay.

-(Karina griner)[...]

-Okay jeg køber en pesto.

-Det er godt, jeg køber en pesto du godt kan li. Jamen den har de ikke hernede skat.

-Okay hej hej.

Så kunne hun ikke lide det ene mærke og det andet mærke.. (jf. bilag 1, citat 49+50)

Holm et al., peger ydermere på, at forhandlinger i forhold til familiemåltider sandsynligvis også vil være afhængig af den grad af dominans, den måltidsansvarlige har i en familiestruktur. De understreger, at dette dominansforhold i undersøgelsen, kan være en overset faktor (Holm et al., 2011, s. 249).

I vores undersøgelsessammenhæng synes vi heller ikke at kunne finde deciderede eksempler på, hvordan medlemmer i informanternes familier kommer til at fremstå som mere eller mindre dominerende, men vi finder eksempler på, at indkøbspraksissen bliver struktureret af

andre familiemedlemmer hjemmefra. For eksempel viser følgende citat, hvordan Johannes fødevarerindkøb bliver organiseret af konen derhjemme, mens at han er i gang med, at udføre selve praksissen:

“[...] Jeg vil normalt også købe noget bacon. Vi spiser meget pasta eller et eller andet andet med bacon som eneste kød, men jeg har lige fået en sms om at nu skal jeg ikke købe mere bacon, fordi jeg har købt bacon de sidste par gange, så vi har meget bacon” (jf. bilag 4, citat 61).

For at opsummere vurderer vi, at familiemæssige relationer spiller en central nøglerolle i forhold til, hvad der strukturerer praksis hos de informanter, der lever sammen med deres familie til hverdag.

Diskussion af metode og teori

De efterfølgende diskussionsafsnit vil omhandle kvalitetskriterier, metodevalg og teori. Desuden vil vi diskutere refleksioner af metodevalg, samt komme med eksempler, til at underbygge disse refleksioner og overvejelser.

Kvalitetskriterierne transparens og gyldighed

I det følgende vil diskutere kvalitetskriterier og metodekritiske overvejelser.

Kravet om kvalitet i forskningsprojekter er høj, men der hersker tvivl om, hvilke kvalitetskriterier, der er gældende, samt hvilke der er mest enighed om at anvende i forbindelse med kvalitative undersøgelser (Tanggaard & Brinkmann, 2015, s. 521). Tanggaard og Brinkmann fremhæver, at når forskningsprocessen omhandler praksis, har det ikke nødvendigvis betydning for undersøgelsens kvalitet, selvom om man har valgt at følge nogle bestemte kvalitetskriterier stift. Hvorfor nærværende speciales modus operandi blandt andet blev tilrettelagt som det gjorde. Vi forsøgte, at afvige fra at anvende teori- og metode litteratur stift, derfor har vi desuden været reflekterende og vurderende i processen i afsnittet *Metodetilgang* (jf. s. 33).

I samme kapitel henviser Tanggaard og Brinkmann til Tove Thagaard, som har udviklet *“[...] kvalitetskriterier, der respekterer den kvalitative forsknings særegenhed”* (Tanggaard &

Brinkmann, 2015, s. 522). Disse kvalitetskriterier er transparens og gyldighed. I denne sammenhæng vurderer vi kvalitetskriterierne i kontinuitet med vores erfaringer fra denne kandidat, litteratur samt faglighed. Derudover har vi fortløbende denne forskningsproces sparret med hinanden og været reflekterende samt vurderet de valg vi har taget løbende. Derfor mener vi, at disse kvalitetskriterier er hensigtsmæssige at anvende i vores undersøgelsessammenhæng.

Når vi vælger at inddrage kriteriet transparens, er det med henblik på, at andre ville kunne følge samme fremgangsmåde, som vi har konstrueret. Gyldighed sikrer, om vi belyser det vi havde valgt at undersøge (Tanggaard & Brinkmann, 2015, s. 522).

I nærværende speciale har vi som tidligere beskrevet arbejdet ud fra den kvalitative forskningsmetode og benyttet os af interview som den primære metode til at indsamle empiri. Vi har igennem hele processen forsøgt at sikre transparensen i forhold til, hvordan vi i praksis har arbejdet med metoden, hvilket desuden kan adressere en inspiration til læseren.

Dette har vi blandt andet gjort ved at forsøge, at give en detaljeret deskription af interviewenes forløb fra start til slut, så udførligt som muligt. På denne måde ville andre forskere kunne være i stand til, at udføre og efterligne samme fremgangsmetode og gentage en lignende undersøgelse. Vi er dog bevidste om, at informanterne kan give anderledes besvarelser, og at andre forskere potentielt kan finde frem til andre fortolkningsmuligheder. På baggrund af dette vurderer vi, at refleksionerne omkring specialets modus operandi, har været transparent gennem hele processen.

Vi startede med at forklare vores specificering af specialets perspektiv, i forhold til hvordan vi i empiriindsamlingen arbejdede tentativt og at dette betød, at vores interviewmetode fra start var præget af tidligere praksiserfaringer med samme metode.

Endvidere har vi konkretiseret vores tilgang til undersøgelsens genstandsfelt for læseren. Ved selve afholdelsen af interviewene har vi været åbne og eksplorative, og vi havde ikke en fastlagt matrice for, hvordan vi skulle opnå viden om et bestemt område af informanternes fødevarerindkøbspraksis. I den forbindelse kan vi diskutere situeringen af undersøgelsens informanter, hvilket fremstår ambivalent i forhold til at udføre praksisnære interview i et supermarked, eftersom der til tider opstod lidt uro, når vi interviewede informanterne, da der (selvfølgelig) også var andre ude at handle.

Dog ser vi stadig en fordelagtig styrke i, at interviewe informanterne mens de handlede, eftersom dette kunne vise en så retvisende fødevarerindkøbspraksis som muligt. Dernæst

vurderer vi en tilpas gyldighed i vores empiri, som undersøgelsen bygger på, som værende et solidt materiale, eftersom vi har været ude i feltet i informanternes selvvalgte supermarked og interviewe, hvor vi efterfølgende har transskriberet lydoptagelserne.

Diskussion af metoden

Når vi konstruerede et praktisk teoretisk studie, valgte vi som et supplement til interviewene, at udforme få opfølgende spørgsmål (jf. tekstboks 8). Disse blev efter aftale sendt til informanternes mailadresse. Vi valgte at formulere spørgsmålene, da vi på denne måde kunne konvertere svarene til en analytisk fordel.

Følgende spørgsmål omhandler hvilken betydning vores tilstedeværelse havde for dine indkøb.
Havde det betydning for dine valg af fødevarer, at vi var til stede under din indkøbstur?
Hvis ja, uddyb kort:
Har du efterfølgende ændret noget ved dine indkøb på baggrund af de ting vi talte om den dag?
Hvis ja, uddyb kort:
Blev du påvirket af, hvad du troede vi ville se dig putte i kurven?
Hvis ja, uddyb kort:

Tekstboks 8: Dette viser opfølgende spørgsmål.

Når vi er ude i praksis for at undersøge informanternes fødevareindkøbspraksis, kan vi ikke undgå at objektivere det vi undersøger, eftersom interaktioner og praksisser er formet og struktureret. På denne måde mener vi, at vi og informanterne gensidigt konstruerer hinanden. Med dette tænker vi på Bourdieus forsker objekt relation. Disse spørgsmål var blandt andet med henblik på, at indsamle information om informanternes oplevelse af interviewsituationen og hvilken drejning det havde. I den forbindelse tænker vi på, at vi var interesseret i at høre om, hvorvidt vores tilstedeværelse havde betydning og hvordan det påvirkede deres valg af

fødevarerindkøb i praksis. For eksempel kunne informanterne læse os som økologer, og potentielt virke irriterende for informanterne og dermed positionere os som en slags kontrollør, som dermed skulle kontrollere deres fødevarerindkøb. Dog blev disse spørgsmål ikke besvaret af alle informanter, hvorfor vi vurderede, at dette ikke kunne anvendes til analysen, som et stykke tilstrækkelig empirisk belæg. Vores refleksioner omkring manglende besvarelse bunder i, at disse spørgsmål skulle besvares skriftligt, hvorfor det kan være udfordrende for informanterne at finde tid til dette.

Vi havde inden undersøgelsens påbegyndelse diskuteret hvordan vi skulle gribe empiriindsamlingen an. Vi havde blandt andet overvejet, at vi ville indsamle empiri i et supermarked, og dermed spørge tilfældige forbigående om vi måtte følge dem med rundt når de handlede, og på samme tid stille dem spørgsmål. På denne måde ville vi ikke have nogle fastlagte selektionskriterier, dog havde vi overvejet med inspiration fra Bourdieus klassifikationssystem, at vi potentielt kunne vælge en hjemløs og en direktør. Denne tilgang til empiriindsamlingen blev dog fravalgt, eftersom vi vurderede, at vi ikke ville forstyrre forbigående, eftersom de fleste kan have travlt, når de handler og på samme tid, vil vi sikre at indsamle et solidt og brugbart materiale vi efterfølgende kunne behandle.

Metodiske refleksioner

Vi har efterfølgende overvejet og reflekteret over andre aspekter vi kunne have anvendt i undersøgelsessammenhæng. Dette indebærer blandt andet, at vi havde nogle refleksioner om hvorvidt informanternes indkomstniveau kunne have betydning for deres indkøb. Dette aspekt var dog begrænset i vores empiriske materiale, hvorfor vi ville spørge nærmere ind til dette, hvis vi skulle ud og foretage undersøgelsen igen. Denne information kunne vi eventuelt indhente via kvantitative undersøgelser i form af et spørgeskema.

Endvidere har vi overvejet andre opmærksomhedspunkter, vi kunne have haft i forbindelse med empiriindsamlingen. Dette kunne, for eksempel være en mere detaljeret beskrivelse af vores informanter, i forhold til udseende, valg af tøj på dagen, måden de sagde hej på og hvordan de præsenterede sig selv. Denne information kunne desuden bidrage til andre fortolkningsmuligheder, og til at finde dominerende kulturelle forskelle informanterne imellem. Informationen kunne vi blandt andet anvende til at systematisere kulturelle kapitalværdier (Bourdieu & Wacquant, 1996, s. 104-105), som vi tidligere beskrev i teorien om kapitaler: “[...] måder at tale, klæde og bevæge sig på, som viden, smag og

tilbøjeligheder, som evner til at skelne mellem og værdsætte (fin)kulturelle udtryk” (Esmark, 2006, s. 89).

Ydermere kunne det være interessant, at vurdere hvad informanterne for eksempel spurgte ind til i den uformelle samtale. Dette kunne blandt andet også medvirke til at give et indblik i kulturelle forskelle.

En anden metode vi kunne have anvendt i praksis, mens vi interviewede informanterne, var videooptagelse. På denne måde kunne vi få flere detaljeret beskrivelser med i forhold til verbal og nonverbal kommunikation, da disse kan være svære at nedskrive, når vi har fokus på selve samtalen. Dermed kunne vores observationsnoter være mere anvendelige i specialerapporten, eftersom vi kun anvender få observationsnoter sporadisk.

Dette henleder yderligere opmærksomheden på, hvorledes det kunne have været muligt at anvende mixed methods (Frederiksen, 2015, s. 197-200), det vil sige anvendelse af flere metoder til samme undersøgelse. Vi kunne have understøttet og suppleret vores empiri med kvantitativ data, og på denne måde kunne denne metode medvirke til flere vinkler til samme analysetilgang.

Vi havde også en overvejelse om anvendelse af fokusgrupper (Halkier, 2015, s. 137-138), men fravalgte fokusgrupper, da vi var meget optaget af det praksisnære i startfasen. Ved en fokusgruppe, ville vi potentielt kun kunne tale om praksis. Altså ville udsagnene kun indeholde konstruerede tanker og forhold om praksis.

Diskussion af teori

Til at analysere og behandle vores empiri, har vi benyttet os af begreber fra Bourdieus praxeologi. Vi har oplevet, at disse begreber har været anvendelige til, at forklare nogle af de bagvedliggende interesser og rationaler vores informanter handler efter. Med dette har vi særligt fundet habitusbegrebet anvendeligt, da det har bidraget til en konceptuel forståelse af, hvordan praksis er et inkorporeret fænomen, som har rødder i en række forskellige objektive forhold, som informanterne kan have internaliseret. Teorien har på denne måde, været god til at forklare, hvorfor informanterne handler, og gør, som de gør. Dette betyder, at vi på denne måde har kunnet anvende teorien som et objektiverende element til at fortolke en række af de empiriske interessepunkter, vi analyserede.

Arbejdet med praxeologien, forvoldte dog også en del besvær grundet de meget åbne og komplekse begreber. Igennem specialet har vi løbende haft diskussioner om hvordan

begreberne hver i sær skulle operationaliseres. Vi mener, at dette til dels kan tilskrives de mange forskellige definitioner, der findes af Bourdieus begreber og ikke mindst hans egen betoning af at begreberne er åbne tanke redskaber. Disse meget åbne betegnelser har gjort, at teorien har været svær at sætte i system til den konkrete empiri. For hvordan finder vi et endegyldigt svar, når der nødvendigvis ikke findes nogle endegyldige definitioner på begreberne. Dette gør, at teorien til tider har optrådt en smule relativ, når vi i specialegruppen har analyseret empirien. Endvidere har vi så vidt muligt forsøgt, at sikre en form for gyldighed ved at sætte teorien i relation til det empiriske materiale (Bourdieu & Wacquant, 1996).

Konklusion

Formålet i nærværende speciale har været at undersøge, hvorvidt klimabelastning har indflydelse på de valg, der bliver truffet i fødevareindkøbspraksissen hos informanterne mellem 35 - 45 år. Under udforskningen af dette, har vi gjort os en række fund af betydningsfulde aspekter, som påvirker praksissen. Vores formål i følgende afsnit er at konkludere på de fund, som vi har gjort. Vi konkluderer, at mange af de rationaler og interesser, der bliver handlet fødevarer efter er forholdsvis ensartet hos informanterne. Ud fra vores empiriske studie af informanternes fødevareindkøbspraksis kan vi konkludere, at spørgsmålet om klimabelastning, er et element, der delvist har indflydelse på de indkøb, der bliver foretaget. Vi kan dertil konkludere, at dette element hos de fleste informanter er struktureret gennem deres familiemæssige relationer, men også at information fra medier påvirker informanternes fødevareindkøbspraksis.

Vi må dog understrege, at klimabelastning langt fra er noget, der kan karakteriseres som markant styrende for samtlige informanter. Vi finder derudover, at økologi er særlig værdsat, når det kommer til indkøb af fødevarer. Informanterne i undersøgelsen opfatter generelt økologi, som det man helst vil bestræbe sig på at indkøbe, da det tilskrives at have betydning for dyrevelfærd, klima og sundhed. Vi vurderer på denne baggrund, at økologi i fødevareindkøbsfeltet tager form som, en kulturel kapital, da der mellem undersøgelsens informanter findes en doxa om, at økologiske varer klassificeres som bedre end andre.

Vi kan derudover konkludere, at økonomisk kapital er et aspekt, der har indflydelse på, om man vælger at indkøbe økologi frem for ikke-økologiske varer, men også smagspræferencer kan påvirke dette valg.

I specialets undersøgelse var informanterne valgt på baggrund af kategorierne demografi, civilstatus samt uddannelse og beskæftigelse. Vi finder ikke empiriske eksempler på, at disse kategorier overordnede udgør store forskelle for hvordan fødevareindkøbspraksis ser ud hos de forskellige informanter, tværtimod konkluderer vi, at der bliver handlet fødevarer forholdsvis ensartet på trods af informanternes forskelle. Vi kan dog konkludere, at det lader til at have betydning for fødevareindkøbspraksissen alt efter om man bor alene eller har samlever samt børn, da disse synes, at være nogle af de primære sociale relationer som strukturerer informanternes indkøb.

På denne måde vurderer vi, at civilstatus er en kategori, som viser sig, at udgøre en forskel i forhold til informanternes fødevareindkøbspraksis, hvilket vi vurderer kan tilskrives, at familiemæssige erfaringer har stor indflydelse på praksis.

Perspektivering

I følgende afsnit vælger vi at sætte vores undersøgelses analyseresultater i perspektiv til Concito-rapporten, *Klimavenlige madvaner* (Minter, 2019). Concito-rapporten er udgivet sideløbende med specialets tilblivelse, hvorfor vi finder det relevant at inddrage sammenlignelige perspektiver. Afslutningsvis kommenterer vi på en række barrierer, som fremhæves i Concito-rapporten ved klimavenlig fødevarepraksis.

Ny undersøgelse i relation til klimavenlig madvaner

I følgende perspektivering vil vi inddrage rapporten, *Klimavenlige madvaner* (Minter, 2019), som er udgivet i april 2019, af Danmarks grønne tænketank Concito: “*CONCITO formidler klimaløsninger til politikere, erhvervsliv og borgere*” (Concito, 2019, b). Vi vælger, ikke at forholde os til hvilke bagvedliggende incitament, afsender har bag denne rapport. Dette omfatter både hvorvidt de har særlige økonomiske eller politiske agendaer. Vi er dog

opmærksomme på, at Concito blandt andet har samarbejdet med Kulturstyrelsen og Ministeriet for Landbrug, Fødevarer og Fiskeri (Concito, 2019, a).

Perspektiveringen til rapporten, *Klimavenlige madvaner*, skal yderligere sættes i relation til specialets indledende forundersøgelser, eftersom vi vurderer klimaproblematikkerne som værende presserende i samfundet og i verdenspressen. På dagen for Concito-rapportens udgivelse blev den eksponeret på diverse nyhedsplatforme i medierne. Vi bemærkede, blandt andet at emnerne fra rapporten blev diskuteret på diverse medier såsom: Aftenshowet, DR1, TV2 Nyheder, Berlingske Tidende. Vi vurderer derfor, at rapportens fund sandsynligvis er blevet eksponeret for en stor del af befolkningen, hvilket gør, at vi vælger at inddrage perspektivet.

Klimavenlige madvaner

I Concito-rapporten, *Klimavenlige madvaner*, understreges, at fødevarer har et stort klimaaftryk, endda større end tidligere antaget. Der skrives: *“Hvis de nuværende kostvaner og befolkningstilvæksten blot fortsætter uden yderligere effektiviseringer i plante- og husdyrproduktionen, forventes en tredobling af drivhusgasudledningerne fra landbruget”* (Minter, 2019, s. 30).

I Concito-rapporten beskrives det, hvordan det ikke er muligt at arbejde konstruktivt med klima uden om forbrugerleddets nuværende fødevarer systemer og måltidsvaner. Dette er desuden på grund af: *“Dette bekræftes af flere store internationale studier, som de seneste år har peget på ændrede madvaner som et af de allervigtigste virkemidler til reduktion af fødevarer sektorens globale klimaaftryk”* (Minter, 2019, s. 6). En interessant pointe ud fra dette citat er argumentet for at danskernes madvaner er vigtige at forandre, fordi *“Klimabelastningen fra gennemsnitsdanskerens forbrug af mad er større end den samlede belastning fra personens forbrug af el, varme, benzin og diesel”* (Minter, 2019, s. 12).

Vi antager, at det i mange år har været en almen opfattelse, at biler, varme og el et cetera udgør den største klimabelastning i verden. Dette nævner flere af vores informanter også, men ud fra ovenstående tyder det på, at denne opfattelse muligvis ikke stemmer overens med klimaets virkelighed.

Klimavenlige måltidsvaner og forbrug er nu fast på den globale dagsorden. Concito-rapporten peger på, at begreber som klimavenlig mad, plantebaseret mad, climatarians, fleksitare og veganske fødevarer alle er opstået, eller anvendes hyppigere end tidligere i takt med den

stigende opmærksomhed på klimaproblematikker. Både internationalt og i Danmark ses omlægninger til mere klimavenlige madvaner som et afgørende element i sammenhæng med håndtering af klimakrisen (Minter, 2019, s. 4).

I specialets indledende forundersøgelser peger vi på flere af de samme påstande og problematikker i forbindelse med klimaet, som der fremskrives i Concito-rapporten.

For eksempel har vi redegjort for, at befolkningstallet er stigende, og at Parisaftalens mål ikke synes at blive opfyldt. Dette udtrykkes i nedenstående citat:

Trods disse sammenhænge og tendenser er der fortsat aktører i den politiske verden og fødevarerektoren, der undlader at forholde sig eksplicit til dagsordenen om klimavenlig og mere plantebaseret mad. Det er imidlertid uomgængeligt, at der skal ske markante reduktioner i fødevarerektorens drivhusgasudledninger for at nå Parisaftalens mål om at begrænse den globale temperaturstigning til under 2 grader og helst 1,5 grader. Da vi samtidig kan forvente øget global efterspørgsel af mad på grund af et stigende befolkningstal og stigende velstand, vil der være behov for at anvende alle de muligheder, der er til rådighed, for at reducere fødevarerektorens udledninger (Minter, 2019, s. 4).

På baggrund af vores undersøgelse, mener vi, at det er positivt at Concito-rapporten med denne information rammer diverse medier, fordi vi er opmærksomme på, at forbrug sandsynligvis ikke bare ændres af sig selv. Vores analyser viser, at der kan være dybere strukturer, der strukturerer og påvirker adfærd omkring fødevarer. Derfor er opmærksomheden på ovenstående emner, for os at se, første skridt mod en klimavenligere verden.

Afslutningsvis fremhæves en række muligheder og barrierer for bæredygtige kostvaner i Europa fra Concito-rapporten (Minter, 2019, s. 35). Dette er aspekter, som vi desuden oplever fremtræder i vores analysefund:

Begrænset viden samt forvirring om, hvad der er bæredygtigt, herunder manglende viden om forskellige varers CO₂-aftryk, hvad de forskellige fødevarer mærker betyder osv.

Vaner. Selv med viden og motivation kan det være udfordrende at ændre vaner.

Ændret holdning er ikke altid tilstrækkeligt til at ændre adfærd, men skal bakkes op af for eksempel økonomiske incitament og andre signaler.

Økonomi. *Klimavenlig kost kan være dyrere, men den ekstra omkostning kan også være en opfattet barriere snarere end en reel barriere (Minter, 2019, s. 35).*

Forandringsforslag om viden, vaner og økonomi

På baggrund af den viden, vi har tilegnet os om klimaet, vurderer vi, at der skal radikale ændringer til, før der sker noget markant på området.

I forhold til klimabelastning og fødevarer, er det nu (anno 2019) forbrugernes eget ansvar at vælge de korrekte varer i forhold til klimaproblematikker. Vi identificerer dette som et problem, da det er op til den enkelte forbruger, at konceptualisere informationen om klimaaftryk ved fødevarer, og hvad der er det vigtigste at ændre eller bevare.

Hos informanterne viser det sig, at der er forskellige aspekter, som vægtes at være bæredygtige og klimavenlige, men også at informanterne synes, at det er svært at gennemskue, hvad der er rigtigt eller forkert.

Med henvisning tilbage til de tre ovenstående punkter, vil vi i det følgende fremskrive mulige forandringsforslag.

Ved det første punkt, **begrænset viden samt forvirring**, vurderer vi, at en mulighed for at optimere viden og skabe mindre forvirring er, at der i praksis skal være markant bedre afmærkning af varer i forhold til CO₂ aftryk. I vores undersøgelse finder vi, at informanterne allerede gør fødevarerindkøb efter certifikater, som for eksempel viser, at en fødevarer er økologisk. Vi formoder på denne baggrund, at det vil være sandsynligt, at forbrugerne vil handle på samme måde efter fødevarer, der bliver udstyret med et klima-certifikat på længere sigt. Derudover kunne klimavedtægter og politiske begrænsninger eksempelvis indføres, for at undgå, at det er den enkelte forbruger, der får en følelse af, at stå alene med et moralsk ansvar i forhold til klimaforbedringer. Når vi sammenholder dette med den mængde af information, der findes om klimaet, mener vi, at sådan en forvirring er forventelig. Det kan altså være svært at navigere efter, hvordan man som forbruger helt reelt kan gøre en forskel.

Det andet punkt omhandler *vaner*, hvilket vi antager, kan være udfordrende at ændre. Vi kender det godt selv, det er nemt at tage en beslutning om, at ændre en vane. Sværere er det at effektuere og vedholde den adfærd.

Peter Prescott og Tore Børtveit som er specialister i klinisk psykologi, har i bogen, *Sundhed og ændring af adfærd*, skrevet et afsnit om, *Beslutninger om ændring* (Prescott & Børtveit, 2005, s. 104). Her beskrives hvordan individer ofte handler overilet, og beslutter at ændre en vane øjeblikkeligt, når de bliver ramt af afmagt “[...] når man pludselig føler sig overvældet af de negative konsekvenser eller af bekymringer for, hvad der kan ske i fremtiden” (Prescott & Børtveit, 2005, s. 108). Prescott og Børtveit byder ind med en grund til at adfærdsændring ikke altid består, grunden kan findes i en utilstrækkelig bearbejdning af ambivalens.

Det er tydeligt, at adfærdsændringer mentalt kan fremstå som positive forandringer for den enkelte, men hvis de gode sider ved adfærdsændringen ikke er synlige eller tilfredsstillende, så kan den umiddelbare tiltrækning eller lyst vinde (Prescott & Børtveit, 2005, s. 108). Eksempelvis kan en instinktiv lyst til en oksekødsburger, ved en grillfest, overvinde den fornuft ændringen var skabt af. Denne overvældende lyst kan opstå, fordi burgeren kan være forbundet med tradition, følelser, smagspræferencer eller være relationsopbyggende.

Når en ændring er fejlet første gang, skriver Prescott og Børtveit, at der kan opstå en følelse af utilstrækkelighed, hvilket muligvis kan vedholde folk i gamle vanemønstre, og som også kan gentages igen og igen på trods af intentioner (Prescott & Børtveit, 2005, s. 108). Ved dette punkt har vi ikke et reelt forandringsforslag, men fremhæver det som et muligt opmærksomhedspunkt - eftersom vi tænker, at vaner er habituel indlejret, og derfor følger samme mønster som Wilken beskriver; *“Habitus er træg, men ikke uforanderlig”* (Wilken, 2005, s. 217). Emnet fremstår for os, som værende meget komplekst, dog antager vi, at de fleste kan nikke genkendende til problematikken i et eller andet omfang.

I første omgang vurderer vi, at oplysning om de dårlige vaner er første skridt på vejen til en forandring eller bearbejdning af vanen, men som vi påpeger, er dette ikke nok, da vaner kan være rodfæstet i mange henseender.

Det fremgår af Concito-rapporten, at det for eksempel er økonomiske incitamenter, der skal til for, at forbrugeren vil ændre sine madvaner. Concito-rapporten henleder opmærksomheden på, at forbrugeren er et økonomisk rationelt menneske, og at det kan være optimering af egen økonomiske situation, der kan være drivkraften for adfærdsændring.

Det tredje og sidste punkt er **økonomien** ved klimavenlige fødevarer. I forbindelse med klimadebatter, finder vi også en del økonomisk forvirring hos informanterne i forhold til, hvad der er værd at investere i. I Concito-rapporten beskrives det, hvordan klimavenlig kost kan opfattes som værende dyrere, hvormed der opstår en barriere, som ikke nødvendigvis er reel. Når vi prøver, at overføre dette til vores undersøgelse, finder vi også, at der er økonomiske barrierer til stede ved fødevareindkøb, men hvorvidt disse er opfattede eller reelle ved vi ikke med sikkerhed.

Vi finder dog indikationer på, at nogle af de klimavenlige handlinger, som man kan praktisere i forhold til fødevarer, fremstår som værende økonomisk krævende for vores informanter. Vi mener, at hvis det er tilfældet, at klimavenlig fødevarepraksis kun er opfattet som værende økonomisk dyrere, så må dette være et aspekt der kan forandres gennem oplysning i medierne. I vores analyser viser det sig, at medierne har stor indflydelse på opfattelserne, som der er i fødevareindkøbspraksissen. Derfor antager vi, at det også er medierne, der kan være med til at skabe oplysning om de reelle økonomiske forhold, som der er ved klimavenlige fødevarer.

Litteraturliste

Arla.dk (2015). *Ny mælkekarton skærer 20 pct. af CO2-udledningen*. Lokaliseret d. 27. marts 2019 på:

<https://www.arla.dk/om-arla/nyheder/2015/pressrelease/ny-maelkekarton-skaerer-20-pct-af-co2-udledningen-1211041/>

Alstrup, S., Andersen, V., Binderup, L. Bjerring, J. C., Catana, L., Colling, F., ... Østman, L. (2010). *Politikens Filosofleksikon*. København: Politikens forlag.

Beagan, B., Chapman, C., & Power, E. (2016): *Cultural and Symbolic Capital With and Without Economic Constraint*. (s. 45-70). Food Culture and Society, Volume 19, issue 1. Routledge.

Berlingske (2018). Stor undersøgelse: Dit køn afslører dine madvaner. Lokaliseret d. 22. maj 2019 på:

<https://www.berlingske.dk/samfund/stor-undersogelse-dit-koen-afsloerer-dine-madvaner>

Benestad, R. (2017). Hvordan virker drivhuseffekten?. *Naturen* nr. 4, (2017), årg. 141

Bourdieu, P. (1984). *Distinction A Social Critique of the Judgement of the Taste*. Massachussets, Harvard University Press.

Bourdieu, P. (2001). *Masculine Domination*.

Bourdieu, P. (2005). Sociologiens interesse. *Dansk sociologi*. 16(4), (92-98).

Bourdieu, P. & Wacquant, L. (1996). *Refleksiv sociologi*. København: Hans Reitzels Forlag.

Bourdieu, P. (1989). Social Space & Symbolic Power, *Sociological Theory*, Vol. 7, No. 1. (Spring, 1989), American Sociological Association

Change Annual Report 2017: United Nations Framework Convention on Climate Change
Platz der Vereinten Nationen 1 53113 Bonn, Germany: Phoenix Design Aid A/S

Christensen, U., et al. (2008). The qualitative research interview. I Vallgård, L. og Koch, L. (red.), *Research methods in public health*. Copenhagen: Gyldendal Akademisk.

Concito (2019, a). *CONCITO's finansieringskilder*. Lokaliseret d. 1 maj 2019 på:
<https://concito.dk/om-concito/concitos-finansieringskilder?fbclid=IwAR0Rk-6lSuMHnFSZR9GRBSHxB5FnEiT5uRrp9BpWR2ZTgIHNJa32Bpb3GV8>

Concito (2019, b). *Concito Danmarks grønne tænketank*. Lokaliseret d. 1 maj 2019 på:
https://concito.dk/?fbclid=IwAR1Ertfx4ALbxRbqVi_S6IruoWS-tJtsuc0o8DEj9CNzQV3jH148y8wMpw

Danmarks Statistik (2018), *Markant flere ældre i fremtiden*. Lokaliseret d. 11.03.2019:
<https://www.dst.dk/da/Statistik/nyt/NytHtml?cid=26827>

Det Etske Råd (2016). Etisk forbrug for klimabelastende fødevarer. Lokaliseret d. 3. februar 2019 på:
http://www.etiskraad.dk/~media/Etisk-Raad/Etske-Temaer/Natur-klima-og-foedevarer/Publicationer/Etisk-forbrug-af-klimabelastende-foedevarer.pdf?fbclid=IwAR3eEG40crpkgwX-laZpnLKD9BcQHfKt8v_Y3M5Bt5pzcUB_D9ZU4-PIbwY

Esmark, K. (2006). Bourdieus uddannelsessociologi. I A. Prieur & C. Sestoft, (Red.), *Pierre Bourdieu - En introduktion*. (s. 71). København: Han Reizels forlag

Frederiksen, M. (2015). Mixed methods-forskning. I S. Brinkmann & L. Tanggaard (Red.), *Kvalitative metoder: en grundbog*. (s. 197). København: Hans Reitzels.

Giddens, Anthony (2009). *The Politics of Climate Change*, Polity Press.

Glasdam, S. (2004). Interview. En diskussion af ligheder og forskelle i Pierre Bourdieus og Steinar Kvaales metodeovervejelser. *Vård i Norden*

Gundelach, P. & Hauge, B. (2012). For klimaets skyld?. Dansk sociologi, nr. 1/23, 2012

Hansen, C., & Larsen, K. (2015). Teori-metode-empiri-teknik: sammenvævede konstruktioner! I J. Møller, S. Bengtsen, & K. Munk, (Red.), *Metodefetichisme Kvalitativ metode på afveje?*. (s. 123-145). Aarhus: Universitetsforlag.

Halkier, B., (2012). Mad og risiko. I L. Holm & S. Kristensen (Red.), *Mad, mennesker og måltider - samfundsvidenskabelige perspektiver* (s. 411). København: Munksgaard.

Halkier, B. (2015). Fokusgrupper. I S. Brinkmann & L. Tanggaard (Red.), *Kvalitative Metoder: en grundbog* (s. 137). København: Hans Reitzels.

Halkier, B., (2016). *Consumption Challenged - Medialised Food In Everyday Lives*. Routledge.

Holm, L., (2012). Det tvetydige kød. I L. Holm & S. Kristensen (Red.), *Mad, mennesker og måltider - samfundsvidenskabelige perspektiver* (s. 157). København: Munksgaard.

Holm, L., Grünert, K., & Smed, S. (2011). Hvad styrer kostvanerne? I A. Astrup, S. Bügel, J. Dyerberg & S. Stender (Red.), *Menneskets ernæring*. (s. 245). København: Munksgaard

IPCC (2014): Climate Change 2014: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, R.K. Pachauri and L.A. Meyer (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland, 151 pp

Larsen, K. (2009). Observationer i et felt Nogle muligheder og udfordringer. I O. Hammerslev, J. Hansen & I. Willig, (Red.), *Refleksiv sociologi i praksis. Empiriske undersøgelser inspireret af Pierre Bourdieu*. (s. 47). København: Hans Reitzels Forlag.

Minter, Michael. (2019). *Klimavenlige madvaner*. Concito. Lokaliseret d. 1 maj 2019 på <https://concito.dk/nyheder/danske-kostrad-madvaner-bor-klimaoptimeres>

Naturli' Foods A/S (u.å.). *Produkter*. Lokaliseret d. 27. marts 2019 på: <https://www.naturli-foods.dk/produkter/>

Nicolini, D. (2012). *Practice Theory, Work & Organization - An Introduction*, Oxford University Press

Nobelprize (u.å.). *Svante Arrhenius Biographical*. Lokaliseret d. 21. februar 2019 på: <https://www.nobelprize.org/prizes/chemistry/1903/arrhenius/biographical/>

Olesen, J. (2010). Fødevarernes andel af klimabelastningen. I P. Agger (Red.), *Vores mad og det globale klima - etik til en varmere klode*. København: Det Ethiske Råd.

Politiken.dk (2015). *196 parter indgår historisk klimaaftale i Paris*. Lokaliseret d. 06.03.2019: <https://politiken.dk/klima/art5602795/196-parter-indg%C3%A5r-historisk-klimaaftale-i-Paris>

Prescott, P & Børtveit, T. (2005). *Sundhed og ændring af adfærd*. Oslo. Gyldendals Bogklubber.

Prieur, A. (2006). En teori om praksis. I A. Prieur & C. Sestoft (Red.), *Pierre Bourdieu En introduktion*. (s. 23). København: Hans Reitzels Forlag.

Prieur, A. (2006). Bourdieus Raseri: Sociologiens etiske og politiske projekt. I A. Prieur & C. Sestoft (Red.), *Pierre Bourdieu En introduktion*. (s. 185). København: Hans Reitzels Forlag.

Rasborg, K. (2014). Socialstruktivismen i klassisk og moderne sociologi. I L. Fuglsang, P. Olsen & K. Rasborg (Red.), *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne på tværs af fagkulturer og paradigmer* (s. 403). Frederiksberg C: Samfundslitteratur.

Seidenkrantz, M./professor ved institut for Geoscience, Aarhus Universitet (2017). Hvad styrer vores klima?. Lokaliseret d. 21.02.2019:

<https://videnskab.dk/naturvidenskab/hvad-bestemmer-vores-klima>

Sejersen, F. (2014). Om Klimatilpasning og skaleringspraksisser. I M. Sørensen & M. Eskjær (Red.), *Klima og mennesker - Humanistiske perspektiver på klimaforandringer* (s. 59). København: Museum Tusculanums Forlag.

Sestoft, C. (2006). Om Pierre Bourdieu og hans værk. I A. Prieur & C. Sestoft (Red.), *Pierre Bourdieu En introduktion*. (s. 9). København: Hans Reitzels Forlag.

Sørensen, M., & Eskjær, M., (2014). *Klima og mennesker - Humanistiske perspektiver på klimaforandringer*. København: Museum Tusculanums Forlag.

Tanggaard, L., & Brinkmann, S., (2015). Interviewet: Samtalen som forskningsmetode. I S. Brinkmann & L. Tanggaard (Red.), *Kvalitative Metoder: en grundbog* (s. 29). København: Hans Reitzels

Tanggaard, L., & Brinkmann, S., (2015). Kvalitet i kvalitative studier. I S. Brinkmann & L. Tanggaard (Red.), *Kvalitative Metoder: en grundbog* (s. 521). København: Hans Reitzels

Trolle, E., Lassen, A., Fagt, S. & Christensen, L., DTU Fødevareinstituttet, og Mogensen, L., Aarhus Universitet, Institut for Agroøkologi (2019). På vej mod en sundere og mere bæredygtig kost. E-artikel fra DTU Fødevareinstituttet, nr. 1, 2019

United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) (2018): UN Climate

University of California - Berkeley, 2019. Oceans are warming even faster than previously thought: Recent observations show ocean heating in line with climate change models: Lokaliseret d. 08.03.2019: www.sciencedaily.com/releases/2019/01/190110141811.htm

Urry, J. (2011). *Climate Change and Society*, Polity Press, Cambridge, UK

Verdenskommissionen for miljø og udvikling, oversat til dansk af Nielsen, J. (1987). *Vores fælles fremtid Brundtland-kommissionens rapport om miljø og udvikling*. Handy-Print A/S, Skive.

Wilken, L. (2014). *Bourdieu for begyndere*, Samfundslitteratur

Wilken, L. (2005). Habitus, kapital og felt - Bourdieus greb til en analyse af praksis. I: Esmark, A. et al. (Red), (2005): *Socialkonstruktivistiske analysestrategier* (s. 211). Roskilde Universitetsforlag

Wilken, L. (2006). *Pierre Bourdieu*. Frederiksberg C: Roskilde Universitetsforlag

Hvis ikke Klimabelastning påvirker Fødevareindkøb – Hvad gør så?

Formidlende artikel

af Simon Schultz Kristensen, Regitze Hamborg Sørensen & Tina Jensen

Stud.mag. i Læring og Forandringsprocesser

Institut for Læring og Filosofi Aalborg Universitet, CPH

3. juni 2019

Antal tegn med mellemrum: 8849

Klimaforandringer

De fleste af os går og ved det. Jordklodens klima er under forandring, og det er efter sigende ikke gode nyheder. Global opvarmning er forskningsmæssigt veldokumenteret, og resultaterne peger på, at det næsten med 100 % sikkerhed er os mennesker, der går og forårsager, at vejret bliver varmere og vildere.

For os almene borgere i Danmark kan det dog til tider være svært at begribe, hvordan daglige gøremål og handlinger er med til at påvirke visse forhold, som, forskerne angiver, er med til at udløse forandringerne i det globale klima.

Erkendelse

På trods af at vi gennem diverse medier i hverdagen hører meget om klimaets udvikling, kan fænomenet for de fleste af os stadigvæk godt fremstå som værende abstrakt, da det ikke bare er en ongoing-proces, der kan iagttages og erkendes med det blotte øje. Især kan klimaforandringerne i hverdagen være svære at få øje på, da vejret kan synes at være det samme, når man som nærværende forfattere, i skrivende stund, sidder i slutningen af maj på Frederiksberg, i en lille lejlighed og kigger ud af vinduet og må konstatere, at det angiveligt ligner en god, gammel, våd og kold eftermiddag.

Accept

Selvom klimaforandringer er et fænomen, der til tider kan være svært at erkende, så må vi acceptere eksperternes udsagn og se i øjnene, at de findes. Hertil må vi også acceptere det faktum, at mange af de handlinger, vi går og gør i hverdagen, efterlader et såkaldt klimaaftryk. Det vil sige, at vi for eksempel gennem vores fødevareindkøb og -forbrug bidrager med at udlede CO₂ til atmosfæren, hvilket er med til at øge den berygtede drivhuseffekt, som ifølge klimaforskningen er den primære årsag til, at de globale temperaturer stiger.

Klimabelastning – et hensyn ved fødevareindkøb?

Netop denne ovenstående kendsgerning omkring fødevarer, har resulteret i, at vi, forfatterne bag denne artikel, har foretaget et kvalitativt empirisk studie, hvori vi interesserede os for, om klimabelastning var et hensyn, der påvirkede en heterogen gruppe af 35- til 45-årige danskere i relation til deres fødevareindkøb. Resultatet for dette er med et kort svar: Ja, delvist. Men dette i sig selv er ikke det interessante ved studiet. Det interessante i studiet har tværtimod bevæget sig langt udover denne simple kendsgerning om fødevareindkøb og klimabelastning. Vi har nemlig i studiet været langt mere optaget af, hvilke årsager der lå bagved undersøgelsesgruppens fødevareindkøb. For hvis det ikke var spørgsmålet om klimabelastning, der påvirkede fødevareindkøb – hvad ville det så være?

Et produkt af relationer

Studiet har helt overordnet været forankret i teori fra franskmanden Pierre Bourdieu (1930-2002), hvis teoretiske antagelser om individets praksis var, at dette altid ville være et produkt af relationer. Helt kort vil dette sige, at vi som mennesker, i vores opfattelser og påskønnelser af verden, altid vil være påvirket af relationelle bånd, som for eksempel knytter os til samfundsmæssige og familiemæssige strukturer, hvori vi bliver disponerede for at forstå og gøre ting på en bestemt måde. Med dette teoretiske udgangspunkt var hypotesen for vores studie, at de personer, hvis fødevareindkøbspraksis vi skulle undersøge, derfor også ville være kædet til noget relationelt, som ville kunne forklare bevæggrundene for deltagerens indkøb.

Autentiske situationer

Dataindsamlingsmetoden i studiet var baseret på interviews. Interviewene, som vi foretog, foregik i supermarkeder, som var selvvalgt af deltagerne i undersøgelsesgruppen. Vi afholdte interviewene, mens de respektive deltagere var i gang med at købe ind. Årsagen, til vi valgte at gennemføre interviewene på denne måde, var, at vi gerne ville spørge ind til rigtige praktiske handlinger, som fandt sted under en normal indkøbstur. Denne interviewmetode gav os netop muligheden for at gribe en række autentiske situationer ved fødevareindkøb, hvilket ikke ville have været muligt for os, hvis vi havde anvendt en mere traditionel interviewmetode.

Helst økologi i kurven

Det interessante, som vores studie viser, er, at flere af de samme aspekter påvirker indkøbene af fødevarer hos deltagerne i den heterogene undersøgelsesgruppe. Dette har givet et samlet resultat, som kan indikere, at der ved fødevareindkøb eksisterer en række fælles normer og værdier, for hvad der er socialt mest velanset at gøre i denne praksis.

En af de mest iøjnefaldende normer, som vi finder ved deltagerne's praksis, er blandt andet, at økologi signalerer nogle stærke værdier i forhold til fødevarer. I studiets analyser ser vi, at samtlige personer i undersøgelsesgruppen hver især er præget af et spørgsmål om økologi, når de går på indkøb. Uafhængigt af hinanden bliver økologi i undersøgelsesgruppen italesat, som det man helst vil lægge i sin indkøbskurv. Vores resultater viser, at dette skyldes, at økologiske fødevarer for eksempel signalerer sundhed og et bedre miljø, men derudover viser det sig også i nogle sammenhænge, at det kan fremstå som decideret dårlig stil, hvis man ikke køber økologisk. For eksempel viser dette sig ved indkøb af æg hos studiets deltagere. Resultaterne viser, at man vælger økologiske æg, fordi man ikke vil stemples som værende ligeglad med livsforholdene, som hønsene, der lægger æggene, har. Dette indikerer dermed, at man ved indkøb af økologiske æg viser et moralsk standpunkt i forhold til dyrevelfærd.

Resultater

For at vende tilbage til det der var studiets udgangspunkt, nemlig spørgsmålet om klimaet i relation til fødevareindkøb, så resulterede udforskningen af denne interesse i, at vi gjorde en række fund af betydningsfulde aspekter, som påvirkede fødevareindkøb. Helt overordnet

fandt vi, som tidligere beskrevet, at informationen om klimabelastning var noget, der tildels havde en indvirkning på deltagerne fødevareindkøb. Det interessante, vi kunne konkludere ved dette, var, at når der blev taget klimavenlige hensyn ved fødevarer, så blev handlingen for nogle af deltagerne struktureret på baggrund af relationen til deres børn. Dette resultat, synes vi, er ekstra interessant, fordi man ofte taler om, at det er forældrene, der strukturerer værdierne hos børnene, men her ser vi faktisk, at børnene også gensidigt bidrager til at udvikle nye værdier hos forældrene. Udover, at vi i kraft af vores resultater kan se, at familie påvirker et par af deltagerne fødevareindkøb, så finder vi også, at medierne har indflydelse på deres forhold til bestemte fødevarer. En del af deltagerne har nemlig ifølge dem selv skåret ned på deres kødforbrug, og her kan vi se, at dette skyldes, at medierne har bidraget med forskellige budskaber om dårlige effekter ved kødforbruget. Nogle af deltagerne er overbevist om, at det er sundere at spise mindre kød, men samtidig er der også nogle, der nyder kødet mindre i forbindelse med, at det ifølge dem har fået en dårlig status via medieomtale i relation til klimaet. Overordnet er der en konsensus i undersøgelsesgruppen om, at kød ikke er en særlig eftertragtet vare at vise frem, når man handler ind, da det ifølge deltagerne bærer nogle knap så velansete symboler med sig. En interessant ting i forhold til kødets lavstatus er dog, at denne ifølge vores resultater synes, at kunne blive opvejet, hvis bare det er økologisk. Dette, mener vi, skyldes den normopfattelse, der, som vi tidligere beskrev, gjorde sig gældende hos undersøgelsesgruppen i forbindelse med økologi. Vi mener på baggrund af vores resultater at kunne udlede, at økologi klassificeres som værende særligt kulturelt velanset, når det kommer til fødevareindkøb. Vi har dog hertil erfaret, at det ikke var for enhver pris, at deltagerne ville købe økologi, for vores resultater viser nemlig, at økonomi og smagspræferencer kan komme til at influere på dette valg.

Familie gør en forskel

Her til sidst i artiklen vil vi opsummere på sammensætning af undersøgelsesgruppen. Dette vil vi, da vi finder det relevant for læseren at vide, at vi havde valgt de seks deltagere på baggrund af deres køn, civilstatus, uddannelse/beskæftigelse og demografiske tilhørsforhold. Vi havde valgt dette, da tidligere undersøgelser af praksis viser, at nogle af disse forhold kan være ret udslagsgivende i forhold til måden, hvorpå man agerer i forskellige situationer. I vores empiriske studie fandt vi dog ikke nogle tydelige eksempler på, hvordan disse kategorier udgjorde nogle tydelige forskelle på måden, deltagerne gjorde deres

fødevareindkøb på. Tværtimod har vi i studiet måtte konkludere, at der bliver handlet forholdsvis ensartet på trods af deltagernes forskelle. Ifølge studiets resultater lader det dog til, at ens fødevareindkøbspraksis ser anderledes ud, afhængig af om man bor alene eller har samlever og børn. I forhold til denne forskel vurderer vi, at dette skyldes, at familien er en af de primære relationer, som påvirker og strukturerer de ting, som vi går og gør i hverdagen.